

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ
ΤΟΜΟΣ 33**

ΠΕΡΙ ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΙ ΑΔΑΜ
ΠΕΡΙ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ
«ΠΑΥΛΟΣ ΚΛΗΤΟΣ...»
«ΕΓΩ ΚΥΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΣ...»
«Ο ΜΕΝ ΘΕΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΥΣ...»
«Ο ΠΑΤΗΡ ΜΟΥ ΕΩΣ ΑΡΤΙ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ...»

Κείμενον: B. Montfaucon

Μετάφρασις - Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
πτυχιούχου
Θεολογίας, Φιλολογίας, Ιστορίας - Αρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Περὶ ἑνομασίας Παύλου καὶ Ἀδάμ	11 (106)
Περὶ Παύλου καὶ Ἰάκχου	25 (119)
«Παῦλος κληθεὶς»	45 (143)
«Ὑγὸς Κόρος ὁ Θεός»	64 (163)
«Ὁ μὲν θεριστὴς ποιάς»	82 (182)
«Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἀργάσειται»	94 (196)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	105

* Οἱ ἐνὸς παραθέσεις ἀριθμοὶ παραπέμπου εἰς τὰς ἀντιστοιχίας παλίας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ὀμιλία αὕτη καὶ αἱ ἄλλαι δύο τοῦ ἀκολουθοῦντος, καθὼς καὶ ἡ τελευταία τοῦ προηγουμένου (32ου) τόμου, ἀποτελοῦν μίαν ομοίαν ποσότητα ὀμιλιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξεφωνήθησαν μὲ ἀπορροπὴν τὴν φράσιν «Σαῦλος δὲ ἐστὶ ἑμπνέων ὀμιλήτης καὶ φόνου» (Πράξ. 9, 1), ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Χρυσόστομος λαμβάνει ἀπορροπὴν νὰ ὀμιλήσῃ ἐν γένει περὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τῆς χρησιμότητος καὶ σπουδαιότητος τοῦ ἔχει· ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀλλοτρή της ἑνομασίας ὀρισμένων προσώπων.

Εἰδικώτερον, εἰς τὴν πρώτην ὀμιλίαν, ἣ ὁποία ἐπέχει θέσιν εἰσαγωγῆς, ἀναφέρεται εἰς τὸν Παῦλον καὶ τὴν μεταστροφήν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκ ταύτης παρεχόμενὴν ἀδίδαξιν τῆς ἀναστρέψεως τοῦ Κυρίου.

Εἰς τὴν δευτέραν, ἀπαντᾷ κατ' ἀρχάς εἰς τοὺς κατηγοροῦντας αὐτὸν διὰ τὸ μένος τῶν ὀμιλιῶν του καὶ τοὺς, ἐν ἀποθέσει πρὸς αὐτοὺς, παρανοουμένους διὰ τὴν ἐνίστι βραχυλογίαν του. Ἐπίσης, εἶδει ἀπάντησιν εἰς τὸ διὰ δ Σαῦλος Ἰάκχου καὶ Παύλου, διὰ τὴν ἄδην ἑνομασίαν του αὐτοῦ καὶ ποῖα εἶναι ἡ σκοπιμότης καὶ ἡ χρησιμότης τῶν ἑνομασιῶν αὐτῶν.

Εἰς τὴν τρίτην, ὀμιλεῖ πάλιν διὰ τοὺς κατηγοροῦντας αὐτόν, ἐπειδὴ εἶδει μετὰ τὴν ἐκτακτὴν εἰς τὰ προεφίλια τῶν ὀμιλιῶν του, καὶ τοῦτε τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔχει ἡ ἱκανότης νὰ ὀμιλήσῃ κατὰ τὴν ἐξέλιξιν, χωρὶς νὰ ἀργήσῃ. Ἐπίσης, ἔργει διὰ δ Παῦλος εἰς τὴν μεταστροφήν μὲν εἰς τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ Σαῦλος εἰς Παῦλον καὶ ἀκόμη εἰς τὴν μεταστροφήν του ἐν ἀπὸ τῆς προῦν ἀνάγκης καὶ διὰ, ἀλλὰ ἀγαθῆς διαθέσεως. Τίλος, ἀναφέρεται εἰς τὸ ῥητὸν «Σαῦλ, Σαῦλ, τί με θύσεις;» (Πράξ. 9, 4).

Εἰς τὴν τελευταίαν, τετάρτην, ὀμιλίαν, ἐπιτιμᾷ ἄλλους ἑταίρους νὰ παρακολουθοῦν τῆς ὀμιλίας σου καὶ ἐπιτιμᾷ ἐκείνους ποὺ τὰς παρακολουθοῦν, τοὺς ὁποῖους καὶ προτρέπει νὰ μεταφέρουν τοὺς λόγους σου εἰς τοὺς κρότους. Ἐπίσης, ἀναφέρεται εἰς τὴν φράσιν «Παῦλος, κληθεὶς ἀπόστολος» (Α' Κορινθ. 1, 1) καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ὀμιλεῖ περὶ ταπεινοφροσύνης.

Αἱ παραπάνω ὀμιλίαι εἶναι νὰ θεωρηθοῦν ὡς συνέχεια τῶν τεσσάρων ὀμιλιῶν, αἱ ὁποῖαι φέρουν τὴν ἐπιγραφήν «Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Πράξεων», τὰς ὁποίας δεῖ εἰς τὸν 30ον τόμον.

Ἐξεφωνήθησαν καὶ αὗται κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πεντηκοσταρίου, καθ' ὃ, ὡς γνωστὸν, ἀναγγελλοῦνται τὸ διδόν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Ἐλέγηθησαν, ὁλόκληρα, εἰς τὴν Ἀρτιόχειαν, μᾶλλον περὶ τὸ 386.

ΚΥΡΙΑΚΟΣ Γ. ΡΟΥΜΠΗΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ

107 D ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΕΤΗΓΟΡΟΥΝΤΑΣ ΔΙΑ ΤΟ ΜΗΚΟΣ ΤΩΝ ΟΜΙΛΙΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΔΙΣΑΡΕΣΤΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΒΡΑΧΥΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΣΑΙΛΟΣ ΚΑΙ ΠΑΓΛΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΙΩΝ
ΛΟΓΩΝ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΓΝΩΜΑΖΩΗ ΛΑΒΗ, ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΧΡΗ-
ΣΙΜΑ ΚΑΙ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΦΩΤΙΣΤΟΥΣ.

Τι τέλος πάντων ἐπιβάλλεται νὰ κάνωμεν σήμερα; Βλέπω δηλαδὴ τὸ μέγεθος τῆς συγκεντρώσεώς σας ἐφοδῆσθε νὰ ὁμιλήσω διὰ μακρῶν. Διότι ὅταν ἡ διδασκαλία πηγαινῆ μακρύτερα, ὡς βλέπω νὰ πατᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, νὰ στενοχωρηθεῖ Ἐ καὶ ἡ ἑλίψις ποῦ ὅσες προκαλεῖ ἡ στενοχώρια ἀποβαίνει εἰς θάρος τῆς ἀκριβείας τῆς ἀκρότατος τῆς ὁμιλίας. Διότι ἕνας ἀκροατής, ὁ ὁποῖος δὲν αισθάνεται ἀνετα, δὲν ἔμπορεῖ μὲ ζῆλον νὰ προσέχη τὰ λεγόμενα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔβλεπα τὸ μέγεθος τῆς συγκεντρώσεώς σας, ὅπως εἶπα, ἐφοδῆσθε νὰ ὁμιλήσω διὰ μακρῶν, ἀλλὰ συλλογίζομενος τὸν πόθον σας, φοβοῦμαι νὰ συντομεύσω τὴν διδασκαλίαν. Ὅποιος διψᾷ, ἂν δὲν ἴδῃ πρῶτα γεμάτην τὴν φιάλην, δὲν τὴν πληροῖζει μὲ εὐχαριστήσιν εἰς τὰ χεῖλη του. Ἄλλὰ καὶ ὅταν ἀκούη δὲν σκοπεύῃ νὰ τὴν πῆ ἀλοκλήρον, πάλιν ἐπιθυμῆ νὰ τὴν ἴδῃ γεμάτην. 108 A Διὰ τοῦτο δὲν γνωρίζω πῶς νὰ ρυθμίσω τὸν λόγον μου. Μὲ τὴν βραχυλογίαν θέλω νὰ συντομεύσω τὴν κούρασίν σας, ἐνῶ μὲ τὸ μήκος τοῦ λόγου μου θέλω νὰ ἱκανοποιήσω τὴν ἐπιθυμίαν σας. Ἄλλὰ καὶ τὰ δύο τὰ ἕκαστα πολλὰς φορές καὶ δὲν διέφυγα οὔτε μίαν ὥραν τὴν κατηγορίαν. Γνωρίζω δι: πολλὰς φορές ὡς ἐλυτήθη καὶ ἐτελείωσα τὸν λόγον μου πρὶν ἀλοκληρώσω τὸ θέμα καὶ οὔτε ὅσοι ἔχουν ψυχὴν ἀχόρταγον μὲ κατηγορήσαν, αὐτοί, ποῦ, ἐνῶ συνεχῶς ἀπολαμβάνουν τὰ βεβαίαια, ἐν τούτοις οὐδέποτε χορταίνουσι. οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι ποῦ διψοῦν καὶ πεινοῦν τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἐπειδὴ ἐφοδῆσθε τὰς διαμαρτυρίας των Β πάλιν ἐπεξέτεινα τὴν διδασκαλίαν ἐπὶ πολὺ καὶ δι' αὐτὸ κατηγορήθηκα. Αὐτοὶ δηλαδὴ ποῦ προτιμοῦν τὴν βραχυλογίαν μου ἀπαιτοῦσαν καὶ μὲ παρεκάλουν νὰ λάβω ὅπ' ἄψιν μου τὴν ἀδυναμίαν των καὶ νὰ περικόψω τὸ μήκος τῶν λόγων μου. Ὅταν λοιπὸν

σας βλέπω να στενοχωρήσθε στασιωτῶνὰ ἡμιῶν. Ὅταν πάλιν σὰς βλέπω νὰ στενοχωρήσθε μὲν, χωρὶς ὁμῶς νὰ ἀπομακρύνεσθε, ἀλλὰ νὰ προσημαίνασθε διὰ περισσοτέραν διαδρομὴν, μοῦ ἔρχεται ἐπιθυμία ν' ἀκούσω τὴν γλῶσσαν μου. Ἄπο παντοῦ δύσκολα εἶναι τὰ πράγματα. Τὶ νὰ κάμω; Ὅποιος, θέβαια, δουλεύει εἰς ἓνα κύριον καὶ ὑπηρετεῖ ἀναγκαστικῶς μίαν γνῶμην, εἶναι ἐσκόλον νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν κύριόν του καὶ νὰ μὴ κἀνῃ λάθην. Ἐγὼ ὁμῶς ἔχω πολλοὺς κύριους, ἀποῦ ἀναγκάζομαι νὰ ὑπηρετῶ τόσον μεγάλο πλῆθος Ἐ τοῦ ἡ γνῶμῃ τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὸ ἀποτελοῦν δὲν ταυτίζεται. Αὐτὰ τὰ εἶπα ἔχι διαμαρτυρούμενος διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ποὺ σὰς προσέφερα, ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ, ὅστε διότι θέλω νὰ φύγω ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν σας. Πραγματικῶς, τίποτε δὲν εἶναι πῶς τιμητικὸν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν. Διότι ὅτε βασιλεὺς με διάδημα καὶ παρὰ οὐρανὸν δὲν ὑπερηφανεύεται διὰ τὰ σύμβολα τοῦ ἀξιώματός του ὅσον ἐγὼ τώρα καυχῶμαι διὰ τὴν δουλείαν ποὺ μοῦ ἐπιβάλλει ἡ ἀγάπη σας. Τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν τὴν διαδέχεται ὁ θάνατος, ἐνῶ αὐτὴν τὴν δουλείαν, ἐάν διεραχθῇ με ὡσὸν τρόπον, τὴν περιμένει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριος ὁ πιστὸς δούλος καὶ ὁ φρόνιμος, ποὺ τὸν διώρισε ὁ κύριός του νὰ μοιράσῃ τὴν μερίδα τοῦ φαγητοῦ εἰς τοὺς συνδούλους του.² Σὰς τὸ λέγω ἀληθινὰ διότι θὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ ὅλα του τὰ ὑπάρχοντα. Εἶδες πόσον εἶναι τὸ κέρδος τῆς δουλείας αὐτῆς, ὅταν γίνεται με Ἰσοβαρότητα; Ἀπλώνεται εἰς ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ κυρίου. Δὲν ἀποφεύγω λοιπὸν τὴν δουλείαν, διότι δουλεύω μαζί με τὸν Παῦλον. Πραγματικῶς, ἐκεῖνος ἦταν ὅτι «Δὲν κηρύττοντες τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ κηρύττομεν τὸν μὲν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Κύριον καὶ Δεσπότην, τοὺς ἑαυτοὺς μας δὲ δούλους ἰδικῶς σας πρὸς δόξαν τοῦ Ἰησοῦ». Καὶ διότι ἀναφέρω τὸν Παῦλον; Ἄν αὐτὸς ποὺ εἶχε τὴν αὐτὴν οὐσίαν καὶ τὴν φάσιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὡς ἀπαράλλακτος καὶ ζωντανῆς εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχεν ἐν μορφῇ Θεοῦ ἐκένωσε τὸν ἑαυτὸν ποὺ διότι ἐμίκρυνε μόνος του πρὸς καιρὸν τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς θεότητός του καὶ ἔλαβε τὴν μορφήν δούλου,³ τί τὸ θαυμαστόν τότε ἂν ὁ δούλος ἐγὼ ἔγινα χάριν τοῦ ἑαυτοῦ μου δούλος εἰς τοὺς συνδούλους μου; Λοιπὸν δὲν τὰ εἶπα αὐτὰ διὰ νὰ ξεφύ-

2. Πρὸς. Λοῦκ. 10, 42 καὶ 44.

3. Β' Κορινθ. 4, δ.

4. Πρὸς. Φίλιπ. 2, 6 καὶ 7.

γω ἀπὸ τὴν δεσποτείαν σας, ἀλλὰ ἀξιῶν νὰ τόκω συγκνώμης, ἂν δὲν παραθέω τὴν τράπεζαν κατὰλληλον διὰ τὰς γνώμας ὄλων σας. Ἐ Κάμετε λοιπὸν καλύτερα αὐτὸ ποὺ λέγω τώρα. Σεῖς ποὺ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χορτάσετε ποτὲ, ἀλλὰ πεινάτε καὶ διψᾶτε διὰ δικαιοσύνην καὶ ἐπιθυμεῖτε μακροὺς λόγους, ἀνεχθῆτε, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀδελφῶν σας, τὴν περικοπήν τοῦ σιτηθίου μῆτρικου τῶν λόγων. Ἐξ ἄλλου ἐσεῖς ποὺ ποθῆτε τὴν βραχυλογίαν καὶ εἰσθε πῶς ἀδύνατοι, νὰ ὑποστήτε ἓνα μικρὸν κόπον χάριν τῶν ἀδελφῶν σας ποὺ δὲν χορταίνουσι, ὅσοι μόνοντες ὁ ἓνας τὰς ἐνοχλήσεις τοῦ ἄλλου, ποὺ σὰς γίνονται ἀπὸ τὰ ἑλαττώματά του καὶ τὰς ἐλλείψεις του, καὶ ἔτσι με τὴν ὑπομονητικὴν αὐτὴν ἀνοχήν νὰ ἐκπληρώσετε τελειῶς τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τὴν ἐντολήν τῆς ἀγάπης.⁴ Δὲν βλέπετε τοὺς ἀθλητὰς τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων;⁵ Ἄ νὰ στέκουσι εἰς τὸ μέσον τοῦ θεάτρου μέσα εἰς τὸ μεσημέρι κοινὰ εἰς τὸ σκάμμα, ποὺ εἶναι σὰν καμίνι καὶ νὰ δέχονται τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου εἰς τὸ γυμνὸν τῶν σώμα, σὰν νὰ ἦσαν τίποτε χάλκινα ἀγάλματα, καὶ νὰ μάχονται με τὸν ἥλιον, τὴν σκόνην καὶ τὴν πνιγμῶν, προκειμένου νὰ στεφανώσουν τὸ κεφάλι ποὺ τόσον τοὺς ἐταλαιπώρησεν με φύλλα δάφνης; Διὰ σὰς δὲν πρόκειται νὰ εἶναι τὸ ἐπαθλὸν στέφανος δάφνης, ἀλλὰ στέφανος δικαιοσύνης θὰ εἶναι ὁ μισθὸς τῆς ἀφοροσῶς καὶ δὲν θὰ σὰς κρατήσωμεν ἐδῶ μέχρι τὸ μεσημέρι, ἀλλὰ θὰ σὰς ἐλευθερώσωμεν ἐὸς μετὰ τὸ προοίμιον τῆς οὐλίας μας, ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαφορίας σας παρὰ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι δροσιά ἀκόμη καὶ δὲν καίεται ὁ ἀέρας ἀπὸ τὸν καταιγιισμόν τῶν ἀκτίων, ὅτε σὰς ἔβ διατάσσωμεν νὰ ὑποφέρετε με ἀκάλυπτον τὸ κεφάλι τὴν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ σὰς φέρομεν κάτω ἀπὸ τὴν ὥρειαν αὐτὴν δροσὴν καὶ σὰς προσφέρομεν τὴν προστασίαν τῆς στήθης, ἐπειδὴ με κάθε τρόπον προσπαθοῦμεν νὰ σὰς δημιουργήσωμεν κάθε ἀνεσιν, ὅστε νὰ γίνουσι μόνιμον κτήμα σας δὲ ἀκούτε ἐδῶ.

Ἄς μὴ γίνωμεν πῶς μαλθακοὶ καὶ ἀπὸ τὰ παιδιὰ μας ποὺ πηγαίνουσι εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐκεῖνα, πρὶν γίνῃ μεσημέρι, δὲν τολμοῦσι εἰς κομμίαν περίπτωσιν νὰ ἐπιστρέψουσι εἰς τὸ σπίτι, ἀλλὰ, ἐνῶ μόλις ἔχουσι ἀποκοπῆ ἀπὸ τὸ στήθος τῆς μητέρας των, μόλις ἀφῆσαν τὴν θηλήν τοῦ στήθους ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι πέντε ἐτῶν, ἐπιδεικνύουσι κάθε

5. Πρὸς. Γαλ. 6, 2.

καρτερίων με τὸ νεαρὸν καὶ τρυφερὸν σώμα των. Μὰ εἶτε ζῆστη ὑπερβολικῆ εἶτε δίψα εἶτε, ὁτιδήποτε ἄλλο τὰ παρενοχλεῖ, ἐν ταῦτοις περιμένουν νὰ ἔλθῃ τὸ τέλειον μεσημέρι C καὶ βασανίζονται παραμένοντα εἰς τὸ σχολεῖον.

Λοιπὸν, ὡς μνησθῶμεν τοῦλάχιστον αὐτὰ καὶ κανένα ἄλλον, αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἡμεῖς οἱ ἄνδρες, ποὺ ἔχομεν τὴν ἀνάλογον ἡλικίαν. Διότι ἐὰν δὲν ἀνεχώμεθα ν' ἀκούωμεν τοὺς περὶ ἀρετῆς λόγους, ποῖος θὰ ἠμπορήσῃ νὰ μᾶς πιστεύσῃ ὅτι θὰ ὑπομεινωμεν τοὺς κόπους διὰ τὴν ἀρετὴν; Ἐὰν εἴμεθα τόσον κακώτροποι ὡς πρὸς τὴν ἀκράσιν, ἀπὸ ποῦ θὰ γίνῃ φανερὸν ὅτι θὰ εἴμεθα πρόθυμοι διὰ τὴν ἔρσιν; Ἐὰν ἀποφύγωμεν τὸ εὐκολώτερον, με ποῖον τρόπον θὰ ἐπιτύχωμεν τὸ δυσκολώτερον; Ἄλλὰ ἡ στενοχωρία καὶ ἡ βία εἶναι πολλή. Ἄκουσε ἡμῶς, οἱ βασιταὶ ἀπαύσαν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Διότι ἡ δόξς ποὺ ὀδηγεῖ εἰς τὴν ζωὴν εἶναι στενὴ καὶ γυμνὰ ἐπιφύει. Ἐπειδὴ λοιπὸν δοξάζομεν τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν, ἔπρεπε νὰ στενοχωροῦμεν καὶ νὰ ὑποβάλλωμεν εἰς θλίψεις τὸν ἑαυτὸν μᾶς διὰ νὰ ἠμπορήσωμεν νὰ διασχίσωμεν τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν. Αὐτὸς ποὺ παρέχει ἀνεσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, δὲν θὰ περάσῃ εὐκόλα τὴν στενὴν ὁδόν, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνος ποὺ τὸν στενοχωρεῖ, τὸν θλίβει καὶ τὸν πιεζει.

2. Ἡ σημερινὴ μᾶς συζητήσις δὲν εἶναι διὰ κοινὰ πράγματα ἀλλὰ δι' ἓνα θέμα ποὺ τὴν ἀρχὴν του ἔλαβε χθές, ἀλλὰ δὲν εὗρθε τὴν λύσιν του, διότι ἐστάθησαν πολλὰ τὰ προβλήματα. Τί σημαίνει ταῦτο; Ἡ ἔρευνά μᾶς ἐστράφη γύρω ἀπὸ τὰ ὄνοματα ποὺ ἔδωσαν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἁγίους. Αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ φανῇ ἀσημαντὸν εἰς ἐκεῖνον ποὺ τὸ ἀκούει, ἀλλὰ κρύπτει μεγάλον θησαυρὸν, ἂν κανεὶς τὸ προσέξῃ με ἀκριβείαν. Ἐ τὸ χρυσοφόρον χῶμα ποὺ εὐρίσκεται εἰς τὰ μεταλλεῖα, οἱ ἀνδρεῖς ἐλεπόντας τὸ ἀπλῶς τὸ θεωροῦν ὡς ἀσημαντὸν χῶμα ποὺ δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον. Ὅσοι ὁμῶς τὸ μελετοῦν με τὰ μάτια τοῦ τεχνικοῦ, γνωρίζουν τὸ πολύτιμον τοῦ χῶματος αὐτοῦ καὶ ἀφοῦ τὸ ὑποβάθουν εἰς τὴν δοκιμασίαν τοῦ πυρός, ἀνακαλύπτουν τὴν ὑπεροχὴν του. Ἔτσι καὶ εἰς τὴν περιπτώσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν, ὅσοι μὲν ἀπλῶς ἀναγινώσκουν τὰ γράμματα ¹¹⁰ Α τὰ θεωροῦν ὡς ἀσημαντὰ γραπτὰ, ποὺ δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἄλλα. Ὅταν ὁμῶς τὰ

8. Πρὸς Μαρτ. ΙΙ, 19.
7. Πρὸς Μαρτ. 7, 15-16.

μελετήσουν με τὰ μάτια τῆς πίστεως, ὅπως οἱ τεχνικοὶ με τὰ ὄργανα τῆς τέχνης των, τὰ παραβδίου εἰς τὴν δοκιμασίαν τοῦ πυρός τοῦ Πνεύματος καὶ ἔλεγον εὐκόλα ὁδὸν τοῦ χρυσοῦ των. Ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς ἐρεύνης μᾶς; Διότι δὲν ἐνεπλάκημεν τυχαῖα εἰς τὸ πρόβλημα αὐτό, διὰ νὰ μᾶς καταλαγίσῃ κανένας ἀπὸ ὁμῶς ὅτι εἴμεθα ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἐπεθυμήσαμεν νὰ ἐκθέσωμεν τὰ κατορθώματα τοῦ Παύλου, καθ' ἣν στιγμὴν ἀναγινώσκονται αἱ πράξεις τῶν ἀποστόλων, διὰ τοῦτο ἐβίβαμεν τὸ προοίμιον τῆς ιστορίας. Καὶ εὗρηκαμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς διηγήσεως εἶχεν ὡς ἔφη: «Ὁ δὲ Σαῦλος σὺν νὰ ἔλθῃ μέσα εἰς κάποιον φονικὴν ἀτμόσφαιραν ἐξηκολούθει νὰ ἀποπνήθῃ ἀπὸ μέσα του καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ αἰσθήματα ἀπειλῆς καὶ φόβου κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου.» Β Ἀμέσως μᾶς ἔφερε ταραχὴν ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος. Διότι εἰς ὅλας τὰς ἐπιστολάς του ἐδρίσκομεν καὶ εἰς ἐκεῖνα τὰ προοίμια νὰ μὴ καλεῖται Σαῦλος, ἀλλὰ Παῦλος καὶ τοῦτο ὄχι μόνον εἰς τὴν ἰδικὴν του περιπτώσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους τὸ ἐδλέπαμεν νὰ συμβαίη. Πραγματικὰ, καὶ ὁ Πέτρος ἐλέγετο προηγουμένως Σίμων, καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰακώβος καὶ Ἰωάννης, μετονομάσθησαν Υἱοὶ θρονῆς ¹¹¹ κατόπιν. Τὸ ἴδιον εἶθιμον εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ ἐπικρατῇ ἐπὶ μερικῶν περιπτώσεων καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὅποιος πρότερον ἐλέγετο Ἀβράμ, μετὰ ταῦτα ὀνομάζετο Ἀβραάμ ¹¹² καὶ ἡ Σάρρα προηγουμένως ὀνομάζετο Σάρα καὶ ἀργότερον ἐλέγηθῃ Σάρρα. ¹¹³ C Ἐπίσης δε καὶ ὁ Ἰακώβος ἀργότερον προσηγορεύετο Ἰσραήλ. ¹¹⁴ Συνεπῶς, μοῦ ἐφάνη ὅτι οὐκ ἔνα τέτοιον θησαυρὸν

8. Πρὸς θ, 1.

9. Πρὸς Ἰωάν. 1, 48.

10. Πρὸς Μαρτ. 8, 17.

11. Ὁς γνωστὸν, ὁ Ἀβραάμ ὀνομάζετο κατ' ἀρχὰς Ἀβράμ ἢ Ἀβράμ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπεκλήθη Ἀβραάμ. Τὰ δύο ὀνόματα, κατὰ τὴν συνέθεσιν τῆς Γραφῆς, ἔχουν συμβολικὴν σημασίαν. Ὅταν, τὸ μὲν Ἀβράμ σημαίνει κατὰ ἄδρα, τὸ δὲ Ἀβραάμ κατὰ πλῆθος. Πρὸς Γεν. 17, 6.

12. Καὶ ἡ Σάρρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπεκλήθη ὄνομα, ἐνθ' προσηγορεύετο ἐλέγετο Σάρα. Τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ ἔλαβε ἐκ θεολογικῶν τῆς ἐπικαιμένης γενέσεως τοῦ Ἰωακ. Πρὸς Γεν. 17, 15.

13. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐδόθηκεν εἰς τὸν Ἰακώβ μετὰ τὴν μαθητεῖάν αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς. Ἡ βία εἰς τὴν κοίτην τῆς μητρὸς του ἀρεσκόμενος ἐλάττειεν τὸν ἀδελφὸν του καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς κατασκευῆς του ἐστάθη δυνατὸς ἀνάστην τοῦ Θεοῦ. Πρὸς Γεν.

δυναμάτων να τον παρακάμψω άπλάως. Τό Ιδιον θά τό συναντήση κανένας και εἰς περιπτώσεις ἀρχόντων ξένων. Πραγματικά, και εἰς αὐτούς τά δνόματα εἶναι διπλά. Καί τας: διεβέθη, λέγει, τόν Φήλικα ὁ Πόρκιος Φήτος.¹⁴ Καί ἄλλου: Κάποιος ἀνήκεν εἰς τήν ἀκολουθίαν τοῦ ἀνθυπάτου, πού ὠνομάζετο Σέργιος Παῦλος.¹⁵ Αὐτός ἐπίσης πού παρέδωσε τόν Χριστόν εἰς τοῦς Ἰουδαίους ἐλέγετο Πόντιος Πιλάτος. Ὅχι μόνον οἱ ἀρχόντες ἀλλά και οἱ στρατιῶται εἶχαν παλλάκις διπλά δνόματα, ἀλλά και οἱ ἰδιῶται ἀπό κάποιαν αἰτίαν και σύμπτωσιν εἶχαν διπλῆν ὀνομασίαν. Ἐ Φυσικά, δέν πρακτικέτι κανένα ὄφελος δι' ἡμᾶς, ἐάν ἐξετάσωμεν τόν λόγον πού ὠνομάσθηκα ἔτσι: Ὅταν ὁμοῦς ὁ Θεός διδῆ τὸ δνομα, χρειάζεται νά καταβάλλωμεν κάθε προσπάθειαν διὰ νά εὑρωμεν τήν αἰτίαν. Διότι, ἀσφαλῶς ὁ Θεός δέν συνηθίζει νά λέγη ἢ νά πράττη κάτι τυχαία και ἄσκοπα, ἀλλά τὸ κάθε τι τὸ κάνει μέ τήν ἀνάλογον σοφίαν. Διὰ ποῖον λόγον λοιπόν ἐλέγετο Σαῦλος, ὅταν ἦταν διώκτης, και μετωνομάσθη εἰς Παῦλον, ὅταν ἐπίστευσεν; Μερικοὶ λέγουν, ὅτι, ἐπειδὴ ὅταν ἐθοροῦει και ἐτάρασεν και συνκλόνηζε τὰ πάντα, διεσάλει και τήν ἐκκλησίαν, ὠνομάζετο Σαῦλος ἀπό τήν ἴδιαν τήν πράξιν του, ἀπό τὸ ὅτι δηλαδὴ διεσάλει τήν Ἐκκλησίαν. Ὅταν ὁμοῦς μετενόησε διὰ τήν παραφοροῦσίν του και ἐσταμάτησε τήν παραχρῆν και ἔπαυσε τόν πόλεμον Ἐ και τόν διωγμόν, τότε μετωνομάσθη εἰς Παῦλον ἐκ τοῦ παύου. Ὅμως ὁ λόγος αὐτός εἶναι ἀνυπόστατος και ἀναληθής και διὰ τοῦτο τὸν ἔφερα εἰς τὸ μέσον, διὰ νά μὴ παραπλανᾶσθε ἀπό ἀσημάντους αἰτιολογίας. Πρῶτον, τὸ δνομά του τοῦ τὸ ἔδωκαν οἱ γονεῖς του, οἱ ὅποιοι δεδαίως δέν ἦσαν προφῆται ὥστε νά προβλέπουν τὸ μέλλον. Ἐπειτα, ἀν ἐλέγετο Σαῦλος, διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐσάλει και ἐτάρασσε τήν Ἐκκλησίαν, ἐπρεπε, ὅταν αὐτός ἔπαυσε νά σαλεύη τήν Ἐκκλησίαν, νά ἐγκαταλείψῃ ἁμέσως και τὸ δνομα. Τώρα ὁμοῦς τὸν βλέπομεν νά ἐχῆ ἐγκαταλείψῃ τὸν σάλον κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά νά μὴ ἐγκαταλείψῃ τὸ δνομα. ¹¹¹ Α ἀλλά νά λέγεται ἀκόμη Σαῦλος. Καί διὰ νά μὴ νομίσετε ὅτι εἶμαι παράφορος και ὅς τὰ λέγω ὅλα αὐτά, θά ἀναφερθῶ εἰς προηγουμένα μέρη τῶν Πράξεων διὰ νά ὁς τὸ ἀποδείξω: «Ἐβγαλαν, λέγει, τόν Στέφανον ἐξ

82, 28 καὶ ἄο. 19, 4.

14. Πρᾶξ. Πρᾶξ. 24, 27.

15. Πρᾶξ. Πρᾶξ. 18, 7.

τῆς πόλεως και τὸν ἐλιθοβόλουν και οἱ μάρτυρες ἔβγαλαν τὰ ἰμάτιά των και τὰ ἀπέθεσαν εἰς τὰ πόδια κάποιου νεαροῦ ὀνόματι Σαῦλου.¹⁶ Καί ἐν συνεχείᾳ: «Ὁ Σαῦλος δὲ ἐπεκράτει και ἐπεδοκίμασε μαζί με τοῦς φονεῖς τήν θανατικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Στεφάνου.»¹⁷ Καί ἄλλου: «Ὁ Σαῦλος ἐδημιούργει φόβον και καταστροφὴν εἰς τήν Ἐκκλησίαν εἰσερχόμενος ἀπό σπῆτι εἰς σπῆτι και σῶρον (εἰς τὰς φυλακάς) διὰ τῆς βίας ἀνδρας και γυναῖκας.»¹⁸ Καί πάλιν: «Ὁ Σαῦλος σάν νά ἐξῆ εἰς κάποιαν φονικὴν ἀτμόσφαιραν ἐξηκολούθει νά ἀποτνήθῃ ἀπό μέσα του και νά ἐκδηλώνη αἰσθήματα ἀπειλῆς και φόνου κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου.»¹⁹ Καί πάλιν: «Ἦκουσε μίαν φωνὴν νά τοῦ λέγη: «Σαούλ, Σαούλ, διατί με διώκεις;»²⁰ Λοιπόν, αὐτός ἀπό τότε ἐπρεπε νά ἐγκαταλείψῃ τὸ δνομά του, ἅ ὅτι εἶχε σταματήσει τόν διωγμόν. Τί λοιπόν; Ἄμέσως τὸ ἐγκατέλειψε: Καθόλου, δεδαίω. Καί τοῦτο γίνεται φανερόν ἀπό τὰ ἐξῆς: Καί τας. «Ἐσηκώθηκεν δὲ ὁ Σαῦλος ἀπό τὸ ἔσφορ, πού εἶχε πρό ὀλίγου πέσει, και τοὶ δὲ ἴσαν ὀνοικτὰ τὰ μάτια του, δέν ἐβλεπε κανένα.»²¹ Καί ἄλλου: «Ἐἶπεν ὁ Κύριος εἰς τόν Ἀνανίαν. Προχώρησε εἰς τήν ὁδὸν τῆν ὀνομαζομένην Εὐθείαν και θά εἶδῃς εἰς τήν οἰκίαν τοῦ Ἰούδα κάποιον ὀνόματι Σαῦλου.»²² Καί ἄλλου: Εἰσελθὼν ὁ Ἀνανίας εἶπε: ἀδελφὲ Σαούλ, με ἀπέστειλεν ὁ Κύριος, αὐτός πού εἶδες εἰς τήν ὁδὸν, διὰ νά ἐπιστρέψῃς τὸ φῶς σου.»²³ Κατόπιν ἤρχισε νά κηρύσσει και νά παρᾶτῃ τοῦς Ἰουδαίους και ὅτε τότε ἐγκατέλειψε τὸ δνομά του, ἀλλά ἀκόμη ἐλέγετο Σαῦλος: «Ἐγινε γνωστὴ», λέγει, «εἰς τόν Σαῦλον ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν.»²⁴ Ὁ ἄρα γι μόνον ἐδῶ: Ὅχι δεδαίω. Συνέθη πεῖνα, λέγει, και οἱ μαθηταὶ καθώρισαν νά στείλουν εἰς τὰ Ἱερουσόλιμα δοῦθῆσαν διὰ τήν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν.²⁵ Ἐστειλαν τήν βοῆθειαν διὰ μέσου τοῦ Βαρνάβα και Σαῦλου.²⁶ Νά λοιπόν, ὑπηρετεῖ τοῦς Χριστιανοὺς και λέγεται ἀκόμη Σαῦλος. Εἰσήλθε μετὰ ταῦτα

16. Πρᾶξ. Πρᾶξ. 7, 58.

17. Πρᾶξ. 7, 59.

18. Πρᾶξ. 8, 3.

19. Πρᾶξ. 9, 1.

20. Πρᾶξ. 9, 4.

21. Πρᾶξ. 9, 8.

22. Πρᾶξ. 9, 11.

23. Πρᾶξ. Πρᾶξ. 9, 17.

24. Πρᾶξ. 9, 24.

25. Πρᾶξ. Πρᾶξ. 11, 28 - 29.

26. Πρᾶξ. Πρᾶξ. 11, 30.

εις Ἀντιόχειαν ὁ Βαρνάβας καὶ ὅταν εἶδε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἐκεῖ εἶχαν πιστεῦσαι πάρα πολλοὶ ἐπήγει εἰς τὴν Ταρσόν διὰ τὴν εὐρίαν τὸν Σαῦλον.²⁷ Πολλοὺς ὡδήγει εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὀνομάζεται Σαῦλος.

Καὶ παρακάτω : « Ὅσον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν μερικοὶ προφῆται καὶ διδασκαλοὶ, ἀνήκοντες εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἐκεῖ Ἐκκλησίαν, δηλαδὴ, ὁ Συμεὼν ποῦ ἐπωνομάζετο Νίγκερ, Δ καὶ ὁ Λούκιος, ποῦ κατήγετο ἀπὸ τὴν Κυρήνην, καὶ ὁ Μανανὴν ποῦ εἶχε συναναστραφῆ καὶ συνεκταϊδεύθη μαζί μὲ τὸν Ἠρώδη τὸν τετράρχην καὶ ὁ Σαῦλος»²⁸

Νὰ ποῦ μολοντί ἐγινε διδασκαλὸς καὶ προφήτης καὶ ἀκόμη λέγεται Σαῦλος. Καὶ πάλιν λέγει: Ἐνῶ δὲ αὐτοὶ ἐπετέλουσαν ὡς κύριον ἔργον τοὺς τὴν πρὸς τὸν Κύριον κοινὴν λατρείαν καὶ τὸ κήρυγμα, καὶ ἐνῶ ἐνήστευον, εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον... Ἐσχωρίσατέ μου ἀμέσως τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον.²⁹

3. Νὰ ποῦ ξεχωρίζεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ ὄνομα δὲν ἐγκαταλείπεται καθόλου. Ἀλλὰ ὅταν ἦλθε εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ εὐρέθηκε τὸν μάγον, τότε λέγει ὁ Λουκᾶς περὶ αὐτοῦ: «Ὁ Σαῦλος, ὁ ὀνομαζόμενος καὶ Παῦλος, ἀφοῦ ἐπληρώθη μὲ Πνεῦμα Ἅγιον, εἶπεν»³⁰ Καὶ ἀπὸ τὸ σημείων αὐτὸ ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ὀνόματος. Ἐ συνεπῶς, ὡς μὴ κουρασθῆμεν νὰ ἐρευνηθῶμεν τὸν λόγον αὐτὸν ποῦ ἀναφέρεται εἰς τὰ ὀνόματα. Διότι ἡ ἀνεύρεσις τῶν ὀνομάτων καὶ εἰς τὰ ζήτηματα τοῦ καθ' ἡμέραν εἶναι ποσὴν πολλὴν σημασίαν. Πραγματικῶς, καὶ ἡ ἀναγνώσις ἐπετέυχθη ὅσπερ ἀπὸ πολλῶν χρόνων καὶ ἡ εἰρεσις τῶν ἐναντιώσασαν λαμβάνουσιν συγγένειαν καὶ διέλυσε ἀμφιβολίας εἰς τὰ δικαστήρια καὶ διαμάχας ἐσταμάτησε καὶ πόλεμον κατέστειλεν ἡ εἰρεσις τῶν ὀνομάτων καὶ πολλὰς φορὰς ἐγένετο αἰτία εἰρηνοσύνης. Καὶ ἂν εἰς τὸ καθ' ἡμέραν εἶναι ὅσπερ τὸσην δυνάμιν ἡ εἰρεσις τῶν ὀνομάτων, ἀσφαλῶς εἶναι πολὺ μεγαλυτέραν εἰς τὰ πνευματικὰ θέματα. Εἶναι πάντως ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν ἐκ τῶν προτέρων τὰ προβλήματα αὐτὰ μὲ ἀκριβείαν. ¹¹² Ἄ Ἐρευνοῦνται λοιπὸν πρώτων διὰ τὸ Θεὸς εἰς ἄλλους ἁγίους ἔδωκεν ὄνομα ἐνῶ εἰς ἄλλους ὄχι. Βεβαίως δὲν ὀνόμασεν αὐτὸς ἄλλους τοὺς ἁγίους, ὅσπερ εἰς τὴν Καινὴν ὁσπερ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην. Καὶ ὅτι ἐγένετο εἰς τὴν Καινὴν, τὸ αὐτὸ συνέβη

27. Πρὸς Κορ. 11, 22-25.

28. Πρὸς 13, 1.

29. Πρὸς 13, 2.

30. Πρὸς 13, 9.

καὶ εἰς τὴν Παλαιάν, διὰ τὴν μάθησιν ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ὁ Κύριος καὶ τῶν δύο διαθηκῶν. Ὅς γνωστὸν εἰς τὴν Καινὴν ὁ Χριστὸς ὀνόμασε τὸν Σίμωνα Πέτρον καὶ τὰ τέκνα τοῦ Ζεβεδαίου, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς θρανότης, καὶ μόνον τούτους. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους μαθητὰς δὲν ὀνόμασε κανένα, ἀλλὰ τοὺς ἄφησε τὰ ὀνόματα ποῦ τοὺς ἔδωσαν ἐξ ἀρχῆς οἱ γονεῖς των. Εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην ἢ ὁ Θεὸς μετωνόμασε τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Ἰακώβ. Ὅσπερ τὸν Ἰωσήφ, ὅσπερ τὸν Σαμουὴλ, ὅσπερ τὸν Δαυὶδ, ὅσπερ τὸν Ἡλίου, ὅσπερ τὸν Ἐλισαίου, ὅσπερ τοὺς λοιποὺς προφῆτας, ἀλλὰ τοὺς ἄφησε τὰ ἀρχικὰ τὸν ὄνομα. Καὶ ἐδῶ προκύπτει ἕνα ζήτημα, διὰ τὸ ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἄλλοι μετωνομάσθησαν καὶ ἄλλοι ὄχι. Καὶ ἕνα δεύτερον ἀκόμα, διὰ τὸ ἄλλοι μετωνομάζονται εἰς μέσην ἡλικίαν, ἐνῶ ἄλλοι ἐλάμβανον τὸ ὄνομα ἐξ ἀρχῆς καὶ μάλιστα πρὸ τῆς γεννήσεως. Βέβαια, τὸν Πέτρον, τὸν Ἰακώβον καὶ τὸν Ἰωάννην ὁ Χριστὸς τοὺς μετωνόμασε ὅσπερ ἦσαν μεσήλικες, ἐνῶ τὸν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν πρὶν ἀκόμη γεννηθῆ. Πραγματικῶς, ἦλθεν ἕνας ἄγγελος Κυρίου καὶ εἶπε: «Μὴ φοβῆσαι, Ζαχαρία. Ἰδοὺ ἡ γυναῖκα σου Ἐλισάβετ C θὰ γεννήσῃ υἱόν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰωάννην»³¹

Εἶδες πῶς ἐπῆρε τὸ ὄνομα τοῦ πρὸ τῆς γεννήσεως; Τὸ ἴδιον ἐγένετο καὶ εἰς τὴν Παλαιάν διαθήκην. Ὅσπερ εἰς τὴν Καινὴν ὁ Πέτρος, ὁ Ἰακώβος καὶ ὁ Ἰωάννης μετωνομάσθησαν ἐνῶ ἦσαν πλῆθος ἄνδρες καὶ ἀπέκτησαν δύο ὀνόματα καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἐπῆρε τὸ ὄνομα τοῦ προτοῦ γεννηθῆ, ἔτσι καὶ εἰς τὴν Παλαιάν διαθήκην καὶ ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ἰακώβ μετωνομάσθησαν ὅσπερ ἦσαν μεσήλικες. Ὁ πρῶτος ἀπὸ Ἀβραάμ ὀνομάσθη Ἀβραάμ, ὁ δὲ Ἰακώβ μετωνομάσθη εἰς Ἰσραὴλ. Ὁ Ἰσαὰκ, ἐν ὀντιθέσει πρὸς αὐτοῦ, Δ πρῶτον νὰ γεννηθῆ ἐπῆρε τὸ ὄνομα καὶ ὅσπερ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ζαχαρία ὁ ἄγγελος εἶπεν ὅτι ἡ γυναῖκα σου θὰ συλλάβῃ καὶ θὰ γεννήσῃ υἱόν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰωάννην.³² ἔτσι καὶ ἐν προκειμένῳ ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ: «Ἡ γυναῖκα σου Σάρρα θὰ γεννήσῃ υἱόν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰσαὰκ»³³ Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτον ζήτημα, διὰ ποῖον λόγον, δηλαδὴ, οἱ πρῶτοι μετωνομάσθησαν καὶ οἱ δεύτεροι ὄχι. Ἐνα δεύτερον ζήτημα διὰ τὸ μερικὸν μετωνομάσθησαν μεσήλικες καὶ ἄλλοι προ-

31. Πρὸς Λουκ. 1, 13.

32. Ἐνῶς ἄνωγέρτω.

33. Γεν. 17, 19.

του γεννηθούν και αυτό μάλιστα συνέβη και εις τὰς δύο Διαθήκας. Ἡμεῖς ἄς ἐξετάσωμεν ἀρχικῶς τὸ δεύτερον, Ἐ και ἔτσι νὰ γίνῃ σαφέστερον και τὸ δεύτερον. Ἄς ἴδωμεν τοὺς μετονομασθέντας ἀρχικῶς και προχωροῦντες ὄλιγον, ἄς ἐλθῶμεν εἰς τὸν πρῶτον ὀνομασθέντα ἄνθρωπον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ λάβουν τὰ ζητήματα τὴν λύσιν των ἀπὸ τὴν ἀρχὴν των. Ποῖον, λοιπὸν, ὀνόμασε πρῶτον ὁ Θεός; Ποῖον ἄλλον παρὰ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ποῦ ἐπλασεν; Διότι δὲν ὑπῆρχε κανένας ἄλλος ἄνθρωπος, ὡστε νὰ τοῦ δώσῃ ὄνομα. Πῶς τὸν ὀνόμασε, λοιπόν; Ἄδὰμ, εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων; Τὸ ὄνομα δὲν εἶναι ἑλληνικὸν και ἂν μεταφρασθῆ⁸⁴ Ἄ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ τὸν γήϊνον.⁸⁵ Ἡ λέξις Ἐδέμ σημαίνει τὴν παρθένον γῆν και εἶναι ἡ περιοχὴ ἐκεῖνη εἰς τὴν ὅποιαν ὁ Θεὸς ἐφύτευσε τὸν Παράδεισον. «Ἐφύτευσε ὁ Θεὸς τὸν Παράδεισον, λέγει ἡ Γραφή, πρὸς ἀνατολάς»,⁸⁶ διὰ νὰ μᾶθῃς πῶς ὁ Παράδεισος δὲν εἶναι ἔργον ἀνθρωπίνων χειρῶν. Ἡ γῆ ἦτο παρθένος και οὐτε ἐδέχθη ποτὲ ἄροτρον, οὐτε δηνοῦχθη ποτὲ αὐλάκι. Ἀσχέτως ἀπὸ τὴν ἐργασίαν γεωργικῶν χειρῶν ἐβλάστησαν τὰ δένδρα τῆς μόνου κατόπιν βελίας ἐπιταγῆς. Δι' αὐτὸ ὀνόμασε Ἐδέμ αὐτήν, τὸ ὅποιον σημαίνει γῆ παρθένος (ἀκαλλιεργητος). Αὐτὴ ἡ παρθένος γῆ ἦτο τύπος τῆς ἄλλης Παρθένου. Δηλαδή ὅπως ἀκριβῶς ἡ γῆ χωρὶς νὰ δεχθῆ σπόρους, μᾶς ἐβλάστησε τὸν παρὰδεισον, ἦ ἔτσι και ἡ Θεομήτωρ, χωρὶς νὰ δεχθῆ σπέρμα ἀνδρός, μᾶς ἐγέννησε τὸν Χριστόν. Ὅταν λοιπὸν σοῦ εἴπῃ ὁ Ἰουδαῖος πῶς ἐγέννησεν ἡ Παρθένος; Νὰ τοῦ ἀπαντήσης; Πῶς ἐβλάστησεν ἡ παρθένος γῆ τοῦ Παραδείσου τὰ δένδρα τὰ πελώρια; Ἐδέμ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων σημαίνει παρθένος γῆ και ἂν κανεὶς δυσπιστῆ ἄς ἐρωτήσῃ τοὺς ἐμπείρους περὶ τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν και θὰ ἴδῃ πῶς αὐτὴ εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ ὀνόματος Ἐδέμ. Ὅχι, διότι εἶναι δυνατόν νὰ ὀμιλοῦμεν πρὸς ἀγνωστούς, θέλω νὰ σὰς ἐξαπατήσω, ἀλλά, ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ σὰς καταστήσω ἀκαταδαμάστους. Ὡσὸν νὰ εὐρισκῶνται παρόντες οἱ ἔχθροι ποῦ γνωρίζουν τὰ πάντα, με τὴσιν ἀκριβεῖαν ὡς τὰ ἐξηγῶ ὅλα. Ὁ συνεπῶς, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν παρθένον γῆν τῆς Ἐδέμ ἐπλασθῆ ὁ ἄνθρωπος, ὀνομάσθη Ἄδὰμ, συνώνυμος τῆς μητρός του. Ἐτσι κάμουν και οἱ ἄνθρω-

84. Πρὸς Ἄ' Κορινθ. 10, 47.
85. Γεν. 2, 6.

ποι και τὰ παιδιὰ ποῦ γεννῶνται τὰ ὀνομαζοῦν παλλὰκις με τὰ ὀνόματα τῶν μητέρων των. Ἐτσι και ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ποῦ ἐπλασεν ἀπὸ χῶμα, τὸν ὀνόμασε Ἄδὰμ, με τὸ ὄνομα δηλαδή τῆς μητρός του. Ἐδέμ ἡ γῆ, Ἄδὰμ αὐτός.

Μά, ποία ἡ σκοπιμότης αὐτοῦ τοῦ πράγματος; Οἱ ἄνθρωποι βέβαια, δίδουν ὀνόματα πρὸς τιμὴν τῶν μητέρων ποῦ ἐγέννησαν τὰ παιδιὰ. Ὁ Θεὸς ὁμοῦς διὰ ποῖον λόγον ἔδωσε τὸ ὄνομα τῆς μητρός; Τί μέγα ἡ μικρὸν ἐρρυθμίσει ἔτσι; Βεβαίως ἔχι τυχαία και σκοποτα, ἀλλά με λογικὴν και σοφίαν πολλήν, Ὁ Πραγματικὰ, «ἡ σύνεσις τοῦ Θεοῦ δὲν προσμετρεῖται».⁸⁶ Ἐδέμ εἶναι ἡ γῆ, Ἄδὰμ ὁ γήϊνος, ὁ χοϊκός, ὁ γηγενής. Διὰ τὴν λοιπὸν, τὸν ὀνόμασε ἔτσι; Μά, διὰ νὰ ὑπενθυμίῃ εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ ὀνόματος τὴν φυσικὴν του εὐτέλειαν και ὁδὸν νὰ χαράττη εἰς χαλκὴν στήλην με τὸ ὄνομα τὴν ταπεινότητα τῆς οὐσίας, διὰ νὰ ἂν ἀποτελέσῃ τὸ ὄνομα διδασκαλίαν μετριοφροσύνης, διὰ νὰ μὴ λάθῃ περισσοτέρων ἀξίαν ἀπὸ ὅσην πρέπει. Ἡμεῖς βέβαια, γνωρίζομεν σαφῶς ὅτι εἰμεθα ἀπὸ χῶμα και ἀπὸ τὴν πείραν τῶν πραγμάτων. Ἐ Ἐκεῖνος ὁμοῦς δὲν εἶχεν ἴδῃ κανένα νὰ ἀποθῆσκη πρὸ αὐτοῦ, οὐτε νὰ διαλύεται εἰς κόμην, ἀλλά ἀντιθέτως ἡ ὁμορφία τοῦ σώματος του ἦταν πολλὴ και ἔλαμπεν ὡσὸν ἀνδρίας ἀπὸ χρυσαφί, ποῦ μόλις εἶχε θῆν ἀπὸ τὸ κομίν. Ὅστε διὰ νὰ μὴ ἐπαρῆ ἀπὸ τὴν σωματικὴν του ὑπεροχὴν, τοῦ ἔδωκεν ὄνομα ποῦ περιείχεν ἱκανὴν διδασκαλίαν ταπεινοφροσύνης. Διότι ἐπρόκειτο νὰ τὸν πλησιάσῃ και ὁ διάβολος και νὰ συνουλήσῃ μαζί του περὶ ὑπεροφίας. Ἐμελλε νὰ τοῦ εἴπῃ ὅτι «Θὰ εἴσθε σάν θεοί».⁸⁷ Ἐγὼν λοιπὸν ὑπ' ὄψιν του τὸ ὄνομα ποῦ τὸν εἶδασκεν ὅτι εἶναι ἀπὸ χῶμα, νὰ μὴ φαντασθῆ ποτὲ ὅτι εἶναι ἴσος με τὸν Θεόν. Ἡ διὰ τοῦτο προετοιμάει ἐκ τῶν προτέρων τὴν συνείδησίν του με τὸ ὄνομα, προκαταβάλλων ἔτσι ἱκανὴν ἀσφάλειαν διὰ τῆς ὀνομασίας περὶ τῆς μελλούσης νὰ ἐπέλθῃ μέσω τοῦ δαιμονος ἐπιβουλῆς και ὑπενθυμιῶν εἰς αὐτὸν τὴν συγγένειαν πρὸς τὴν γῆν και ὑπαγοραμιζῶν τὴν εὐγένειαν τῆς φύσεως και γενικῶς λέγων εἰς αὐτὸν, ὅτι ἐάν σοῦ εἴπῃ ὅτι θὰ εἶσαι Θεὸς τότε νὰ ἐνθυμηθῆς τὸ ὄνομά σου και ἔτσι ἔπαινες ἱκανὴν διδασκαλίαν ὡστε νὰ μὴ δεχθῆς τὴν συμφορὴν. Ἐνθυμῶμαι τὴν μητέρα και ἀπὸ τὴν συγγένειαν

86. Ψαλμ. 146, 5.
87. Γεν. 3, 5.

ἔχε ἐπίγνωσιν τῆς εὐτελείας σου, ἔχιδι δὴά νά διδαχθῆς τήν ταπεινοφροσύνην, ἀλλά διὰ νά μὴ φθάρῃς εἰς παραλόγους σκεψθεῖς. Β Διὰ ταῦτο ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος: «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἄδάμ, ἦτο ἀπὸ χῶμα, γήινος.»³⁸ Ἐρμηνεύων τὸ ὄνομα Ἄδάμ εἰς ἡμᾶς ἔλεγε «ἀπὸ χῶμα, γήινος». Ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ἦτο ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἄλλὰ εἰσβάλλουσι αἱ αἰρετικαὶ λέγοντες: Ἰδοὺ, ὁ Χριστὸς δὲν ἔλαθε σάρκα. Ὁ δεύτερος, λέγουσιν, ἄνθρωπος, ἦταν ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Ἀκούεις περὶ δευτέρου ἀνθρώπου καὶ λέγεις ὅτι δὲν ἔφηρε σάρκα; Τί εἶναι παρόμοιον πρὸς αὐτὴν τὴν ἀναίσχυτην; Ὑπάρχει ἄνθρωπος τοῦ νά μὴ ἔχη σάρκα; Διὰ ταῦτα καὶ ἄνθρωπον τὸν ὠνόμασε καὶ ἰδαιτέρως δευτέρου ἀνθρώπου, διὰ νά ἴδῃς τὴν συγγενεῖάν του καὶ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν του. Τί εἶναι, λέγεις ὁ δεύτερος ἄνθρωπος; Γ Ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Ἀλλά, ἀπαντᾷ, μὲ σκανδαλίζει ὁ τόπος προελεύσεως καὶ ἡ φράσις «ἐξ οὐρανοῦ». Ὅταν ἀκούσῃς ὅτι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἄδάμ, ἦταν ἀπὸ χῶμα, γήινος, ἀρὰ γε τὸ θεωρεῖς ὅτι εἶναι καθ' ὀλοκλήρου γήινος; Ἀρὰ γε τὸ ἐκλαμβάνεις ὅτι εἶναι μόνον ἀπὸ χῶμα, χωρὶς νά ἔχη δύναμιν διῶλον, ἐνωῶν τὴν ψυχὴν καὶ τὴν φύσιν τῆς; Ποίος θὰ τὸ ἰσχυρισθῆ αὐτό; Ὅπως δταν ἀκούσῃς περὶ τοῦ Ἄδαμ ὅτι ἦτο χοϊκός, δὲν φαντάζεσθαι ἔρημον τὸ σῶμα του ἀπὸ ψυχῆν, ἔτσι καὶ δταν ἀκούσῃς, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ, μὴ παραμερίξῃς τὴν θεῖαν οἰκονομίαν, διὰ νά κατονοήσῃς τὸ ἐξ οὐρανοῦ. Τώρα πλέον τὸ πρῶτον ὄνομα ἔλαθεν ἰκανὴν ἐξηγήσειν. Δ Ὀνομάσθη Ἄδάμ ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς, διὰ νά μὴ ὑπεραισθῆται ἐπάνω ἀπὸ τὰς δυνατότητάς του καὶ νά εἶναι ἀκαταγνώστως ἀπὸ τὰς ἀπάτης τοῦ διαβόλου. Διότι ὁ διάβολος ἔλεγεν: «θὰ εἰσαθε σάν θεοί». Ἐπιλοπόν ἀφοῦ προσηλώσαμεν καὶ πρὸς τὸν ἄλλον τὸν ὀνομασθέντα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς γεννήσεώς του ὡς τελειώσαμεν τὴν ὀμιλίαν. Ποίος λοιπόν, μετὰ τὸν Ἄδαμ, ἔλαθε τὸ ὄνομα πρὸ τῆς γεννήσεώς του; Ὁ Ἰσαάκ. «Ἰδοὺ», λέγει «ἡ γυναῖκα σου Σάρρα θὰ αὐλλάθῃ εἰς τὴν κολίαν τῆς καὶ θὰ γεννήσῃ υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰσαάκ».³⁹ Ὅταν τὸν ἐγέννησε, τὸν ὠνόμασεν Ἰσαάκ λέγουσα: «Ὁ Θεὸς μὲ περιέγγισεν.» Διὰ τὴν: «Ποίος β' ἀναγγεῖλη εἰς τὸν Ἀβραάμ, λέγει, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει πρῶτον;» Ε Προσέξατε πολὺ ἐδῶ διὰ νά ἴδῃτε τὸ θαῦμα. Δὲν

38. Α' Κορινθ. 15, 47.
39. Γεν. 17, 19.
40. Γεν. 31, 8.

εἶπε ὅτι ἐγέννησε παιδί, ἀλλὰ ὅτι θηλάζει παιδί, καὶ διὰ νά μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι τὸ παιδί εἶναι ἔκθετον, καθ' ὅσον αἱ πηγαὶ τοῦ γάλακτος ἐγγυῶνται τὸν τοκετόν, ὥστε ἐνθυμώμενος τὸ ὄνομα νά ἔχη καὶ αὐτὸς ἰκανὴν διδασκαλίαν τῆς παραδόξου γεννήσεως. Διὰ ταῦτο λέγει: Μὲ περιέγγισεν ὁ Θεὸς μὲ τὸ νά ἐλθῆρ κανεὶς γυναῖκα γηρασμένην μὲ ἄσπρα μαλλιά, νά ἀνατρέφῃ παιδί, νά τὸ θηλάζῃ.⁴¹ 115 Α Ἄλλὰ ὁ γέλωθ ὑπεθυμίζει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἢ γαλακτοτροφία τοῦ παιδιοῦ ἐπεδεδείκνυε τὸ θαῦμα, διότι δὲν ἦτο ἔργον τῆς φύσεως, ἀλλὰ ὀλοκλήρου ἦτο κατόρθωμα τῆς θεῖας χάριτος. Διὰ ταῦτα λέγει καὶ ὁ Παῦλος «ἐμεθα τέκνα ἐπαγγελίας, ὅπως καὶ ὁ Ἰσαάκ ἐγεννήθη σύμφωνα μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἀβραάμ».⁴² Ὅπως ἐκεῖ ἐργάσθη ἡ χάρις ἔτσι καὶ εἰς τὴν περίπτωσην τῆς Σάρρας ὁ Ἰσαάκ προήλθεν ἀπὸ μήτραν ἐδοξασμένην. Ἀνεδύθη ἐοῦ ἀπὸ ψυχρὰ νερά; Ὅπως ἦτο δι' ἔκεινον ἡ μήτρα, ἔτσι εἶναι δι' ἐσὲ ἡ κολυμβήθρα τὸν ὑδάτων. Εἶδες συγγενεῖαν γεννήσεως; Εἶδες συμφωνίαν χάριτος θείας; Εἶδες τὴν φύσιν νά σταματᾷ παντοῦ καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ νά πραγματοποιῇ τὸ πᾶν; Διὰ ταῦτα ἐμεθα ὅπως ὁ Ἰσαάκ τέκνα θείας ἐπαγγελίας. Β Ἄλλὰ ὑπάρχει ἓνα ἀκόμη πρόβλημα. Δι' ἡμᾶς εἶπεν ὅτι «δὲν ἐγεννήθησαν ἀπὸ γυναικεία αἷματα, οὔτε ἀπὸ ἐπιθυμίας σαρκικῆν».⁴³ Πῶς; Ὅτε ὁ Ἰσαάκ ἐγεννήθη ἀπὸ γυναικεία αἷματα, ἀφοῦ, δέθωρα, εἶχε παύσει νά εἶναι γόνιμη ἡ Σάρρα, ἐπειδὴ δὲν ἐλειτούργει πλέον ἡ φύσις τῆς γυναίκος.⁴⁴ Ἐγιναν ἀποσθεσθῆ αἱ πηγαὶ τοῦ αἵματος, εἶχε ἀγορευθεῖ ἡ ὕλη τῆς γεννήσεως, ἀγορευτο ἦτο τὸ ἐργαστήριον τῆς φύσεως καὶ τότε ὁ Θεὸς ἐπέδειξε τὴν δύναμίν του. Νά λοιπόν, ἔχομεν ὀλοκλήρωσιν τὴν διδασκαλίαν ὅπου ἔχομεν καταπιεμένη τὴν σχετικὴν μὲ τὴν ὀνομασίαν τοῦ Ἰσαάκ. Δὲν ἀπομένει παρὰ νά ἐλθῶμεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, τοὺς υἱοὺς τοῦ Ζεβουλῶν καὶ τὸν Πίτταν. Ἀλλὰ C διὰ νά μὴ σᾶς κουράσω μὲ τὸ μήκος τοῦ λόγου, θὰ τὰ ἀφήσω δι' ἄλλην ὀμιλίαν καὶ θὰ σταματήσωμεν τὸν λόγον, ἀφοῦ σᾶς παρακαλῶ, ἐσᾶς ποῦ ἐγεννήθητε ὅπως ὁ Ἰσαάκ, νά τὸν μιμηθῆτε εἰς τὴν ποσότητα καὶ τὴν ἐπιείκειάν του καὶ ἔλθῃ τὴν ἄλλην φιλοσοφίαν του, προκειμένου μὲ τὰς εὐχὰς ἐκείνου τοῦ δικαίου καὶ ἁγίου τὸν ἄλλον διακεκριμένον ἄ-

41. Ἀδ. 7.
42. Γαλ. 4, 28.
43. Ἰακ. 1, 13.
44. Ἐφ. 1, 18, 11.

γίνω να ἠμπορέσωμεν νὰ φθάσωμεν ὅλοι εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μαζί μετὰ τὸν ὁποῖον ἀπονέμεται δόξα, τιμὴ καὶ κράτος εἰς τὸν Πατέρα, μαζί μετὰ τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιόν Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

Δ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΗΘΕΝΤΑΣ ΔΙΑ ΤΟ ΜΗΚΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΟΙΜΙΩΝ. ΕΠΙΣΤΗΞΕ ΟΤΙ ΤΟ ΝΑ ΓΙΝΟΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ ΕΙΝΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΝ. ΑΚΟΜΗ ΔΙΑ ΠΟΙΟΝ ΛΟΓΟΝ, ΠΑΡ' ΟΑΝ ΒΟΙ ΜΕΤΕΦΟΜΑΣΘΗ ΠΑΛΛΟΣ ΕΥΘΥΣ ΜΕ ΕΠΙΣΤΕΙΣΤΕΝ ΚΑΙ ΟΤΙ Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΔΕΝ ΕΠΙΝΕ ΑΠΟ ΑΝΑΓΚΗΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΠΡΟΤΙΜΗΣ. ΕΠΙΣΤΗΞΕ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΡΗΤΟΥ: «ΣΑΟΥ, ΣΑΟΥ, ΔΙΑΤΙ ΜΕ ΔΙΩΚΕΙΣ».

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου ἀγαπητοὺς με κατηγοροῦν ὅτι ἐκτείνω πολὺ εἰς μῆκος τὰ προοίμια τῶν λόγων μου. Ἄν δικαίως ἢ ἀδίκως, τότε θὰ τὸ κρίνετε ὅταν ἀκούσθε καὶ τὴν ἀποφθὴν μου καὶ κατόπιν, ὡσάν νὰ εὐρίσκεσθε ἀπὸ κοινοῦ εἰς δικαστήριον, θὰ δώσετε τὴν ψήφον σας. Ἐγὼ καὶ πρὶν νὰ τὸ ἀποδείξω αὐτὸ, εἶμαι ὑποχρεωμένος εἰς αὐτοὺς διὰ τὰς κατηγορίας, διότι αἱ κατηγορίαι εἶναι πρῶτον ἐνδιαφέροντος καὶ ἄχι κακίας. Καὶ ἐγὼ αὐτὰν ποῦ με ἀγαπᾶ δὲν τὸν ἐκτιμῶ μόνον ὅταν με ἐπαινῇ, ἀλλὰ καὶ ὅταν με ἐλέγξῃ καὶ με ἐπιρροῦν. Τότε θὰ εἰπῶ ἐγὼ ὅτι με ἀγαπᾶ. Διότι τὸ νὰ ἐπαινῇ κανεὶς τὸ κάθε τι, καὶ τὰ καλῶς ἔχοντα καὶ τὰ μὴ καλῶς, δὲν εἶναι πρῶτος ἀγαπῶντος, ἀλλὰ ἀπατεῶνος καὶ εἰρωνος. Τὸ νὰ ἐπαινῇ τις ὅμως κάτι ποῦ ἀξίζει καὶ νὰ ψέγῃ κάτι ποῦ δὲν εἶναι σωστὸν, αὐτὸ εἶναι ἔργον φίλου καὶ ἐνδιαφερομένου. Καὶ διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι τὸ νὰ ἐπαινῇ κανεὶς ἀδιακρίτως τὰ πάντα καὶ νὰ ἐγκρίνῃ ὅλα τὰ πραττόμενα δὲν εἶναι ἔργον, φίλου, ἀλλὰ ἀπατεῶνος, ἀκούσατε τὴν γραφὴν: ¹¹⁶ Ἄ «Λαὸς μου, λέγει, ὅσοι ὅσας μακαρίζου, ὅσας πλανοῦν καὶ διαστράσσουν τὸν δρόμον σας». Τὸν ἐχθρὸν δὲν τὸν δέχομαι οὔτε ὅταν ἐπαινῇ, ἐνῶ τὸν φίλον τὸν ἀποδέχομαι καὶ ὅταν με κατηγορῇ. Ὁ ἐχθρὸς καὶ ἂν με φιλή, εἶναι ἀθής, ἐνῶ ὁ φίλος καὶ ὅταν με τραυματίσῃ, εἶναι ποθητός. Τὸ φιλημα τοῦ ἐχθροῦ εἶναι γεμᾶτον ὑποψίαν, ἐνῶ τὸ τραῦμα τοῦ φίλου ἔχει τὸν χαρακτῆρα προστασίας. Διὰ τοῦτο ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς: «Ἀξιοπιστότερα τὰ τραύματα φίλου παρὰ τὰ ἐκούσια φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ». Τί λέγεις, λοι-

1. Ἦο. 3, 12.
2. Παρ. 27, 6.

πόν; "Ότι τὰ τραύματα εἶναι καλύτερα ἀπὸ τὰ φιλήματα. Δὲν προσέχω εἰς τὴν φύσιν τῶν πραττομένων, ἀλλὰ εἰς τὴν διάθεσιν πού ἔχουν δοσι ἐνεργούν. Θελεῖς νὰ μάθῃς διατι προτιμῶ τὰ τραύματα τοῦ φίλου ἀπὸ τὰ φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ; Ἐ "Εφίλησε τὸν Κυρίον ὁ Ἰουδαῖος, ἀλλὰ τὸ φίλι του ἦτο γεμᾶτον προδοσίαν, τὸ στόμα του εἶχε δηλητήριον καὶ ἡ γλώσσα του ἦτο γεμᾶτή κακίαν. Τὸν πορευόμενα εἰς Κόρινθον ὁ Παύλος τὸν ἐτραυμάτισε ἀλλὰ καὶ τὸν ἔσωσεν. Καὶ πῶς τὸν ἐτραυμάτισεν; Κατὰ τὴν Γραφήν, παραδωσας αὐτὸν εἰς τὸν σατανάν' «Παραδωσατε τον, λεγει, αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν σαταναν πρὸς δλεθρον τῆς σαρκός». Διατι; Διὰ νὰ σωθῇ τὸ πνεῦμα του κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἶδες τραῦμα πού σώζει; Εἶδες φίλι γεμᾶτον προδοσίαν; "Ετσι, ἀξιοπιστότερα εἶναι τὰ τραύματα τοῦ φίλου παρὰ τὰ ἐκούσια φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τοῦτο ἄχι μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ διαβόλου ὡς τὸ ἐξετάσωμεν. Φίλος ὁ Θεός, ἐχθρὸς ὁ διάβολος. Σωτήρ καὶ κηρύμιόν ὁ Θεός, Ἐ ἀπατεῶν καὶ πολέμιος ὁ διάβολος. "Ο δεῦτερος ὁμοῦ ἐφίλησε κάποτε, ἐνῶ ὁ πρῶτος ἐτραυμάτισεν. Πῶς ὁ διάβολος ἐφίλησε καὶ ὁ Θεός ἐτραυμάτισε; "Ο πρῶτος εἶπε: "Θά εἰσθε ὡς θεοί», ἐνῶ ὁ Θεός εἶπε: «Εἰσαι χῶμα καὶ θά ἐπανελθῆς εἰς αὐτό». Ποῖος λοιπὸν ὠφέλησε περισσότερο, ὁ εἰπὼν ὅτι θά εἰσθε θεοὶ ἢ ὁ εἰπὼν ὅτι χῶμα εἰσαι καὶ εἰς τὸ χῶμα θά ἐπανελθῆς; "Ο Θεός ἠπειλήσε θάνατον, ἐνῶ ὁ διάβολος ὑπεσχέθη τὴν ἀθανασίαν. "Αλλ' αὐτὸς πού ὑπεσχέθη τὴν ἀθανασίαν, ἔδωκε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τὸν παράδεισον, ἐνῶ αὐτὸς πού ἠπειλήσε μὲ θάνατον τὸν ἀνέβασεν εἰς τὸν οὐρανόν. Εἶδες διατι εἶναι ἀξιοπιστότερα τὰ τραύματα τοῦ φίλου ἀπὸ τὰ φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ; Διὰ τοῦτο καὶ πρὶν φέρω τὴν ἀπόδειξιν Ἰ χρεωστῶ χάριν εἰς τοὺς κατηγοροῦντας. Διότι αὐτοί, εἴτε δικαίως, εἴτε ἀδικῶς κατηγοροῦν, δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ προσάγουν δικείας, ἀλλὰ τὰ κάμνουν χάριν διορθώσεως. Οἱ ἐχθροὶ καὶ ἂν δικαίως κατηγοροῦν, δὲν τὸ κάμνουν διὰ νὰ διορθώσουν, ἀλλὰ προσπαθοῦν ἐλέγχοντες νὰ διαπομπεύσουν. Οἱ φίλοι διὰ τοῦ ἐπαίνου θέλουν νὰ ἐπιτύχῃς περισσότερο, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ καὶ ἂν ἐπαينوῦν, προσπαθοῦν νὰ σὲ ὑποσκελίσουν. Ἐν τούτοις, ὅταν ὁ ἔλεγχος λειτουργῇ,

3. Α' Κορ. 5, 5.
4. Γεν. 3, 5 καὶ 19.

εἶναι μέγα ἀγαθὸν νὰ ἤμπορῃς νὰ δέξῃσαι ἔλεγχον καὶ κατηγορίας χωρὶς νὰ ἐκθηριούσαι: "Ο μὴ ὑποφέρων τὸν ἔλεγχον εἶναι ἄφρων», λέγει ἡ Γραφή. Δὲν λέγει αὐτὸν ἢ αὐτὸν τὸν ἔλεγχον, ἀλλὰ γενικῶς ἐλέγχους. "Αν ὁ φίλος σὲ ἤλεγξε δικαίως, διορθώσε τὸ λάθος σου. Ἐ "Αν σὲ κατηγορήσεν ἀδικῶς, ἐπαινεσέ τον πρῶτα διὰ τὴν γνώμην του, ἀποδέξου τὴν πρόθεσίν του, ἀποδέξου τὸν σκοπὸν του καὶ παραδέξου τὴν φιλικὴν του πρόθεσιν, διότι ὁ ἔλεγχος γίνεται ἀπὸ μεγάλην ἀγάπην. "Ας μὴ στενοχωροῦμεθα ὅταν μᾶς ἐλέγχουν. "Αν τοῦτο ἐγένετο ἀπὸ δούλους, πολὺ θά ὠφελεῖτο ἡ ζωὴ μας. "Αν ἐλέγχωμεν τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ ἂν ἁμαρτάνοντες ὑπεφέραμεν εὐκόλως τὸν ἔλεγχον. "Όπως εἰς τὰ τραύματα λειτουργοῦν τὰ φάρμακα ἔτσι λειτουργοῦν καὶ οἱ ἐλέγχοι ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων. "Όπως ἐκεῖνος πού ἀποκρούει τὰ φάρμακα εἶναι ἀνόητος, ἔτσι καὶ αὐτὸς πού δὲν ἀποδέχεται τὸν ἔλεγχον εἶναι ἄφρων. "Αλλὰ ἀποθηριούνται πολλὰς φορές πολλοὶ λέγοντες εἰς τὸν ἑαυτὸν των: ἐγὼ πού εἶμαι σοφὸς καὶ συνετός θά ἀνεχθῶ τὸν δεῖνα; Ἄγνωσθον ὅτι αὐτὸ εἶναι τεκμήριον μεγίστης ἀνοησίας. "Εἶδον, λέγει ἡ Γραφή, ἔνα ἄνθρωπον πού θεωρεῖ σοφὸν τὸν ἑαυτὸν του. "Ο ἄφρων ἔχει μεγαλύτεραν ἐλπίδα ἀπὸ αὐτόν. Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Πῦλος: "Μὴ θεωρεῖτε σοφὸν τὸν ἑαυτὸν σας. Ἄκομη καὶ ἂν εἰσαι χιλιᾶκις σοφὸς καὶ κατέχῃς ὅσα χρειάζονται, εἰσαι ὀσπῶσον ἄνθρωπος καὶ ἔχεις χρείαν συμβούλου. Μόνον ὁ Θεός δὲν ἔχει ἀνάγκην συμβούλων Ἐ καὶ δὲν χρειάζεται τίποτε. Δι' αὐτὸ καὶ μόνον περὶ τοῦ Θεοῦ λέγεται: "Ποῖος ποτε ἐγνώρισε τὴν σκέψιν τοῦ Θεοῦ καὶ ποῖος ἐγένε ἀμβουλος αὐτοῦ; Οἱ ἄνθρωποι, ἂν εἰμεθα καὶ χιλιᾶκις σοφοί, ἐλεγχόμεθα μυριάκις καὶ φανερώμεθα τὸ ἀσθενεῖς τῆς φύσεώς μας». Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν τὰ πάντα εἰς τοὺς ἀνθρώπους. λέγει ἡ Γραφή. Διατι; Διότι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἀθάνατος. Τί πλεον φωτεινὸν ἀπὸ τὸν ἥλιον; Καὶ ὁμοῦ καὶ αὐτὸς ἐκλείπει, ἀφοῦ τὸ φῶς του τὸ λαμποῦν. ὅταν ἔλθῃ τὸ σκοτάδι, χάνει τὴν ἀπαστράπτουσιν λάμψιν του. Ἐτσι λοιπὸν καὶ τὴν ἰδικὴν μας σύνεσιν πολλᾶκις, ἐνῶ λάμπει ὡς σταθερὰ μεσημβρία καὶ ἀκτινοβολεῖ, πολλᾶκις τὴν ἀποκρύπτει ἡ ἔ-

5. Παρ. 12, 1.
6. Παρ. 26, 12.
7. Ρωμ. 12, 16.
8. Ρωμ. 11, 34.
9. Ἐκκλ. 17, 29.

περχομένη άνοησία μας. C Καί ὁ μὲν σοφός δὲν συνειδητοποιεῖ τὸ ἀπαιτούμενον, ἐνῶ ὁ κατώτερός του πολλὰς φορές τὸ συνειδητοποιεῖ πολὺ ὀξυδερκέστερα. Καί τοῦτο γίνεται διὰ τὴν μὴ ἐπαίρεται οὐτὲ ὁ σοφός, μήτε ὁ εὐτελής νὰ ταλανίσῃ τὸν ἑαυτὸν του. Εἶναι μέγα ἀγαθὸν τὸ νὰ ἤμφορῆς νὰ δέχεσθαι τὸν ἔλεγχον, μέγα ἀγαθὸν εἶναι τὸ νὰ δύνασαι νὰ ἐλέγῃς. Τοῦτο εἶναι ἔργον μεγίστης φρονιτιδος. Ἐάν τῶρα ἴδωμεν ἕνα ἄνθρωπον νὰ εἶναι ἐνοικτὸν τὸ ὑποκάμισόν του ἀπὸ τὰ πλάγια ἢ τὰ ἄλλα ἐνδύματά του νὰ εἶναι κακῶς φορεμένα, σπεύδωμεν νὰ τὸν εἰδοποιήσωμεν νὰ τὰ διαρθώσῃ. Ὅμως ἂν ἴδωμεν τὴν ζωὴν του παραμελημένην, δὲν τοῦ λέγομεν οὐτὲ μίαν λέξιν. Ἐάν ἴδωμεν ὅτι ὁ θεὸς του εἶναι ὄχι ὅπως πρέπει, τὸ παρατρέχομεν, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὰ στραθοφορεμένα ρούχα φέρουν τὸν γέλωτα, ἐνῶ τὰ παθήματα τῆς ψυχῆς φέρουν μέχρι κινδύνου καί τιμωρίας. D Εἰπέ μου, δλέπεις τὸν ἀδελφόν φερόμενον κατὰ κρηνοῦ, ἔχοντα εἶον ἀμελημένον, μὴ φροντίζοντα διὰ τὰ πρέποντα καί δὲν τοῦ ἀπλώνεις τὸ χέρι; Δὲν τὸν σηκώνεις ἀπὸ τὴν πτώσιν; Δὲν τὸν κατηγορεῖς ὅτε τὸν ἐλέγχεις ἀλλὰ προτιμᾷς, ἀντὶ τῆς σωτηρίας του, τὸ νὰ μὴ φωνῆς δυσάρετος εἰς αὐτόν; Ποίαν συγγνώμην θὰ ἔχῃς ἀπὸ τὸν θεόν; Ποίαν ἀπολογίαν ἐνώπιόν Του; Δὲν ἤκουσας τί διέταξεν ὁ θεὸς τοὺς Ἰουδαίους; Μὴ μὴ ἐγκαταλείπουν πλανώμενα τὰ ὑποζύγια τῶν ἐχθρῶν, οὐτὲ νὰ τὰ προσπεροῦν ὅταν πῆγουν; E Ἐφοῦ οἱ Ἰουδαῖοι διατάσσονται νὰ μὴ περιφρονοῦν τὰ ἄλογα ζῶα τῶν ἐχθρῶν, ἡμεῖς πῶς εἶναι δυνατόν νὰ δλέπωμεν νὰ ὑποκελίξωμεν κάθε ἡμέραν αἱ ψυχὰς τῶν ἀδελφῶν μας; Καί πῶς νὰ μὴ θεωρηθῇ αὐτὸ ὡς ἐσχάτη ἀπανθρωπία καί θηροβία, ὅταν δὲν λαμβάνωμεν οὐδὲ τῶσον ὀλίγην πρόνοιαν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσῃν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὰ ἄλογα ζῶα; Τοῦτο ἀνέτρεψε τὰ πάντα, τοῦτο ἔφερε σύγγινον εἰς τὸν θεόν μας, διότι οὐτε φέρομεν γενναίως τὸν ἔλεγχον, οὐτε θέλωμεν νὰ ἐλέγχωμεν τοὺς ἄλλους. Διὰ τοῦτο ἐμὲθα ἐπαχθεῖς ὅταν ἐλέγχωμεν, ἐπειδὴ ὅταν ἐλεγχώμεθα γινώμασθε ἠθρία. 118 A Ἐάν ὁ ἀδελφός σου ἐγνωρίζῃ ὅτι ἐόν σὲ ἠλεγε θὰ τὸν ἐπαινοῦσες, τότε καί αὐτός, ἐλεγχόμενος, θὰ σοῦ ἀπέδιδε τὴν ἰδίαν ἀνταμοιβήν.

✓ 2. Θέλεις νὰ μάθῃς διατὶ ἀκόμη καί ἂν εἶσαι πολὺ ἀνεπίκτος καί πολὺ ἐνήμερος καί ἂν ἀκόμη φθᾷσης καί εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, ἔχεις ἀνάγκην ἐνὸς συμβούλου πού νὰ σὲ διαρθώσῃ καί νὰ σὲ ἐλέγῃ; Ἐκουσε

μίαν παλαιάν ἱστορίαν. Κανείς δὲν ἦτο ἴσος πρὸς τὸν Μωϋσῆν. «Ἦτο, λέγει ἡ Γραφή,» ὁ πλέον πρῶτος ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων», φίλος τοῦ θεοῦ, κάτοχος τῆς θύραθεν σοφίας καί γεμᾶτος πνευματικῆν σύνεσιν. Λέγει ἐπίσης ἡ Γραφή ὅτι «εὐσεβῆσεν ἄλην τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων». B Εἶδες πόσον κατηρητισμένος ἦτο; Ἦτο ἐπίσης δυνατὸς εἰς τὸν λόγον καί σὲ ἄλλας ἀρετὰς. Ἐκουσε ἀκόμη καί μίαν ἄλλην μαρτυρίαν. Εἰς πολλοὺς προφήτας ὠμίλησεν ὁ θεός, ἀλλὰ εἰς κανένα ὅπως εἰς τὸν Μωϋσῆν. Εἰς τοὺς ἄλλους ὠμίλησε μὲ αἰνίγματα καί θνεῖρα, ἐνῶ εἰς τὸν Μωϋσῆν ὡμίλησε μὲ πρόσωπον. Τί μεγαλύτερον τεκμήριον ζητεῖς τῆς ἀρετῆς Του ὅταν ὁ δεσπότης τῶν πάντων συνδιαλέγεται μὲ τὸν δούλου του ὡς φίλος; Ἦτο λοιπὸν σοφός καί ὡς πρὸς τὴν ἐθνικὴν καί τὴν ξένην παιδείαν, ἦτο δυνατὸς κατὰ τὸν λόγον καί κατὰ τὰ ἔργα καί διέτασσε τὴν ἰδίαν τὴν κτῆσιν ἐπειδὴ ἦτο φίλος τοῦ δεσπότηου τῆς κτίσεως, ἐξῆγαγε τὸν λαόν του ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἐχωρίσσε καί πάλιν ἤνωσε τὴν θάλασσαν, θαύμα πρωτάκουστων. C Διὰ πρώτην φοράν ὁ ἥλιος ἐφώτισε θάλασσαν πού δὲν διεπλέετο ἀλλὰ διεσχίζετο περὶ πέλαιος πού δὲν ἐπεκράτο ὄχι μὲ πλοία καί κουριά, ἀλλὰ μὲ τὰ πόδια τῶν Ἰσταν. Ὅμως ὁ σοφός, ὁ δυνατὸς λόγῳ καί ἔργῳ, ὁ φίλος τοῦ θεοῦ, ὁ ἐπιβαλλόμενος εἰς τὴν κτίσιν, ὁ ἐνεργήσας τόσα θαύματα, δὲν ἐκατάλαβεν ἕνα πρᾶγμα πού τὸ ἐκατάλαβαν πολλοὶ ἄνθρωποι, πού τὸ ἐκατάλαβε καί ὁ πενθερός του, ἄνθρωπος δάρδαρος καί εὐτελής καί τὸ ἔφερον εἰς τὸ προσκήμιον, ἐνῶ ὁ Μωϋσῆς δὲν τὸ ὑπωπτεύθη. Περὶ τίνος πρόκειται; Ἐκουσατε λοιπὸν διὰ τὸ νὰ πεισθῆτε ὅτι ὁ καθένας ἔχει ἀνάγκην συμβούλου, ὅσω καί ἂν εἶναι Μωϋσῆς καί ἐνῶ κάτι διαφεύγει ἀπὸ τοὺς μεγάλους καί θαυμαστοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τοὺς μικροὺς καί εὐτελεῖς πολλὰκις δὲν διαφεύγει. D Ὅταν ὁ Μωϋσῆς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καί ἐώρσκατο εἰς τὴν ἐρημίαν, ἴσαστο πλησίον του ἄλλος ὁ λαός, ἐξέκασται χιλιάδες καί συνεβίβασε τὰς μεταξὺ τῶν κατηγορίας καί ἀμφοιστήσεις. Εἶδε λοιπὸν ὁ πενθερός του ὁ Ἰσὴρ» νὰ κάμῃ αὐτὸ τὸ ἔργον, ἄνθρωπος ἀξέστος πού εἶχε περάσει τὸν θεόν του εἰς τὴν ἐρημίαν, καί δὲν εἶχε ζήσει οὐτὲ εἰς κοινωνίαν, οὐτὲ μὲ νόμους, ἀλλὰ ἐν ἀσέβειᾳ, τεκμήριον τῆς μεγάλης πνευματικῆς του καθυστερήσεως. Δὲν ὑπάρχει τίποτε πλέον ἀνὸ-

10. Ἄριθ. 12, 3

11. Πρῆξ. 7, 29.

ήταν από τους ειδικολάτρεις. "Όμως εκείνος ὁ θάρσαρος, ὁ ἀσεθής, ὁ ἀνόητος, βλέπων ὅτι ὁ Μωϋσῆς δὲν ἐνήργει ὡς ἔπρεπε, τὸν διώρωσε, τὸν σοφὸν αὐτὸν καὶ συνετὸν, τὸν φίλον τοῦ Θεοῦ, εἶπον πρὸς αὐτόν: ¹² Ἐ «Διὰ τί αὐτοὶ ἐστάθησαν ἐνώπιόν σου;». Ἄφου δὲ ἔμαθε τὴν αἰτίαν, λέγει: «Δὲν τὸ ἔκαμες ὡσαύτ' αὐτόν». Ἡ συμβουλή ἦτο καὶ ἐπιτίμησις, ἀλλὰ δὲν ἐξηγριώθη καὶ ὁ σοφὸς τὸν ἠρέχη, ὁ συνετὸς καὶ ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ, ἰστάμενος ἐνώπιον τῶων μυριάδων λαοῦ. Καὶ δὲν ἦτο μικρὸν νὰ δέχεται υποδείξεις ἀπὸ τὸν θάρσαρον καὶ ἀσημαντόν. Καὶ οὕτε τὰ θαύματα ποῦ ἔκαμε, οὕτε τὸ μέγεθος τῆς ἐξουσίας του τὸν ἔκαμε νὰ ἐπαρῆ, οὕτε τὸ γεγονός ὅτι τὸν ἤλεγξε παρόντων τῶν ὑποκόων του τὸν ἔκαμε νὰ κοκκινίσῃ. ¹³ Ἄ Ἐίχε καταλάβει ὅτι ἂν καὶ ἔκαμε μεγάλα ἔργα, ἐν τούτοις ἦτο ἄνθρωπος καὶ πολλὰ πολλακις κάμνει λάθη. Ἔτσι: ἐδέχθη τὴν συμβουλήν με κατανόησιν. Πολλὰ πολλὰς φορές διὰ νὰ μὴ φανοῦν ὅτι ἔχουν ἀνάγκην συμβουλῆς ἀπὸ ἄλλους, προετίμησαν νὰ χάσουν τὴν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν γνώμην τῶν ἄλλων, παρὰ νὰ δεχθοῦν τὴν παραινέσιν καὶ νὰ διορθώσουν τὸ σφάλμα των. Καὶ ἐπρωτίμῃσιν νὰ τὴν ἀγνοήσουν παρὰ νὰ τὴν μάθουν, μὴ ἀντιλαμβάνόμενοι ὅτι τὸ νὰ μάθουν δὲν εἶναι ἐγκλημα, ἀλλὰ τὸ νὰ ἀγνοοῦν εἶναι ἡ κατηγορία. Ὅχι τὸ νὰ διδάσκονται, ἀλλὰ τὸ νὰ μένουν θυθισμένοι εἰς τὴν ἀμάθειαν, ὅχι τὸ νὰ ἐλέγχονται ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ διορθώνουν τὰ σφάλματά των. Συμβαίνει καὶ εἰς ἄνθρωπον μικρὸν καὶ εὐτελῆ νὰ εὐρῆ κάτι χρήσιμον, τὸ ὅποιον πολλακις ὁ σοφὸς καὶ μεγάλος δὲν εὐρίσκει. ¹⁴ Ὁ Μωϋσῆς, συνετὸς ἄνθρωπος, ἦκουσε μὲ κάθε ἐπιείκειαν ἐκεῖνον ποῦ τὸν συνεβούλευσε καὶ τοῦ εἶπε: ¹⁵ «Διόρισον χιλιάρχους ἑκατοντάρχους, πενηκοντάρχους, δεκάρχους διὰ νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰς μικρὰς ὑποθέσεις, ἀνακέρυντες εἰς τὰς σοβαρὰς». Καὶ ὅταν τὸ ἦκουσεν οὕτε ἐντράπηκε, οὕτε κοκκίνισε, οὕτε ἐλογάριασε τοὺς ὑπηκόους του, οὕτε εἶπε εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὅτι δὲ μὲ κατηγορήσουν οἱ ἀρχόμενοι ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἀρχὸν μανθάνω ἀπὸ τοὺς ἄλλους τί πρέπει νὰ κάμω. Ἀντιθέτως ἐπεισθη καὶ ἐπραγματίωσεν τὴν συμβουλήν καὶ ὅχι μόνον δὲν ἐντράπηκε τοὺς τότε ὑπηκόους του, ἀλλ' οὐδὲ ἡμᾶς τοὺς μεταγενεστέρους. Μάλιστα, ὡσὰν νὰ ὑπερηφανεύετο διὰ τὴν διορθώσιν τοῦ πενθεροῦ του C ὅχι μόνον τοὺς τότε ἀν-

12. Ἐβ. 18, 14.

13. Ἐβ. 18, 27-29.

θρώπους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ποῦ κατόγονται ἐξ ἐκείνων σήμερον καὶ τοὺς κατοπινούς μέχρι τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ εἰς ἄλην τὴν Οἰκουμένην τὴν εἰδίαιε ὀλόκληρον διὰ γραφῶν καὶ ὅτι αὐτὸς δὲν ἠμπόρεσε νὰ συλλάβῃ ἐκεῖνο ποῦ ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ ἐδέχθη τὴν διορθώσιν τοῦ πενθεροῦ. Ἡμεῖς ὁμως, ἐν τὴν ἄραν ποῦ μᾶς ἐλέγχουν καὶ μᾶς διορθώνουν ἴδωμεν παρόντα κάποιον ἄνθρωπον, ζαλιζόμενα, ἀνιστακόμενα καὶ νομίζομεν πῶς ἐκπίπτομεν ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν ζωὴν. Αὐτὸς ὁμως ὅχι. Βλέπων τόσας χιλιάδας παρούσας δὲν ἐκοκκίνισε, ἢ καλύτερα τόσας μυριάδας, τότε, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν του, ἕως σήμερα εἰς ἄλην τὴν γῆν, Ἰ ἀλλὰ κηρύττει εἰς ὅλους κάθε ἡμέραν διὰ τῶν Γραφῶν ὅτι αὐτὸ ποῦ ἐκεῖνος δὲν συνέλαβε, τὸ κατάλαβε ὁ πενθερὸς του. Διὰ ποῖον λόγον τὸ ἔκαμε αὐτὸ καὶ τὸ παρέδωκεν εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων; Διὰ νὰ μᾶς πείσῃ νὰ μὴ μεγαλοφρονῶμεν ποτέ, ἀκόμη καὶ ἂν εἰμεθα σοφωτέρου πάντων, μήτε νὰ περιφρονῶμεν τὰς συμβουλὰς τῶν ἄλλων, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι οἱ πλέον εὐτελεῖς. Ἄν κάποιος σὲ συμβουλευσῇ τὰ δέοντα, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ὑπέρτης, δέξου τὴν παραινέσιν. Ἄν σοῦ δώσῃ ἀεθραῖαν συμβουλήν, ἀκόμη καὶ ἂν κατέχῃ μέγιστον ἀξίωμα, ἀπόρρητε τὴν γνώμην του. Δὲν ἔχεις νὰ κάμῃς μὲ τὴν ποιότητα τῶν προσώπων ποῦ συμβουλεύουσιν, ἀλλὰ αὐτὴν τὴν ἰδίαν τῆς συμβουλῆς τὴν ποιότητα πρέπει νὰ προσέχῃς. ¹⁶ Ὅπως ἔκαμε καὶ ὁ Μωϋσῆς, ἐκπαίδευσεν ἡμᾶς νὰ μὴ κοκκινίζομεν ὅταν μᾶς ἐλέγχουν, ἀκόμη καὶ ἂν ὀλόκληρος λαὸς εἶναι παρὼν. Εἶναι ζήτημα ὀψιστής φιλοσοφίας καὶ μέγας ἔπαινος τὸ νὰ φέρῃ κανεὶς γενναίως τὸν ἔλεγχον. Δὲν θαυμάζομεν καὶ δὲν ἐπαινοῦμεν τὸν Ἰσθῶρ τόσο σήμερον διότι διώρωσε τὸν Μωϋσέα, ὅσον ἐκπληττόμεθα διὰ τὸν ἅγιον ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος δὲν ἐντράπηκε διορθούμενος ἐνώπιον τῶων παρόντων ἀνθρώπων καὶ παρέδωκε τὸ γεγονός εἰς τὴν ἀθανάσιαν, δεικνύων μὲ κάθε τρόπον τὴν σοφίαν του καὶ ὅτι κατεπάτησε μὲ θάρσαρον τὴν δόξαν τῶν πολλῶν.

3. Α. 130. Ἄλλὰ ἀπολογούμενος διὰ τὸ προοίμιον ἔκαμα καὶ πόλιν μεγαλύτερον τὸ προοίμιον τοῦ λόγου μου. Ὅχι τυχαίως καὶ μοιραίως, ἀλλὰ διότι συζητοῦμεν μέγιστα καὶ ἀναγκαϊότατα προβλήματα, νὰ δεχόμεθα δηλαδὴ μὲ γενναϊότητα τὸν ἔλεγχον καὶ νὰ ἐλέγχωμεν καὶ νὰ διορθώωμεν μὲ προθυμίαν ὅσους κάμουν λάθη. Ἄνάγκη λοιπὸν ν' ἀπολογηθῶ ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν λόγων μου καὶ νὰ εἰπῶ διὰ ποῖαν αἰτίαν τὰ προοίμιά μου εἶναι

σχοινοτενή. Ἄλθθεια, διατί τὸ κάμνομεν αὐτό; Ὅμιλῶ εἰς τόσον πλῆθος, ἀνθρώπων ποῦ ἔχουν γυναῖκας, ποῦ εἶναι οἰκογενεάρχαι καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καθημερινήν των ἐργασίαν, τὸ μεροκάματον. Δὲν εἶναι μόνον αὐτὴ ἡ δυσκολία, ὅτι δηλαδὴ εἶναι συνεχῶς ἀπασχοληθέντοι. Ἔ ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι μίαν ὥραν τὴν ἑβδομάδα τοὺς ἀπασχολοῦμεν ἑδῶ. Θέλων λοιπὸν νὰ τοὺς προσφέρω εὐσυνότητα τὰ λεγόμενά μου, προσπαθῶ μὲ τὰ προοίμια νὰ ἔχω μω σαφετέραν τὴν διδασκαλίαν μου. Αὐτοὺς ποῦ δὲν ἔχει καμμίαν ἀπασχόλησιν, ἀλλὰ εἶναι συνεχῶς προσηλωμένους εἰς τὰς Γραφάς, δὲν χρειάζεται προοίμια, δὲν ἔχει ἀνάγκην κατασκευῶν ρητορικῶν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀκούσῃ ἀπ' εὐθείας τὸν ὁμιλητήν, δέχεται τὰ νοήματα τῶν λόγων του. Ἐνας ἀνδρῶπις ποῦ τὸν περισσότερον καιρὸν εἶναι δεμένους εἰς τὴν βιοπάλην καὶ ἔρχεται ἑδῶ δι' ὀλίγον καὶ θραχὺ διάστημα, ἂν δὲν ἀκούσῃ προοίμια καὶ ρητορικά σχήματα καὶ ἂν δὲν ἰδῇ νὰ εἶναι ὁ λόγος προετοιμασμένος ἀπὸ παντοῦ, φεύγει χωρὶς νὰ κερδίσῃ τίποτε. **Β** Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο αἴτιον τοῦ μήκους τῶν προοιμίων, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο, ὅχι ὀλιγώτερον σπουδαῖον. Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πολλοὺς, ἄλλοι ἔρχονται ἑδῶ τακτικά καὶ ἄλλοι δὲν ἔρχονται συνήθως. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐπιαινεῶμεν ὅσους ἔρχονται καὶ νὰ ἐπιπλήξωμεν ὅσους δὲν ἔρχονται, προκειμένου οἱ πρῶτοι νὰ γίνων ἐπιμελέστεροι μὲ τοὺς ἐπαινοὺς μας, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι μὲ τὰς ἐπιπλήξεις καὶ ἀποθέσων τὴν ραθυμίαν. Ἐπίσης, ὑπάρχει διὰ σᾶς καὶ ἄλλη ἀνάγκη προοιμίων. Πολλοὺς καταπίνομαι μὲ μακρύτερας ὑποθέσεις τὰς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φέρω εἰς πέρας εἰς μίαν ἡμέραν, ἀλλ' ἔχρησθη καὶ δευτέρα καὶ τρίτη καὶ τετάρτη ἐξήγησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν **Β** κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας τῆς προτερουμένης, διὰ νὰ ἐνωθῇ ἡ ἀρχὴ μὲ τὸ τέλος καὶ νὰ γίνῃ ἡ νέα ἐξήγησις σαφετέρα εἰς τοὺς παρόντας, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἐκκρέμασις ἡ συνέχεια καὶ εἶναι ἀκατανόητη διὰ τοὺς ἀκροατάς. Καὶ διὰ νὰ πειθῆς ὅτι ὁ λόγος δὲκε προοιμίων θὰ ἦτο ἀκατανόητος δι' ὄλους, ἰδοὺ, χάριν παραδειγματός τὸν ἀρχίζω τώρα χωρὶς προοίμιον: «Ὁ Ἰησοῦς ἀφῶ τὸν ἐκοίταξέ, τοῦ εἶπε: Σὺ εἶσαι ὁ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ. Σὺ θὰ ὀνομασθῆς Κηφᾶς, τὸ ὅποιον σημαίνει Πέτρος»¹⁴ Λοιπὸν, βλέπετε: Καταλάβετε τὸ λεχθέν: Μήπως γνωρίζετε

14. Ἰωάν. 1, 48.

τὴν συνέχειαν, διὰ ποῖον λόγον ἐλέγχθῃ; Τὸ εἰσήγαγα θεβαίως χωρὶς προοίμιον, ὅπως ἂν κάποιας σκεπασθῇ ἀπὸ κάθε πλευρᾶν ἕνα ἀνθρώπων καὶ τὸν εἰσάγῃ εἰς τὸ θέατρον. **Ε** Ἐλάτε λοιπὸν νὰ τὸν ξεσκεπάσωμεν καὶ νὰ τὸν ἐφοδιάσωμεν μὲ τὸ ποιοίμιον. Ὁ λόγος προηγουμένως ἦτο περὶ Παύλου, ὅταν ὀμιλοῦσαμεν περὶ τῶν ὀνομάτων καὶ ἀνεξητηθῶμεν διατί εἰς τὸ παρελθὸν ἐλέγετο Σαῦλος καὶ μετὰ ταῦτα ὀνομάσθη Παῦλος. Ἀπὸ ἑδῶ ἐκάμαμεν παρέκβασις εἰς μίαν παλαιάν ἱστορίαν καὶ ἐξηγήσαμεν ὄλους ποῦ ἔχουν ἐπωνυμίας. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέραν ἀνεμνήσθημεν καὶ τὸν Σίμωνα καὶ τὴν ὄραν τὸν Χριστοῦ ποῦ τοῦ ἐλεγε: «Σὺ εἶσαι ὁ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ. Σὺ θὰ ὀνομασθῆς Κηφᾶς, ποῦ σημαίνει Πέτρος»¹⁵ Ἄ εἶδες αὐτὸ ποῦ προηγουμένως ἐφαίνετο γεμᾶτον ἀπὸ ἀπορίας, ὅτι τώρα ἐγινε γνωριμώτερον; Ὅπως τὸ σῶμα χρειάζεται κεφαλήν, τὸ δένδρον ρίζαν καὶ ὁ ποταμὸς πηγὴν, ἔτσι καὶ ὁ λόγος χρειάζεται προοίμιον. Ἐπειδὴ λοιπὸν σᾶς ἐστήρα εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ καὶ σᾶς εἶδεξα τὴν συνέχειαν, ἂς πᾶσω λοιπὸν τὸ προοίμιον αὐτῆς τῆς ἱστορίας. «Ὁ Σαῦλος λοιπὸν ἀκόμη ἔπνευεν ἀπειθείας καὶ φῶνον εἰς τοὺς μαθητάς τοῦ Κυρίου»¹⁶ ἀλλὰ εἰς τὰς ἐπιστολάς ὀνομάζεται Παῦλος. Διὰ ποῖον λόγον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τοῦ ἤλλαξε τὸ ὄνομα; Ὅπως ἕνας κύριος ποῦ ἀγοράζει ἕνα δούλον καὶ θέλει νὰ τοῦ διδάξῃ τὴν θέσιν του καὶ τοῦ ἀλλάξῃ τὸ ὄνομα, **Β** τὸ ἴδιον ἔκαμε τότε καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ἐπῆρε τὸν Παῦλον ἀπὸ τὴν αἰμαλωσίαν καὶ τὸν ἔφερε προσφάτως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του. Διὰ τοῦτο τοῦ ἤλλαξε καὶ τὸ ὄνομα, διὰ νὰ διδαχθῇ τὴν ὀπακοὴν ἐκεῖνος καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ. Ἡ ἀπονομή τῶν ὀνομάτων εἶναι σύμβολον ἐξουσίας καὶ κυριότητος, καὶ φαίνεται ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἀντιληπτότερον δὲ νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ τί ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀδάμ. Θέλων νὰ τὸν διδάξῃ ὅτι εἶναι ἀρχὸν καὶ κύριος τῶν πάντων, ἔφερε κοντὰ του ὄλα τὰ θηρία, «διὰ νὰ ἰδῇ πῶς θὰ τὰ ὀνομάσῃ»¹⁷ διὰ νὰ τοῦ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀπονομή τῶν ὀνομάτων κατακυρώνει τὴν ἐξουσίαν. Ἄν βέλτετε νὰ ἴδῃτε τὸ ἴδιον νὰ γίνεταί καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ μάθετε ὅτι εἶναι ἔθμιον νὰ λαμβάνουν ὡς δούλους **Β** αἰχμαλώτους ἀλλοδαπούς τὰ ὀνόματά των, ἀκούσατε τί ἔκαμε ὁ βασιλεὺς τῶν Βαβυλωνίων

15. Ματθ. 16, 17.

16. Γεν. 2, 19.

ων. Ἐπῆρε ἀπὸ τῆν αἰχμαλωσίαν τὸν Ἀνανίαν, τὸν Ἀκαρίαν καὶ τὸν Μισαήλ καὶ δὲν τοὺς ἀφήκε τὰ παλαιὰ τῶν ὀνόματα, ἀλλὰ τοὺς ὠνόμασε Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδεναγιά.¹¹ Ἄλλα διὰ τὴν δὲν τὸν μετωνόμασε εὐθέως, ἀλλὰ πείριε νὰ περάσῃ πολὺς χρόνος: Διότι ἂν τὸν μετωνόμαζεν εὐθέως ὡς μετέστη εἰς τὸν Χριστιανισμὸν, ἂν δὲν θὰ ἐγένετο φανερά ἡ μετέστας τοῦ Παύλου πρὸς τὴν νέαν πίστιν. Ὅπως συμβαίνει ἐπὶ τῶν ὑπηρετῶν ὅταν φύγουν καὶ τοὺς ἀλλάσσουν τὰ ὀνόματα καὶ γίνονται ἀγνωστοί, ὁ τὸ ἴδιον θὰ ἐγένετο διὰ τὸν Παῦλον. Ἄν εὐθέως ὡς ἀφαιρῆ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἦλθε πρὸς ἡμᾶς μετωνομάζετο, οὐδεὶς θὰ ἐγνώριζεν ὅτι ὁ διώκτης τῶν ὀρίων ἦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστής. Τὸ ἐπιζητούμενον πάντως ἦτο τοῦτο, νὰ μάθουν ὅτι ὁ διώκτης αὐτὸς εἶναι καὶ ἐγένεν ἀπόστολος. Αὐτὸ εἶναι ποῦ κατετάραξε τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι ὁ διδάσκαλος ποῦ τοὺς ὑπερήσκηκεν, ἐστρέφετο τοῦ λοιποῦ ἐναντίον των. Ἐπομένως διὰ νὰ μὴ ἀποκρύψῃ ἡ ἀμεση μεταβολὴ τοῦ ὀνόματος τὴν μεταβολὴν τῆς νοστροπίας, τὸν ἀφήκει ὁ Θεὸς ἐπὶ πολὺ νὰ ἐχη τὸ παλαιὸν ὄνομα, διὰ νὰ μάθουν οἱ πάντες ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ πρώην διώκτης τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὅταν αὐτὸ ἐγένετο γνωστὸν εἰς ἄλλους, τότε ἀλλάσσει καὶ τὸ ὄνομα. Ἐ «Ὅτι ἐτοίχε τὸν πρῶτον, ἔδικασε τὸν ἴδιον ποῦ λέγει:»¹² «Ἦλθον εἰς τὰς περιοχὰς Συρίας καὶ Κιλικίας καὶ ἤμην ἀγνωστος προσωπικῶς εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Παλαιστίνην. Καὶ ἂν ἦτο ἀγνωστος εἰς τὴν Παλαιστίνην ὅπου ἐξῆυσε, πόσον μάλλον πλέον ἀγνωστος ἦτο εἰς ἄλλας περιοχὰς. «Ἦμην ἀγνωστος προσωπικῶς» λέγει, ὅχι κατ' ὄνομα. Διὰ τὴν προσωπικῶς ἦτο ἀγνωστος: Διότι οὐδεὶς ἐκ τῶν πιστῶν ἐτόλμα οὔτε νὰ τὸν ἴδῃ, ὅταν μᾶς κατεπολέμει. Τόσον μανιακὸς καὶ τόσον φονεὺς ἦτο. Ὅλοι ἐδραπέτευον, οἱ οἱ ἐφευγον 122 Α, ἂν τὸν ἐδέλεπον ποῦθεν καὶ δὲν τόλμοσαν οὔτε νὰ τὸν κοιτάξουν εἰς τὰ μάτια. Τόσον πολὺ ἦτο θηριώδης κατὰ τῶν πιστῶν. Καὶ μόνον εἶχον ἀκούσει, ὅτι ὁ πάλαι ποτὲ διώκτης μας, τώρα κηρύττει τὴν πίστιν τὴν ὅποιαν κατὰ τὸ παρελθὸν κατεδίωκεν. Κατὰ μὲν τὸ πρόσωπον τὸν ἠγνόουν καὶ μόνον ἤκουον. Καὶ ἂν τὸ ὄνομα του εἶχεν ἀλλάξῃ ἀμέσως, οὔτε οἱ ἀκούοντες θὰ ἐγνώριζαν ὅτι ὁ ἀπόστολος αὐτὸς ἦτο ὁ διώκων τὴν πίστιν κατὰ τὸ παρελθόν. Τὸ παλαιὸν του ὄνομα ἐγνώριζαν ὅτι ἦτο Σαῦ-

11. Δευ. 1, 6-7.
18. Γαλ. 1, 21.

λος. Ἄν ἀμέσως τὸ ἦλλαξε καὶ ἐλέγετο Παῦλος καὶ τοὺς ἐλεγαν κάποιοι ὅτι ὁ Παῦλος εἶναι ἀπόστολος, δὲν θὰ ἐγνώριζαν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ διώκων τὴν Ἐκκλησίαν, διότι δὲν ἐκαλεῖτο Παῦλος ὁ διώκτης, ἀλλὰ Σαῦλος. Διὰ τοῦτο ἐπὶ μακρὸν τὸν ἀφαιρῆ Β νὰ ἐχη τὸ παλαιὸν του ὄνομα, διὰ νὰ γίνῃ γνωστὸς εἰς ἄλλους τοὺς πιστοὺς καὶ εἰς αὐτοὺς ποῦ ἐρίσκοντο μακρὰν του καὶ δὲν τὸν εἶχαν ἴδῃ.

4. Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἦλλαξεν ἀμέσως τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου ἀπεδείχθη ἱκανοποιητικὰ. Ἀνάγκη, λοιπόν, νὰ ἐλθωμεν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου μας. Ὁ Σαῦλος λοιπὸν ἀκόμη ἐπνεσε ἀπειλὴν καὶ φόνον εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου. Τί σημαίνει τὸ ἀκόμη; Τί ἔκανε πρὸ αὐτοῦ καὶ λέγει ἀκόμη; Τὸ ἀκόμη λέγεται δι' ἀνθρώπων ποῦ πολλὰ κακὰ ἐπραξεν εἰς τὸ παρελθόν. Τί ἔκαμε, λοιπόν, κακόν, εἰπέ μου; Καὶ τί δὲν ἔκαμεν! Ὁ Ἐγέμισεν αἵματα τὰ Ἱεροσόλυμα φονεύων τοὺς πιστοὺς, ἐξέστρέψε τὴν Ἐκκλησίαν, ἐδίωκε τοὺς ἀποστόλους, ἐθανάτωσε τὸν Στέφανον καὶ δὲν λογάριζεν οὔτε ἀνδρας οὔτε γυναίκας. Ἄκουσε τί λέγει ὁ μαθητῆς του: «Ὁ Σαῦλος καταταλαιπωροῦσε τὴν Ἐκκλησίαν, εἰσορμῶν εἰς τὰ σπίτια, σὺρων ἀνδρας καὶ γυναίκας. Δὲν τοῦ ἔφθανεν ἡ ἀγορὰ ἀλλὰ εἰσορμοῦσε καὶ εἰς τὰ σπίτια «Εἰσορμῶν εἰς τὰ σπίτια», λέγει ἡ Γραφή. Καὶ δὲν εἶπε συλλαμβάνων, οὔτε ἔλκων ἀνδρας καὶ γυναίκας, ἀλλὰ σὺρων ἀνδρας καὶ γυναίκας, ὡσάν νὰ κάμην λόγον περὶ θηρίου. Σὺρων ἀνδρας καὶ γυναίκας. Καὶ ὅχι μόνον ἀνδρας ἀλλὰ καὶ γυναίκας. Ὁ Ὅτε τὴν φύσιν λογάριζε, οὔτε ἔκαμε δικάριον γένους, οὔτε ὑπελόγιζεν ἀδυναμίαν. Αὐτὰ δὲν τὰ ἔκαμεν ἀπὸ ζῆλον καὶ ὅχι ἀπὸ θυμὸν. Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ποῦ ἔκαμον τὰ ἴδια εἶναι ἄξιοι κατηγορίας, ἐνῶ αὐτὸς ποῦ ἔκαμεν τὰ ἴδια εἶναι ἄξιοι συγγνώμης. Ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἔκαμαν ἐγένοντο γνωστοὶ ἐκείνοι μὲν διὰ δόξαν καὶ τιμὴν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἐνῶ αὐτὸς ἀντιθέτως ἀπὸ ζῆλον πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὅχι ἐν ἐπιγνώσει. Διὰ τοῦτο ἐκείνοι τὰς μὲν γυναίκας ἀπέλυσαν καὶ ἐπολέμουν μόνον ἐναντίον τῶν ἀνδρῶν, ἐπεὶ εἰς αὐτοὺς ἐβλεπον νὰ ἐχη περιέλθει ἡ τιμὴ των, ἐνῶ ὁ Παῦλος, λόγῳ τοῦ ζήλου του, ἐστρέφετο κατὰ πάντων. Ὅλα αὐτὰ τὰ κατενόησεν ὁ Λουκᾶς καὶ ἔλεπεν ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἐχόρταινε, ἐ.ε.γεν: Ἐ «Ὁ Σαῦλος ἐπνεσε ἀκόμη ἀπειλὴν καὶ φόνον εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου».

19. Ἠφθ. 8, 3.

Δέν τόν Ικανοποίησεν ὁ φόνος τοῦ Στεφάνου, δέν τοῦ χόρτασε τήν ἐπιθυμίαν ὁ διωγμός τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά προχώρησε καί περαιτέρω καί παυθενά δέν ἐσταμάτησεν ἡ μανία του, ἡ ὁποία ἦτο ζήλος. Μόλις ἐγύρισεν ἀπό τήν θανάτωσιν τοῦ Στεφάνου, ἔδωκε τοὺς ἀποστόλους. Καί τὸ ἔκαμε ὡσάν νά ἦτο λύκος ἀγριός πού ἐπήδησεν εἰς τὸ μέσον ποιμνίου προβάτων καί ἀφου ἄρπαξε ἀπὸ ἐκεῖ ἕνα ἄρνι καί τὸ κατεσπάρασεν, ἐγίνετο θρασύτερος λόγῳ τῆς ἄρπαγῆς. ¹²³ Ἄ, Ἔτσι καί ὁ Σαῦλος ἐπήδησεν εἰς τὸ μέσον τῆς χορείας τῶν ἀποστόλων, ἤρπασεν ἀπὸ ἐκεῖ τὸ ἄρνιον τοῦ Χριστοῦ, τὸν Στέφανον, τὸν κατεσπάραξε καί ἐξ αἰτίας τῆς σφαγῆς αὐτῆς ἐγίνε θρασύτερος. Διὰ τοῦτο λέγει ἀκόμη: Ἄν καί ποῖον δέν κατεσπάραζεν ἐκεῖνος ὁ φόνος; Ποῖον δέν οὐνεκλόνισεν ἡ καλωσύνη τοῦ θύματος, τὸ ὅποιον ἔλεγε λόγια εὐαγγελικά, λιθοβολούμενον αὐτό, ὑπὲρ τῶν λιθοβολούντων! «Κύριε, ἔλεγε,²¹ μὴ καταλογίσης εἰς αὐτοὺς αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν». Διὰ τοῦτο ὁ δικῆς ἐγίνεν ἀπόστολος. Ἀμέως μετὰ τοῦ φόνον ἤλλαξεν ἰδέας διότι ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Στεφάνου. Διότι ἄξιος ἦτο ὁ Στέφανος νά εἰσακουσθῇ καί διὰ τὴν μέλλουσαν ἀρετὴν τοῦ Παύλου καί διὰ τὴν ἰδικὴν του ὁμολογίαν Κύριε μὴ τοὺς καταλογίσης αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν. Ἄς τὰ ἀκούσῃ αὐτὰ ὅσοι ἔχουν ἔχθρας, ὅσοι ἀδικοῦνται. Β Καί ἂν ἀπειρα ἔχης πάθει κακά, οὐδέποτε ἐλιθοβολήσης, ὅπως ὁ Στέφανος. Κοίταξε τώρα τί γίνεται. Ἐστεῖρετε μιά πηγή, ἡ τοῦ Στεφάνου, καί ἀνοίγετο μιά ἄλλη ἀφύσσοντας μυριάς ποταμούς. Ἐπειδὴ ἐσώπησε τὸ στόμα τοῦ Στεφάνου, ἤχησεν ἀμέως ἡ σάλπιγξ τοῦ Παύλου. Ἔτσι οὐδέποτε ὁ Θεὸς ἐγκαταλείπει ὄσους προστρέχουν εἰς αὐτὸν καί δίδει δῶρα μεγαλύτερα ὄσων ὀπιστεροῦν οἱ ἔχθροί. Διότι δέν ἐξέβαλον στρατιώτην ἐκεῖνον ἀπὸ τὴν φάλαγγα τὸν ὅποιον νά μὴ ἀντικαταστήσῃ ὁ Θεός. Καί ἦτο ἀκόμη Σαῦλος. Καί κατ' ἄλλο σημαίνει ἐκεῖνο τὸ ἀκόμη. Ἐνῷ ἀκόμη ἐμείνετο, ἐνῷ ἀκόμη ἦτο ἐξηγριωμένος, ἐνῷ ἀκόμη ἦτο εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ θυμοῦ του, C ἐνῷ ἀκόμη ἔθραξεν ἀπὸ φονικὸν πνεῦμα, ἐπενέθη ὁ Χριστὸς. Δέν ἐπεριμενε καί νά περῶσῃ τὸ νόσημα καί νά σῶσῃ τὸ πάθος καί ὁ ἀγριός νά γίνῃ περισσότερο ἡμερος καί τότε νά τὸν προσελκύσῃ, ἀλλὰ τὸν ὑπέταξε κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς μανίας του διὰ νά δείξῃ τὴν δύναμιν του, ὅτι ἐν μέσῳ τῆς θακκεῖας ἐκείνης καί ἐνῷ ὁ θυμὸς ἔθραξε, κῆρ καί ὑποτάσσει τὸν

90. Πράξ. 7, 60.

δικῆτην. Θαυμάζομεν ἕνα ἱστρὸν ὅταν ἡμπορέσῃ, τὴν στιγμὴν πού ἀνεβαίνει ὁ πυρετός καί ἡ φλόγα τοῦ νοσήματος εἶναι εἰς ἀκρὰν σφοδρότητα, νά τὴν κατασῶσῃ ἐντελῶς καί νά τὴν ἀφανίσῃ. Αὐτὸ ἐγίνε καί εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου. Ἐνῷ ἐδρίσκετο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς φλογός, ὡσάν μιά βροῦσος πού ἔπεσεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου τὸν ἀπῆλαξεν ἐντελῶς ἀπὸ τὸ νόσημα. D Ὁ Σαῦλος πνέων ἀκόμη ἀπειλήν καί φόνον εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου ἄρφηκε τὸ πλῆθος καί ἐφορμὰ ἐναντίον τῶν ἀρχόντων. Ὅπως κάποιος πού θέλει νά κόψῃ ἕνα δένδρον καί ἀφήνῃ τοὺς κλάδους, κόπτων τὴν ρίζαν κάτω, ἔτσι καί αὐτὸς ἦλθεν εἰς τοὺς μαθητὰς θέλων νά καταστρέψῃ τὴν ρίζαν τοῦ κηρύγματος. Δέν ἦσαν ὅμως οἱ μαθηταὶ ρίζα τοῦ κινήματος, ἀλλὰ ὁ Δεσπότης τῶν μαθητῶν. Διὰ τοῦτο ἔλεγε «ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀμπελος καί αἰεὶ τὰ κλήματα».²¹ Ἡ ρίζα λοιπὸν ἐκείνη ἦτο ἀκαταγώνιστος. Διὰ τοῦτο ὄσων ἔκοπταν τὰ κλήματα τόσον καί περισσότερα καί μεγαλύτερα ἐβλάσταναν. E Ἀπεκόπη ὁ Στέφανος καί ἀνεβλάστησεν ὁ Παῦλος καί οἱ πιστεύσαντες μέσῳ Παύλου. Λέγεται ὅτι εἰς τὴν Γραφήν²² ὅτι κουνέθη καθὼς ἐπλησίασεν εἰς τὴν Δαιμασκὸν ἐξαίφνης νά ἀστράψῃ γύρω του φῶς ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἐπείσεν εἰς τὴν γῆν καί ἤκουσε φωνὴν νά τοῦ λέγῃ: «Σαοῦλ, Σαοῦλ, διατί με διώκεις;» Διὰ ποῖον λόγον δέν ἤκουσῃ πρῶτα ἡ φωνή, ἀλλὰ πρῶτα ἤστραψε γύρω του φῶς; Διὰ ν' ἀκούσῃ με ἡσυχίαν τὴν φωνὴν. Ἐπειδὴ ὅταν ἕνας εἶναι προσπλημμένος σὲ κάποιο πρᾶγμα καί εἶναι γεμῆτος θυμῶν καί ἂν τὸν φωνάζουν ἀπειροὶ ἄνθρωποι, δέν δά προσέξῃ, προσπλημμένος δολοκλήρος εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν. ¹²⁴ Ἄ Διὰ νά μὴ γίνῃ καί τοῦτο εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου καί ὡσάν μεθυμένος ἀπὸ τὴν σφοδρότητα τῶν γεγονότων παρακάμψῃ τὴν φωνὴν, ἡ ἀπὸ φόβου μήπως δέν ἀκούσῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἔχων δολοκλήρον τὸν νοῦν του εἰς τὴν λεηλασίαν ἐκείνην, πρῶτα τὸ ἐτύφλωσε τὰ μάτια με τὸ φῶς, κατέστειλε τὸν θυμὸν του καί ἀφου τοῦ ἀπέσβεσεν δλην τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς καί ἔφερε τὴν γαλήνην εἰς τὴν διάνοιάν του, τότε ἀφῆκε φωνὴν, προκειμένου μετὰ τὸν κατευνασμὸν τῆς ἀλαζονείας, νά προσέξῃ με καθαρὸν σκέψιν εἰς τὰ λεγόμενά του. Σαοῦλ, Σαοῦλ, διατί με διώκεις; Δέν εἶναι τόσον κατηγορία, ὄσων παρόποντος. Διότι με

21. Ἰουδ. 15, 5.
22. Πράξ. 9, 3-4.

διώκεις; Τί μικρόν ἢ μέγαν ἔχεις νά μέ κατηγορήσης; Ἰε τί σέ ἠβίκησα; Διότι ἀνίστησα τοὺς νεκροὺς σας; **Β** Διότι ἐκαθάρισα τοὺς λεπρούς; Διότι ἐβίωσα τοὺς δαίμονας; Ἄλλὰ σὶ αὐτὰ ἔπραξτε νά μέ προσκυνηθῆτε καὶ ὄχι νά μέ διώκῃς. Καὶ διὰ νά γνωρίζῃς, ὅτι τὸ «τί μέ διώκεις;» εἶναι φράσις παραπονομένου περισσότερον, ἄκουσε πῶς ὁ Πατὴρ ἐχρησιμοποίησεν ἀπέναντι τῶν Ἰουδαίων τὴν αὐτὴν φράσιν. Ὅπως ἐδῶ ἐλέγχθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, Σαοὺλ, Σαοὺλ, διὰ τί μέ διώκεις; ἔτσι καὶ ἄλλοτε εἶπε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεός: «Λαὸ μου, κατὰ τί σέ ἐλύθησα, τί σοὺ ἔκαμα;»²⁹ Σαοὺλ, Σαοὺλ, διὰ τί μέ διώκεις; Ἰσοῦ εὗρισκεσαι πρηνής, εἶσαι δεμένος χωρὶς ἀλυσιδας. Ὅπως ὅταν ἓνας κύριος λάσῃ ἐκ τῶν χειρῶν ἓνα ὑπὸ τὴν του ποῦ παρέχει πολλὰς ἀφορμὰς καὶ ἄπειρα θειὰ καὶ τὸν δέσῃ καὶ τοῦ λέγει, ἐνῶ εἶναι δεμένος, τί θέλεις νά σοῦ κάμω τώρα; Ἐ Νά, γίνεαι ὑποχείριός μου, ἔτσι καὶ ὁ Χριστός ἐπῆρε τὸν Παῦλον, τὸν ἔρριψε πρηνῆ καὶ βλέπων αὐτὸν τρέμοντα καὶ φοβισμένον, μὴ δυνάμενον καθάλου ν' ἀντιδράσῃ, τοῦ λέγει: Σαοὺλ, Σαοὺλ, τί μέ διώκεις; Ποῦ πῆγε ἐκεῖνο τὸ μένος τοῦ; Ποῦ ἡ μαγία τοῦ; Ποῦ ὁ ἀκαιρὸς ζῆλος τοῦ; Ποῦ τὰ δεινὰ καὶ αἱ ἐπιδρομαὶ, ποῦ ἐκεῖνη ἡ ἀγριότης; Τώρα εἶσαι ἀκίνητος καὶ δὲν ἔμπορῃς οὔτε νά ἴδῃς τὸν διωκόμενον. Καὶ ἀποσπεύδων καὶ περιτρέχων παντοῦ, ἔχεις τώρα ἀνάγκη χειραγωγοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ τοῦ λέγει διὰ τί μέ διώκεις, διὰ νά μάθῃ ὅτι καὶ κατὰ τὸ προηγούμενον διάστημα **D** τὸν συνεχῶς μέ τὴν θέλησίν του. Διότι οὔτε ἐκεῖνα ἦσαν συμπτώματα ἀδυναμίας, οὔτε τοῦτα συμπτώματα ἀγριότητος, ἀλλὰ τὰ πρῶτα φιλανθρωπικὰ καὶ τὰ δεύτερα αροντίδας. Τί εἶπε ὁ Παῦλος; Εἶπε «Ποῖος εἶσαι, Κύριε;»³⁰ Κατάλαβε τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν συγχώρησιν, ἔμαθε τὴν δύναμιν ἀπὸ τὴν τότε τῶν φωνῶν καὶ παραδέχεται τώρα τὴν ἐξουσίαν. Ποῖος εἶσαι Κύριε; Εἶδες ψυχὴν ἐγγύσιον, εἶδες βίαν ὡσανεὶ πληρῆ ἐλευθερίας, εἶδες συνειδησὶν ἀδέκαστον; Δὲν ἔπρεον ἀντιρρήσεις, δὲν ἐπιλονκίσαν. ἀλλὰ διέγνωσαν εὐθὺς τὸν Κύριον. Ὅχι ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι βλέποντες νεκροὺς νά ἀνίστανται, τυφλοὺς ν' ἀναβλέπουν, λεπρούς νά καθαρίζωνται, ὄχι μόνον **E** δὲν προσδέτουν εἰς αὐτὸν ποῦ ἔκαμεν ὅλα αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπεκάλουν ἀπατεῶνα καὶ ἐκίνου κάθε τρόπου ἐπιβουλῆς. Ὁ Παῦλος

29. Μιχ. 6, 8.
29. Πράξ. 9, 3.

δὲν ἔπραξεν ἔτσι, ἀλλὰ ἠλλαξεν εὐθὺς νοοτροπίαν. Τί εἶπε λοιπὸν ὁ Χριστός; «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς τὸν ὅποιον σὺ διώκεις». Καὶ διὰ τί δὲν εἶπεν ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναστατός, ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς ὁ καθημένος ἐκ δεξιῶν τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς τὸν ὅποιον σὺ διώκεις; Διὰ νά ἐπιβληθῇ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ καὶ νά προκαταλάβῃ τὴν ψυχὴν του. Ἄκουσε τὸν Παῦλον ποῦ θρηκεῖ σὶ αὐτὸ μετὰ πολλὰ χρόνια καὶ μύρια κατόρθωματα. **125 A:** «Ἐγὼ εἶμαι, λέγει,³¹ ὁ ἐλάχιστος ἀπὸ ὄλων τοὺς ἀποστόλους, ὁ ὅποιος δὲν εἶμαι ἰκανὸς νά ἀνομάζωμαι ἀπόστολος διότι ἐδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν». Ἄν δὲ μετὰ τὰ ἄπειρα κατόρθωμά του καὶ μετὰ τόσα χρόνια ἐπέμβῃ, τί ἐπρόκειτο τότε νά πάθῃ αὐτός κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅπότε δὲν εἶχε κανένα κατόρθωμα εἰς τὸ ἐνεργητικὸν του ἐκτὸς ἀπὸ τὸν διωγμὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἦκουε τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ;

5. Ἄλλὰ μᾶς ἐπιτίθενται ἐδῶ, σείς ὅμως μὴ κουρασθῆτε, ἀκόμη καὶ ἂν μᾶς πάρῃ τὸ θράθυ. Ὅλος ὁ λόγος στρέφεται περὶ τὸν Παῦλον, ὁ ὅποιος ἐπὶ τριετίαν ἡμέραν καὶ νύκτα, δίδοσκει τοὺς μαθητάς. Μᾶς ἐπιτίθενται λοιπὸν μερικὸι ἐδῶ καὶ λέγουσιν: **B** Καὶ τί σπουδαῖον ἂν προσεχώρησεν ὁ Παῦλος; Ὁ Θεός δὲν τὸν ἐπίσασε ὅμως μετὰ τὴν φωνὴν ἐκεῖνην ὡς μὲ σχανθὶ ἀπὸ τὸν λαὸν διὰ νά τὸν τραθήσῃ μαζύ του. Πρασεῖχете πολὺ. Ἡ ἀπάντησις εἶναι καινὴ καὶ πρὸς εἰδωλολάτρας καὶ πρὸς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι νομίζουν ὅτι προκαλύμμα τῆς ἀπιστίας των εἶναι τὸ νά κατηγοροῦν τὸν δίκαιον, ἀγνοοῦντες ὅτι ἐπιπίπτουν εἰς διπλοῦν ἀμάρτημα, μὴ ἀπαρνούμενοι οὔτε τὴν προσωπικὴν των πλάνην, ἐνῶ προσπαθοῦν εἰς τέτοιου εἶδους αἰτιώσεις νά υποβάλουν καὶ τὸν ὄχιον τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς ὁμως θά ἀπολογηθῶμεν ὑπὲρ τοῦ Παύλου, μὴ τὴν ἰσχυρίσασιν τῆς θείας χάριτος. Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ κατηγορία; Ἐξ ἀνάγκης, λέγουσιν, **C** τὸν ἀπέσπασεν ὁ Θεός. Ποῖα ἡ ἀνάγκη, ἀνθρώπινη; Τὸν προσεκάλεσεν ἄνωθεν. Πιστεύεις, ἀλήθεια, ὅτι τὸν προσεκάλεσεν ἄνωθεν; Ἄλλὰ καὶ ἐσὶ λοιπὸν καλεῖ σήμερον μετὰ τὴν ἴδιαν φωνὴν καὶ δὲν ὑπακούεις. Βλέπεις ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν θητεύει εἰς τὴν ἀνάγκην; Ἄν ἦτο καὶ σὺ θά ἔπρεπε νά ὑπακούσῃς. Ἐφ' ὅσον σὺ δὲν ὑπακούεις, εἶναι φανερόν ὅτι καὶ ἐκεῖνος ὑπήκουσε μετὰ τὴν θέλησίν του. Καὶ διὰ νά μάθῃτε ὅτι εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ Παύλου ἡ κλήσις ὑπῆρξεν ὄση καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν

24. Α' Κορ. 15, 9.

δλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, δὲν τὸν ἀπεγόμωσεν ἀπὸ τὰ κατ'ορθώματά του καὶ τοὺς ἐπαύους ποὺ ἤξεν ἢ θέλησιν του, οὔτε κατήργησε τὴν ἀνεκροτήσιον τῆς συνειδήσεώς του, ἀλλὰ ὁ ἐκεῖνος προσῆλθε μετ' τὴν θέλησίν του καὶ λόγῳ εὐγνώμοσύνης, θὰ σοῦ τὸ ἑκαθάρσιον μετ' ἓνα ἄλλο παράδειγμα. "Ἦκουσαν οἱ Ἰουδαῖοι φωνὴν καταχομένην ἐξ οὐρανοῦ, ὄχι τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ τοῦ Πατρὸς, ἡ ἡτοία ἔλεγε περὶ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰερουσαλὴμ: «Αὐτὸς εἶναι ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός.»²⁵ Καὶ ἀπαντοῦν ἐκεῖνοι: «Αὐτὸς εἶναι ὁ πλάνος.» Εἶδες πόλεμον ἀνοικτόν; Εἶδες μάχην φανεράν; Εἶδες ὅτι παντοῦ ὑπάρχει ἀνάγκη εὐγνώμοσύνης καὶ ψυχῆς ἀδεκάστου, μὴ προκατελημμένης ἀπὸ τὰ πάθη; Ἰδοὺ καὶ ἐκεῖ φωνή, Ἰδοὺ καὶ ἐδῶ. Καὶ ὁ μὲν Παῦλος ἐπεισθῆ, αὐτὰ ὁμοῦ εἶχον ἀντιρρήσεις. Καὶ ὄχι μόνον φωνή, ἀλλὰ καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν εἶδει περιστερῶς. Ἐπειδὴ ἐδάπτειν ὁ Ἰωάννης καὶ ἐβαπτίζετο ὁ Χριστὸς Ἐ διὰ νὰ μὴ προσέξουν τὸ ἀνθρώπινον σῆμα καὶ θεωροῦσαν μεγαλύτερον τὸν βαπτίζοντα ἀπὸ τὸν βαπτιζόμενον, ἦλθεν ἡ φωνὴ καὶ ἐξεχώρισεν ἐκεῖνον ἀπὸ τοῦτου. Καὶ ἐπειδὴ ἦτο ἀδελφὸν περὶ τίνος ἡ φωνὴ ἔλεγεν ὅσα ἔλεγε, ἦλθε καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν εἶδει περιστερῶς, ἔλκον τὴν φωνὴν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Θεὸς καὶ διὰ τῆς φωνῆς τὸν ἀνεκήρυξε καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τὸν ὑπέδειξε καὶ μετὰ ταῦτα ἔφωναξε καὶ ὁ Ἰωάννης «δὲν εἶμαι ἀξίος νὰ λύσω οὔτε τὸν ἰμάντα τοῦ ὑποδηματός σου»²⁶ καὶ ἀπειρα ἄλλα μετ' λόγια καὶ μετ' ἐμπροσθέντων μαρτυρίας συνέδησαν καὶ ἐν τούτοις ἐκεῖνοι ἀπετυφλώθησαν ἐνώπιον ἄλλων αὐτῶν.²⁷ Ἄ Μᾶλλον ὁμοῦ τὰ ἐνοικῶσαν ὅλα, ἀλλὰ δὲν ἐπειθάντο οὔτε ἀπὸ πράξεως, οὔτε ἀπὸ λόγου προκατελημμένοι κατὰ τὸν νοῦν καὶ ἐμπροσθέντων τὴν φαντασίαν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν. Ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἐδωγγελιατὴς, πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ δὲν τὸ ὡμολόγησαν διὰ τοὺς δροχοντας διὰ νὰ μὴ ἀποβληθοῦν ἀπὸ τὴν συναγωγὴν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἔλεγε: «Πῶς ἠμπορεῖτε νὰ πιστεύετε, λαμβάνοντες ὁ εἰς δόξαν ἀπὸ τῶν ἄλλων καὶ δὲν ἀναζητεῖτε τὴν δόξαν τοῦ μόνου Θεοῦ;»²⁸ Ὅμοιος ὁ Παῦλος δὲν ἔκαμιν ἔτσι, ἀλλὰ καὶ μίαν καὶ μοναδικὴν φράσιν ὅταν ἤκουσαν αὐτοῦ τοῦ δικαιοκίμου, ἀμέσως προσεχώ-

25. Ματθ. 3, 17 καὶ 27, 69.

26. Λουκ. 5, 16.

27. Ἰωάν. 6, 44.

ρῆσεν, ἀμέσως ὀπήκουσε καὶ ἐπέδειξε πολλὴν μεταμίλειαν. Ἐ Ἄν δὲν ἐκουράσθητε ἀπὸ τοῦ μήκος τοῦ λόγου μου, θὰ σᾶς φέρω ἄκρημνον ἓνα πλῆθος κοντινὸν παράδειγμα. Ἦκουσαν τὸν Υἱόν, ὅπως τὸν ἤκουσε καὶ ὁ Παῦλος καὶ εἰς ἀναλόγους περιστάσεις μετ' τὸν Παῦλον, ἀλλὰ δὲν ἐπίστευσαν ὅπως αὐτός. Ὅπως ὁ Παῦλος, ὅταν ἦτο μισομένος καὶ ἄγριος καὶ ἐπολέμει τοὺς μαθητὰς καὶ ἤκουσε τὴν φωνὴν, ἔτσι τὴν ἤκουσαν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι. Ποῦ καὶ πότε; Ἐξῆλθον τὴν νύκτα μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων διὰ τὴν σὺλληψίν του. Ἐνόμιζον ὅτι ἐπιτίθενται ἐναντίον ἐνὸς ἀνοχήρου ἀνθρώπου. Ὁ Χριστὸς θέλων νὰ τοὺς διδάξῃ τὴν δυνάμιν του καὶ ὅτι ἦτο Θεὸς καὶ ἐλακτικὸν πρὸς κέντρα,²⁹ τοὺς λέγει: «Ποῖον ζητεῖτε; Ἰσταντο ἐμπρὸς του καὶ πλησίον του καὶ δὲν τὸν ἐδῆλον. Καὶ αὐτός, ὁ καταζητούμενος, τοὺς καθωδῆγει εἰς τὸ νὰ τὸν εὑρουν, διὰ νὰ μάθουν ὅτι δὲν διαδίδει πρὸς τὰ Πάθη χωρὶς τὴν θέλησίν του καὶ ὅτι ἂν δὲν ἤθελε νὰ τὰ ἐπιτρέψῃ, δὲν θὰ συνέβαιναν ὅλα αὐτὰ. Πῶς συνέβη ὥστε νὰ μὴ ἠμπαρέσσουν οὔτε νὰ τὸν εὑρουν; Τί λέγω δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὸν εὑρουν; Οὔτε νὰ τὸν ἴδουν, ἐνῶ ἦτο μπροστὰ των, ἠμπόρεσαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν τοὺς ἤρωτησε καὶ τοῦ ἀπεκρίθησαν, οὔτε τότε ἠμπόρεσαν νὰ καταλάβουν ποῖον εἶχαν μπροστὰ των. Ἔτσι υπερβολικὰ τοὺς ἐτύφλωσε τὰ μάτια. Ὁ Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔρριψε ὑπτιῶς μετ' τὴν φωνὴν του, ὅταν τοὺς εἶπε: Ποῖον ζητεῖτε; Καὶ ὅλοι ἐτράπησαν ἀνάσκελα μετ' τὴν φωνὴν αὐτῆν. Ὅπως ἡ φωνὴ κατέβαλε τὸν Παῦλον καὶ τὸν ἔρριψε πρηνῆ, ἔτσι καὶ αὐτοὺς ἡ φωνὴ τοὺς ἔρριψε ὅλους ὑπτιῶς. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος δὲν ἐβλεπε τὸν δικαίον ὑπ' αὐτοῦ, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι δὲν ἐβλεπον τὸν ζητούμενον παρ' αὐτῶν. Ὅμοιος ὁ Παῦλος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μανίας του ἀπετυφλώθη καὶ ἐκεῖνοι ἀπετυφλώθησαν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μανίας των. Ἐκεῖνος ὅταν ἐβάδιζε διὰ νὰ συλλάβῃ τοὺς μαθητὰς Ἐ καὶ αὐτοὶ ὅταν ἐξῆλθον νὰ συλλάβουν τὸν Χριστόν, ἐπαθον τὰ ἴδια. Καὶ ἐκεῖ δεσμὰ καὶ ἐδῶ ἐπίσης. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ εἰώσις. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ τύφλωσις. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ φωνὴ. Ἦ ἐνδειξίς τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἴδια καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, ὅμοια τὰ φάρμακα, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁμοῖα ἡ διάρθρωσις. Οἱ ἄρρωστοὶ εἶχον πολλὴν διαφορὰν. Τί

28. Λουκᾶς πρὸς κέντρα: λακτικῶ πρὸς ἀνεκροτὸν ἀντικείμενον, μεταφορικῶς, ἐξέπλησται ἀντὶ νὰ ἐλάξῃ.

29. Ἰωάν. 18, 6.

πλέον αναισθητότερον, τί πλέον ἀγκυμονέστερον ἀπό ἐκείνους: Ἔπεισαν ὕπτιοι καὶ πάλιν ἐσηκώθησαν καὶ πάλιν ἐπετέθησαν. Δὲν ἦσαν λοιπὸν πλέον ἀναισθητοὶ καὶ ἀπὸ τοῦς λίθους: Καὶ διὰ τὸ γινώσκουν ὅτι αὐτὸς ἦτο ποῦ τοὺς λέγει: καὶ πάλιν ἰδὲ Ἄ ὅταν ἐσηκώθησαν: Ποῖον ζητεῖτε: καὶ λέγουσιν: τὸν Ἰησοῦν. Τοὺς λέγει: «Σὺς εἶπα ὅτι ἐγὼ εἶμαι»³⁰ καὶ οὐκ ἐπαναλαμβάνουσι, αὐτὸς τοῦ καὶ προηγουμένου οὐκ ἠρώτησε ποῖον ζητεῖτε καὶ οὐκ ἔφηκε ὕπτιους, ἐγὼ εἶμαι. Ἄλλα δὲν ἔγινε πέραν τούτου τίποτε καὶ ἐμείναν εἰς τὴν αὐτὴν ἀναισθησίαν. Σύγκρινε λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ἐκ παραλλήλου καὶ πείσου ὅτι ὁ Παῦλος δὲν προσεχώρησεν ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ ἀπὸ εὐγνωμοσύνης ψυχῆς καὶ ἀδέκαστον συνείδησιν.

6. Ἄν ἔχετε καρτερίαν καὶ ὑπομονήν, θὰ οὐκ εἶπὼ κάτι πολὺ ἐγγύτερον ἀπὸ τὸ πραγμαζόμενον, ποῦ ἀποτελεῖ ἀναντίρρητον ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Παῦλος δὲν προσεχώρησε κατ' ἀνάγκην εἰς τὸν Κύριον. Ἐ Μετὰ ταῦτα ὁ Παῦλος ἦλθεν εἰς τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου καὶ εὗρηκεν ἐκεῖ κάποιον μάγον ὁ ὁποῖος ἀνίστατο εἰς τὸν ὕπατον Σέργιον. Ὁ Παῦλος, πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου, εἶπε: ³¹ «Ὡ μὲ τοῦ διαδόλου, γεμῆτε δόλον καὶ ρεδιουργίαν, δὲν θὰ παύσης νὰ διαστρέφης τὰς εὐθείας δόξους τοῦ Κυρίου:». Αὐτὰ τὰ λέγει: ὁ δῶκεται. Ἄς δοξάσωμεν λοιπὸν αὐτὸν ποῦ τὸν μετέστρεψεν. Πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ ἀκούσατε ὅτι ἐλυμαίνετο τὴν Ἐκκλησίαν, παρασιάζων τὸ οἰκογενειακὸν ἄσυλον, σὺρων ἀνδρας καὶ γυναίκας καὶ κλείνοντάς τοὺς εἰς τὴν φυλακὴν. Βλέπετε πῶς ὑπερασπίζει τὴν τὴν κήρυγμα. Δὲν θὰ πύσσης λέγει, νὰ διαστρέφης τὰς εὐθείας ὁδοὺς τοῦ Κυρίου: Ἐ Καὶ κῆρα νὰ τὸ χερί τοῦ Κυρίου ἐπάνω σου καὶ θὰ εἶσαι τυφλός, μὴ βλέπων ἐπὶ τι δίδαγμα. Τὸ φάρμακον ποῦ τὸν ἔκαμε νὰ ἄρῃ τὸ φῶς του, αὐτὸ ἐχρησιμοποίησε καὶ διὰ τὸν μάγον, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐμείνε τυφλός. Μάθε λοιπὸν ὅτι οὐκ ἔστι μόνον ἡ κληρική ἐφερὲν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν τὸν Πύδλον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκλογὴ του ἢ προσωπική. Ἐάν ἡ τύρωσις καὶ μόνον τὸ ἔκαμνε, τότε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ μάγου ἔπρεπε νὰ γίνῃ τὸ ἴδιον. Ἄλλα δὲν ἔγινεν. Ἐκεῖνος ὁ μάγος ἐτυφλώθη, ἀλλ' ὁ ἀνθύπατος, βλέπων τὸ γεγονός, ἐπίστευσε. Ἄλλος ἐδεῖχθη τὸ φάρμακον καὶ ἄλλος ἀνέθελεν. Κοιτάξτε ποῦ εἶναι ἡ

30. Ἰωάν. 18, 8.
31. Πρῶς 18, 10.

εὐγνωμοσύνη τοῦ νοῦ καὶ πόση εἶναι ἡ ἀπειθεία καὶ ἡ σκληροκαρδία. Ἐ Ὁ μάγος ἐτυφλώθη καὶ αὐτὸς μὲν δὲν ἐκέρβισε τίποτε, ἐπειδὴ ἦτο ἀπειθής, ἐνῶ ὁ ἀνθύπατος ἐκέρβισε τὸν Χριστόν. Τὸ ὅτι λοιπὸν ὁ Παῦλος προσῆλθε μὲ τὴν θέλησιν του καὶ τὴν ἐκλογὴν του, ἀπειχίθη ἀρκετά. Θέλω ὅμως νὰ οὐκ κάμω ἐντελὸς σαφὲς τὸ γεγονός ὅτι ὁ Θεὸς δὲν διείκει τοὺς μὴ θέλοντας καὶ προσελκύει τοὺς θέλοντας. Διὰ τοῦτο λέγει ἡ Γραφή: ³² «Οὐδεὶς ἐρχεται πρὸς ἐμεῖν ἢ ἂν δὲν τὸν προσελκύσῃ ὁ Πατὴρ μου». Ὁ προσελκύνων, προσελκύει τὸν ἐπιθυμῶντα, αὐτὸν ποῦ κείται χαμῆαι καὶ ἀπλώνει τὸ χερί. Καὶ διὰ τὸ πεισθῆτε ὅτι δὲν διείκει κανένα, καὶ ὅτι ἂν αὐτὸς θέλῃ καὶ ἡμεῖς δὲν θέλωμεν, δὲν σωζόμεθα, οὐκ: ἐπὶ τὴν θέλησιν του εἶναι ἀσθενής, Ἐ ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ ἀναγκάσῃ κανένα, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὸν τὸν λόγον: πολλοὶ, πολλὰς φορές, μὲ πρόφασιν τὴν ραθυμίαν, χρησιμοποιοῦν ὡς ἀπολογία τὸν τοῦτο τὸ πρόσχημα καὶ ὅταν καλοῦνται πρὸς φωτισμὸν ἢ πρὸς ἀρίστην μεταβολὴν τῆς ζωῆς των ἢ εἰς ἄλλα τέτοια κατορθώματα καὶ κατόπιν ἀκούοντες καὶ ἀναβάλλοντες ἀποκρίνονται ὅτι ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς θὰ μὲ πείσῃ καὶ θὰ μεταστραφῶ. ³³ Ἄ Δὲν τοὺς κατηγορῶ, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἀποδεχομαι εὐλαχῶς ὅτι καταφεύγουν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Θέλω δὲ νὰ εἰσφέρουν καὶ τὴν ἰδικὴν των προσπάθειαν καὶ νὰ εἴπουν τὸ ἂν θέλῃ ὁ Θεός. Ἄν παραδώσης τὸν ἑαυτὸν σου ὅτι ὄνιον καὶ ραθυμίαν καὶ δὲν πραγματικῶς ἐνεργῶς τὰ ἀγαθὰ ἔργα καὶ προβάλλῃς μόνον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὐδέποτε θὰ πραγματωθῇ οὐδεμία ἐπιθυμία σου. Ὅπως εἶπον, ἀναγκαστικῶς καὶ διαίως, οὐδένα προσελκύει ποτὲ ὁ Θεός. Θέλει μὲν νὰ σωθῶν ὅλοι, ἀλλὰ οὐδένα ἀναγκάζει. Ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος: ³⁴ «θέλει νὰ σωθῶν ὅλοι: οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ ἔλθουν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας. Πῶς ὅμως δὲν σωζονται ὅλοι, ὅταν θέλει ὅλους νὰ τὸς σώσῃ; Ἐ Ἐπειδὴ τὸ θέλημα ὁλων δὲν ἀκολουθεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς δὲν διείκει κανένα. Ἐτεὶ λέγει καὶ πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ: ³⁵ «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ πόσας φορές δὲν ἠθέλησα νὰ συγκεντρώσω τὰ τέκνα σου καὶ δὲν ἠθέλησαν; Ἰδοὺ λοιπὸν, ἀφήνεται ὁ οἶκος σου ἔρημος. Βλέπετε, λοιπὸν, ὅτι καὶ ἂν θέλῃ ὁ Θεός νὰ σώσῃ καὶ ἡμεῖς δὲν τὸ ἐ-

32. Ἰωάν. 6, 44.
33. Ἀ' Τιμ. 2, 1.
34. Λουκ. 13, 34-35.

πιθμοῦμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, μένομεν εἰς τὴν ἀπώλειαν. Ὅχι παρὰ τὴν θέλησίν του, οὐδὲ χωρὶς τὴν θέλησίν του, ὅπως πολλάκις σὺς λέγεις, ἀλλὰ μὲ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀνθρώπου ἔχει προσδιορίσει ὁ Θεὸς τὴν σωτηρίαν του. Οἱ ἄνθρωποι, θέλουσιν δὲν θέλουσιν οἱ ὑπηρετῶν, ἐπιθυμοῦσιν νὰ τοὺς κατευθύνουν Δὲν ἀποδέχονται εἰς τὸ συμφέρον τῶν ὑπηρετῶν, ἀλλὰ εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν ἀνάγκας ἀποδέχονται, τοὺς ἐξουσιάζουσιν. Ὁ Θεὸς ὅμως, ἐπεὶ δὲν ἔχει ἀνάγκαν, καὶ θέλων νὰ σοῦ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην τίποτε ἀπὸ ὅσα ἡμεῖς ἔχομεν, δὲν μᾶς πειθαναγκάζει, ἔχων ἕνα καὶ μοναδικὸν σκοπὸν, τὸ συμφέρον μας. Ὅχι θέθαια διὰ κάποια ἰδικὴν του ἀνάγκην, ἀλλὰ πράττει τὰ πάντα διὰ τὴν ἰδικὴν μας ὠφέλειαν, δίδει μὲ τὴν θέλησιν μας καὶ αὐτοπροαιρέτως προσερχόμεθα, γνωρίζοντας τὸ διατὶ προσήλθομεν. Χωρὶς τὴν θέλησίν μας, διατεθειμένους νὰ δραπετεύσωμεν, οὔτε μᾶς ἀναγκάζει, οὔτε μᾶς διίδει, ἀποδεικνύων ὅτι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν δὲν μᾶς ὀφείλει τίποτε ὡς δούλους, ἀλλὰ ἡμεῖς χάριν πρὸς τὸν Κύριον ὀφειλομένους. Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτὰ καὶ κατανοοῦντες τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου, ὡς ἐπίδειξομεν τὸν θίον μας κατὰ δύναμιν ἄξιον τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Μακάρι ὅλοι μας νὰ τὴν κερδίσωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος Ὁπάξει νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ε Π Ι Τ Ι Μ Η Σ Ι Σ

ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΒΑΘΙΣΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΙΝΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡΟΝΤΑΣ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΟΥΝ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ. ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ «ΕΙΣ Ο ΗΓΑΓΟΣ ΠΡΟΚΑΛΕΣΜΕΝΟΣ ΝΑ ΕΙΜΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ»¹ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΑΒΗΝΟΦΟΡΩΝ.²

Ὅταν κοιτάξω πόσον ὀλίγο εἶσθε καὶ παρατηρῶ, δίδει τὸ πῶς ἐλαττώνεται εἰς κάθε σὺναξιν, καὶ λυποῦμαι καὶ χαίρω. Χαίρω μὲν διὰ ὅσους τοῦ εἶσθε παρόντες, λυποῦμαι ὅμως δι' ἐκείνους τοῦ ἀπουσιάζουσιν. Διότι σὺς μὲν εἶσθε ἄξιοι ἐπινοῦν, ἐφ' ὅσον ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀκροατηρίου δὲν σὺς ἐπηρέασεν ὥστε νὰ καταστήσῃ καὶ σὺς ἀδικόφρους, ἐνῶ ἐκείνοι εἰνεὶ ἄξιοι κατακρίσεως.¹²⁹ Ἀ δὲ ὅτι δὲν ἐπέδειξαν προθυμίαν παρακινηθέντες ἀπὸ τὸν Ἰσὶκὸν σὺς ζῆλου. Διὰ τοῦτο σὺς μακαρίζω καὶ λέγω, ὅτι εἶσθε ἀξιοζήλευτοι, διότι δὲν σὺς ἐβλαψεν ἡ ἀμέλεια ἐκείνων. Ἐκείνους τοὺς ἐλεειλογῶ καὶ τοὺς κλαίω, διότι δὲν τοὺς ὠφέλησε καθόλου ὁ ἰδικὸς σὺς ζῆλος. Διότι δὲν ἤκουσαν τὸν προφήτην τοῦ λέγει: «Προτιμῶ νὰ εἶμαι κάπου παραπεταμένος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ παρά νὰ κατοικῶ εἰς κατοικίας ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων».³ Δὲν εἶπεν «ἐπρωτιμῆσα νὰ κατοικῶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου» οὔτε νὰ μένω οὔτε νὰ εἰσελθῶ, ἀλλὰ εἶπεν «ἐπρωτιμῆσα νὰ εἶμαι παραπεταμένος». Μοῦ ἀρκεῖ νὰ καταριθμηθῶ καὶ μεταξὺ τῶν τελευταίων. Μοῦ ἀρκεῖ νὰ κριθῶ ἄξιος νὰ πατήσω ἔστω καὶ τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ. Ἐ θεωρῶ, λέγει, μεγίστην δωρεάν καὶ ἂν μὲν καταλέξῃ κανεὶς μεταξὺ τῶν τελευταίων εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου. Τὸν κοινὸν Δεσπότην δὲν ὁ πάθος τὸν καθιστᾷ ἰδικόν του. Τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀγάπη. «Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου». Αὐτὸς τοῦ ἀγαπᾷ, δὲν ἐπιθυμεῖ μόνον νὰ ἴδῃ τὸν ἀγαπώμενον, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκίαν ἐκείνου μόνου, ἀλλὰ καὶ τὴν πό-

1. Α' Κορινθ. 1, 1.
2. Ματθ. 88, 11.

λην. Και όχι την πύλην τῆς οἰκίας μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν στενωπὸν καὶ τὴν πάροδον. Καὶ ἂν ἴδῃ ἢ τὸ ἰμάτιον ἢ ἔστω τὸ ὑπόδημα τοῦ ἀγαπώμενου, νομίζει ὅτι εἶναι παρὼν ὁ ἴδιος ὁ ἀγαπώμενος. Τέτοιοι ἦσαν οἱ προφῆται. Ἐπειδὴ δὲν ἐβλεπον τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀσώματος, ἐβλεπον τὸν ναὸν καὶ διὰ τοῦ ναοῦ ἐφρατάζοντο τὴν παρουσίαν ἐκείνου. C «Προτιμῶ νὰ εἶμαι παραπαταμένος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου παρὰ νὰ κατακίω εἰς κατοικίας ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων».

Κάθε τόπος, κάθε μέρος συγκρούμενον πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι κατοικία ἁμαρτωλῶν εἴτε πρόκειται περὶ δικαστηρίου ἢ περὶ δουλευτηρίου ἢ διὰ τὴν οἰκίαν καθ' εἰς. Ἀκόμη καὶ ἂν τελούνται ἐκεῖ προσευχαὶ ἢ δεήσεις, πάντως κατ' ἀνάγκην γίνονται καὶ φιλονεικίαι καὶ μάχαι καὶ ὕβρεις καὶ συγκεντρώσεις διὰ τὰς διωκτικὰς ὑπόθεσεις. Ἐνῷ ὁ ναὸς εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ. Διὰ τοῦτο ἐκείναι εἶναι κατοικίαι τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐνῷ αὐτὸς ἐδῶ εἶναι ναὸς τοῦ Θεοῦ. D Καὶ ὅπως ἓνας λιμὴν, ἀπληλαγμένος ἀπὸ ἀνέμων καὶ κύματα, παρέχει μεγάλην ἀσφάλειαν εἰς τὰ πλοία ποῦ προσορμίζονται ἐκεῖ, ἔτσι καὶ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἐξαρτάει κατὰ κάποιον τρόπον τοὺς εἰσερχομένους ἀπὸ τὰς διωκτικὰς μερίμας, ὡσάν ἀπὸ τρικυμίας, καὶ τοὺς προσφέρει μέρος νὰ σταθῶν μὲ γαλήνην καὶ ἀσφάλειαν καὶ ν' ἀκούσων τοὺς βίαιους λόγους. Αὐτὸ τὸ μέρος εἶναι ἀπὸ ἀρετῆς, διδασκαλίῃς τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας. Ὅχι μόνον κατὰ τὴν σύνεσιν, ὅταν γίνεται ἡ ἀκρόασις τῶν Γραφῶν καὶ ἡ πνευματικὴ διδασκαλία καὶ συνέθριον τῶν σεβασμιῶν πατέρων. Ἀλλὰ καὶ εἰς κάθε ἄλλην στιγμὴν, E πάσης μόνον εἰς τὰ πρόθυρα καὶ ἀμέσως θὰ ἀποβάλλῃ τὰς διωκτικὰς φροντίδας. Εἰσελθε ἐντὸς τῶν προθύρων καὶ ἀμέσως θὰ αἰσθανθῆς μίαν πνευματικὴν αἴθραν νὰ περιβάλλῃ τὴν ψυχὴν σου. Αὐτὴ ἡ ἰσχυρία σοῦ προκαλεῖ τὸ θεὸς καὶ σὲ διδάσκει τὴν αὐτοσυγκέντρωσιν καὶ τὸν στοχασμὸν. Ἄνυφῶναι τὸ φρόνημα καὶ δὲν σοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐνεθυμῆσαι τὰ παρόντα, ἀλλὰ σὲ μεταφέρει ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν.

Ἐάν, χωρὶς νὰ εἶναι σύναξις, ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὴν ἐδῶ παρουσίαν σου εἶναι τόσον μεγάλη, ὅταν οἱ προφῆται φωνάζουν ἀπὸ παντοῦ, ὅταν οἱ ἀποστόλοι εὐαγγελίζονται, ὅταν ἰσται εἰς τὸ μέσον ὁ Χριστός, ὅταν ὁ Πατὴρ ἀποδέχεται τὰ γινόμενα, ¹³⁰ A ὅταν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα παρέχῃ τὴν ἰδικὴν του ἀγαλλίαν, γεμῆται μὲ πόσῃ ὠφέλειαν ἀπέρχονται οἱ παρόντες; Καὶ πόσον ζημιώνονται οἱ ἀ-

πόντες: Ἦθελον νὰ γνωρίζω ποῦ περνοῦν τὸν καιρὸν τῶν αὐτῶν ποῦ κατεφρόνησαν τὴν σύναξίν μας, τί τοὺς ἐκράτησε καὶ ἔμειναν μακρὰν ἀπὸ τὴν ἱερὰν αὐτὴν τράπεζαν, περὶ ποίων συζητοῦν. Ἦ μάλλον γνωρίζω σαφέως. Ἦ συζητοῦν διὰ πράγματα ἄτοπα καὶ καταγέλαστα ἢ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὰς διωκτικὰς ὑποθέσεις. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις εἶναι ἀουχῆρτοι καὶ ἐπισύρου τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν. Καὶ διὰ τοὺς πρώτους δὲν χρειάζεται καὶ συζήτησις, οὔτε ἀπόδειξις. B Ὅτι δὲ δὲν δύναται νὰ συγχωρηθῶν καὶ αὐτοὶ ποῦ προβάλλουν ὡς δικαιολογίαν τὰς οἰκογενειακὰς ἀσχολίας καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν ἀδριανὴν ἐξ αὐτῶν ἀνάγκην, τὴν στιγμὴν ποῦ μίαν φορὰν τὴν ἐβδομάδα καλοῦνται ἐδῶ, καὶ δὲν ἀνέχονται ὡστε τότε νὰ προτιμῆσουν τὸ πνευματικὸν ἀπὸ τὰ γήινα, εἶναι φανερόν ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια. Διότι καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ἐκλήθησαν εἰς τὸν πνευματικὸν γάμον, αὐτὰς τὰς προφάσεις ἐπρόβαλλον, ὁ μὲν ἓνας ἔλεγεν ὅτι ἠγόρασε ζευγάρι, ὁ ἄλλος δὲ ἠγόρασε ἀγρόν, ὁ ἄλλος δὲ ἐνεμψεύθη, ὁ μὲν ἐτιμωρήθησαν ὅλοι. Αἱ αἰτίαι πάντοτε ὑπάρχουν κατ' ἀνάγκην, ἀλλὰ ὅταν καλῆ ὁ Θεός, δὲν ὑπάρχει δικαιολογία. Ὅλα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς ἡμᾶς, μετὰ τὸν Θεόν ὁμῶς. Μετὰ τὴν τιμὴν ἐκείνου, ὡς φροντίζωμεν δι' ἅλα τὰ ἄλλα.

C Ἐπέμειναι, ποῖος ὑπηρετῆς φροντίζει διὰ τὴν ἰδικὴν του οἰκίαν, πρὶν ἐκπληρωθῇ τὴν ὑπηρεσίαν του πρὸς τὸν κύριον; Καὶ πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀνθρώπων, ὅπου ἡ κυριότης ἀποτελεῖ ἀπλοῦν νομοῦ, νὰ δεικνύωμεν τόσον σεβασμὸν καὶ ὑπακοήν, καὶ τὸν πραγματικὸν Κύριον, ὅχι μόνον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν οὐρανίων δυνάμεων, νὰ μὴ τὸν θεωρῶμεν ἄξιον οὔτε τῆς ἰδίας μὲ τοὺς συνδούλους μας τιμῆς καὶ λατρείας; Εἶθε νὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἰσελθετε εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε θὰ ἐβλέπατε καλῶς πόσον ἴσταν γεμάτοι ἀπὸ τραύματα, πόσας ἀκάνθας εἶχαν. Ὅπως δηλαδὴ ἡ γῆ, ποῦ δὲν καλλικρεῖται, χερσεῖ καὶ χορταλάει, D ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ, ποῦ μένει ἀποστερημένη ἀπὸ τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν, ἀναδίδει ἀκάνθας καὶ τριβόλους. Διότι, ἐάν ἡμεῖς ποῦ κάθε ἡμέραν μετέχομεν εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων, μὲ δυσκολίαν συγκρατοῦμεν τὸν θυμὸν, μετὰ βίας χαλινάγομεν τὴν ὀργὴν, μάλιστα καταπιύνομεν τὴν ἐπιθυμίαν, μὲ δυσκολίαν ἀποβάλλομεν τὸ δηλητήριον τοῦ φθόνου, ἐάν ἡμεῖς ποῦ ψάλλομεν συνεχῶς ἐπιφῶδες ἀπὸ τὰς βίβας Γραφῶν διὰ τὸν κατευνασμὸν τῶν παθῶν μας καὶ μὲ δυσκο-

λιαν περιορισμένην τὰ ἀνάσχυοντα ἐκεῖνα θηρία, τότε ἐκεῖνοι ποῦ δὲν ἐπαφελούονται ἀπὸ αὐτὴν τὴν θεραπείαν, οὔτε ἀκούουν τὴν θείαν φιλοσοφίαν, εἰπέ μου, ποῖαν ἐλπίδα σωτηρίας δύνανται νὰ ἔχουν; Ἐ Ἄς ἡδυνάμην νὰ δεῖξω εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς σας τὴν ψυχὴν ἐκείνων καὶ θὰ τὴν ἐβλέπατε ρυπαρὰν, στεγνὴν, διαλυμένην καὶ ταπεινωμένην καὶ χωρὶς παρηγορίας. Ὅπως δηλαδὴ τὰ αἰώματα ποῦ ζῆν πλύνονται εἰς τὸ λουτρόν εἶναι γεμάτα ρύπον καὶ ακοιλίαν, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ποῦ δὲν ἀπολαμβάνει τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν, φέρει ἑντονον τὴν κληῖδα τῶν ἁμαρτημάτων. Καὶ πράγματι ἡ Ἐκκλησία μας ἀποτελεῖ πνευματικὸν λουτρόν, ποῦ μὲ τὴν θερμὴν τοῦ Πνεύματος καθαρίζει κάθε ρύπον. Ἡ μάλλον τὸ πῦρ τοῦ Πνεύματος δὲν καθαρίζει μόνον τὸν ρύπον, ἀλλὰ καὶ τὴν σαφὴν.¹³¹ Ἄ «Ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι σας, λέγει, «εἶναι ὡς κόκκινη σαφὴ, ἐγὼ θὰ σὰς καταστήσω λευκοὺς ὡς τὸ χιόνι.» Καὶ ἂν ὁ ρύπος τῶν ἁμαρτημάτων μὲ τὴν ἰδίαν δυνάμιν διαβρώσῃ τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς καὶ ἐπικαθῆσθαι ἀκίνητος ὡς στρώμα σαφῆς, καὶ τότε ἐγὼ δύναμαι νὰ τὴν μεταβάλω εἰς τὴν ἀντίθετον κατάστασιν. Ἄρκει μόνον ἓνα νεῦμα καὶ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα ἀφανίζονται.

Αὐτὰ δὲν τὸ λέγω διὰ νὰ τὰ ἀκούσετε σεῖς. Διότι δὲν εἶσατε σεῖς ποῦ ἔχετε ἀνάγκην φαρμάκων, διὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ τὰ λέγω διὰ νὰ τὰ μάθουν ἐκεῖνοι ἀπὸ σας. Ἐὰν δὲ ἡδυνάμην νὰ γνωρίζω τοὺς τόπους εἰς τοὺς ὁποίους συγκεντρώνονται, δὲν θὰ ἠνώχλου τὴν ἀγάπην σας. Ἐ Ἄλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον, ἐγὼς ἐγὼ, νὰ γνωρίζω τόσων πλήθος, ἀναθέτω εἰς σας τὴν θεραπείαν τῶν ἀδελφῶν σας. Φροντίσατε διὰ τοὺς ἰδικούς σας ἀδελφούς, προσελκύσατέ τους, καλέσατέ τους. Γνωρίζω, ὅτι αὐτὸ τὸ ἐκάματε πολλὰς φορές, ἀλλὰ δὲν σημαίνει τίποτε τὸ ὅτι τὸ ἐκάματε αὐτὸ πολλὰς φορές, ἀλλὰ νὰ τὸ κάμνετε μέχρι νὰ τοὺς πείσατε καὶ τοὺς προσελκύσατε. Γνωρίζω, ὅτι ἐφάνητε βυσσάρετοι, ὅτι πολλὰς φορές ἐνομιλόσθητε φορτικοί, ὅτι τελικῶς δὲν τοὺς πείσατε. Καὶ τοῦτο σας κατέστησε διατακτικούς. Ἄλλὰ ἂς σας παρηγορῇ ὁ Παῦλος ποῦ λέγει: «Ἡ ἀγάπη σχηματίζει εὐμενὴ πεποιθήσιν ὀπὸρ τοῦ ἀγαπώμενου εἰς ὅλα. Καὶ ὅταν εὐρίσκειται ἐνώπιον παρεκτροπῶν τοῦ πληροῦν ἐλπίζει, ὅτι ὁδὸς θὰ διορθωθῇ. Καὶ δὲν ζετέεσθε ποτὲ, ἀλλὰ μένει πάντοτε δε-

8. Ἦα. 1, 18.

βαία καὶ ἰσχυρά».⁴ Ὁ Σὺ πρᾶξε τὸ καθῆκον σου. Καὶ ἂν ἐκεῖνος δὲν δεχθῇ τὴν θεραπείαν, οὐ θὰ λάθῃς τὸν μισθόν σου παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ρίψῃς τοὺς σπόρους εἰς τὴν γῆν καὶ αὐτὴ δὲν παραγάγῃ τὰ στάχυα, κατ' ἀνάγκην θὰ ἀπέλθῃς ἀπὸ τὸν ἀγρὸν μὲ τὰς χεῖρας κενὰς. Μὲ τὴν ψυχὴν ὁμοίως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Ἄλλὰ οὐ μὲν ρίψε τὸν σπόρον τῆς διδασκαλίας καὶ ἂν ἐκεῖνος δὲν πεισθῇ εἰς τὰ λεγόμενά σου, ἔχεις ἤδη πλήρη τὸν μισθόν σου, καὶ μάλιστα τόσον, ὅσον καὶ ἂν εἶχε πεισθῇ. Διότι ὁ Θεὸς δὲν κρίνει μὲ βάση τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ μὲ βάση τὴν διδασκίαν τῶν προσπαθούντων καὶ ἔτσι συνηθίζει νὰ κρίνῃ τὴν ἀνταμοιβήν.

Σὰς παρακαλῶ λοιπὸν νὰ κάνετε καὶ σεῖς αὐτὸ ποῦ κάμνουν οἱ μαριώδεις θαμῶνες τῶν θεαμάτων μὲ τὰς ἱπποδρομίας. Ἐ Τί κάμνουν ἐκεῖνοι; Συνεννοοῦνται μεταξύ των ὀπὸ τὴν ἐσπέραν καὶ συγκεντρώνονται καὶ μεταβαίνουν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἄλλων ἀπὸ τὰ χαράματα καὶ οὐρίζουν ἄλλους τόπους συγκεντρώσεως, ὥστε ὅλοι μαζί συγκεντρωμένοι νὰ μεταθοῦν εἰς ἐκεῖνο τὸ σατανικὸν θέαμα μὲ μεγαλύτεραν χαρὰν. Ὅπως ἐκεῖνοι ἐνεργοῦν δραστηρίως ἐναντίον τῆς ψυχῆς των καὶ παρασύρουν οἱ μὲν τοὺς δεξ, ἔτσι καὶ σεῖς φροντίσατε διὰ τὴν ἰδικὴν σας ψυχὴν καὶ ἐνεργήσατε διὰ τὴν σωτηρίαν ὁ ἑνας τοῦ ἄλλου καὶ ὅταν πρόκειται νὰ γίνῃ σύναξις, πήγαινε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ περίμενε ἔξω ἀπὸ τὰ πρόθυρα τῆς οἰκίας του καὶ ὅταν ἐξέλθῃ, κράτησέ τον. Ἐ Καὶ ἂν τὸν καλοῦν μύρια ἀνάγκαι, νὰ μὴ ὑποχωρήσῃς καὶ νὰ μὴ τοῦ ἐπιτρέψῃς νὰ ἀσχαληθῇ μὲ καμίαν διωκτικὴν του ὑπόθεσιν, πρὶν τὸν ὀδηγήσῃς πρῶτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν πείσῃς νὰ μετασχη εἰς τὴν σύναξιν ἕως τὸ τέλος. Καὶ ἂν φιλονεικῇ, καὶ ἂν φέρῃ ἀντιρροήσεις, καὶ ἂν προσβάλλῃ μύριας προφάσεις νὰ μὴ πεισθῆς, μήτε νὰ δευθῆς ἀνεκτικός, ἀλλὰ νὰ τοῦ διμιλῆσῃ καὶ νὰ τὸν διδάξῃς, ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι του ὑποθέσεις τότε θὰ εὐδοκωθοῦν. ὅταν ἐκτελέσῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸν του καθῆκον καὶ μετασχη εἰς τὰς προσευχὰς καὶ δεχθῇ τὰς εὐλογίας τῶν πατέρων καὶ τότε ἂς προσηύχῃ εἰς τὰς ὑποθέσεις του.¹³² Ἄ Καὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ἄλλους τειροσσοτέρους λόγους ἀφοῦ τὸν καθηλώσῃς, τότε νὰ τὸν ὀδηγήσῃς ἔτσι πρὸς τὴν ἱερὰν αὐτὴν τράπεζαν, διὰ νὰ ἔχῃς διπλοῦν τὸν μισθόν καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν σου παρουσίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παρουσίαν ἐκείνου. Πάντως, ἂν ἐ-

4. Ἄ Κορινθ. ΙΒ, 7-8.

πειδείωμεν τόσον ζήλον και προθυμίαν διὰ τὴν ἀγρεύου-
μεν τοὺς ἀμελεῖς περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν
των καθήκοντων, ὅς ἐπιτύχωμεν τὴν σωτηρίαν των. Διό-
τι και ἂν εἶναι ἀπέριως ἀδιάφοροι και ἀναίσχυντοι και ἰκα-
νοὶ νὰ διαπράξουν και φόνον, ὅς ἐντραποῦν ἀπὸ τὴν ἰδι-
κὴν μας ἐπιμονον προσπάθειαν και κάποτε θὰ ἐποτινά-
ξουν τὴν ἀδιαφορίαν. Διότι και ἂν εἶναι ἀπέριως ἀναίσθη-
τοι, πάντως δὲν εἶναι χειρότεροι ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν δικα-
στήν, ποῦ δὲν ἐγνώριζε τὸν Θεόν και δὲν ἐντρέπετο τοὺς
ἀνθρώπους.⁵ Ὅμως ἐκεῖνον τὸν ἀσπλαγχνον, τὸν ἄγριον,
τὸν σιδηροῦν, τὸν σκληρὸν, τὸν σκληροτάτον, ἢ συνεχῆς
παράκλησις μίᾳ χήρας γυναικὸς τὸν ἐκαμψεν. Ἡ και ποῖας
συγγνώμης ἀξίος θὰ εἴμεθα, ἐάν, ἐνῶ μίᾳ χήρα γυναῖκα ἠδυ-
νήθη νὰ κάμψῃ και νὰ τὸν πείσῃ νὰ τῆς κάμῃ τὴν χάριν ἑνα
δικαστήν ἀσπλαγχνον, ὁ ποῖος οὔτε τὸν Θεὸν ἐφοδεῖτο οὔ-
τε τοὺς ἀνθρώπους ἐντρέπετο, ἡμεῖς δὲν θὰ δυνηθῶμεν
νὰ προσελκύσωμεν τοὺς ἀδελφούς, οἱ ποῖοι εἶναι πολὺ
ἀνεκτικώτεροι ἀπὸ ἐκεῖνον και μετριοπαθέστεροι, ὅταν
μάλιστα τοὺς προτρέπομεν χάριν τῶν ἰδικῶν των ἀγα-
θῶν:

Αὐτὰ τὰ εἶπα πολλὰς φορὰς και δὲν θὰ παύσω νὰ τὰ
λέγω, ἕως ὅτου ἴδω τοὺς ἀσθενεῖς νὰ γίνουιν ὀγιεῖς. Κάθε
ἡμέραν αὐτοὺς ἐπίζητῶ νὰ εἶρω, ἕως ὅτου δυνηθῶ νὰ τοὺς
εἶρω μὲ τὸν ἰδικόν σας ζήλον. Ἐ Γιασακαλῶ δὲ και σᾶς,
μὲ τὸν ἴδιον πόνον μὲ τὸν ποῖον σᾶς λέγω τώρα αὐτὰ,
νὰ ἐρευνᾶτε διὰ τοὺς ἀμελεῖς μὲ ἀνάλογον κόπον. Διότι
ὁ Παῦλος δὲν διέταξε μόνον ἐμέ, ἀλλὰ και σᾶς νὰ φροντί-
ζετε διὰ τὰ ἰδικά σας μέλη. ἘΠροτρέπετε, λέγει, «ὅ ἕνας
τὸν ἄλλον μὲ τὸς λόγους τουτούς, καθὼς και πράττε-
τε».⁶ Καὶ πάλιν: Ἐς ἐποικοδομεῖτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Καὶ
πράγματι, θὰ εἶναι μέγας ὁ μισθὸς δι' ἐκεῖνους ποὺ φρο-
ντίζου διὰ τοὺς ἀδελφούς, και μεγίστη τιμωρία δι' ἐκεῖνους
ποὺ ἀμελοῦν και καταφρονοῦν τὴν σωτηρίαν των.

Δι' αὐτὸ ἔχω ἰσχυρὰν τὴν πεποιθησιν ὅτι θὰ πράξετε
μὲ μεγάλην προθυμίαν αὐτὰ ποὺ εἶπαμεν. Καὶ διὰ τοῦτο
εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ σταματῶ τὴν παραίνεσιν Δ και θὰ πρᾶ-
σῶ νὰ σᾶς ὀδηγήσω εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ Παύλου.
«Ἐγὼ ὁ Παῦλος κλητὸς (δηλαδὴ προσκαλεσμένος νὰ εἴ-
μαι) ἀπόστολος». Αὐτὰ τὰ κροῦσατε και σῖς πολλὰς φο-
ρὰς, και ἡμεῖς τὰ ἀνεγνώσωμεν. Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἀνα-

5. Πρβλ. Λουκ. 16, 9-10.

6. Α' Θεο. 5, 11.

γινώσκωμεν μόνον, ἀλλὰ και νὰ κατανοῶμεν τὰ λεγόμε-
να. Διότι ἀπὸ τὴν ἀπλήν ἀνάγνωσιν δὲν θὰ ἔχωμεν και-
νὴν κέρδος. Ὁ χαμένος θησαυρὸς, ὅταν πατήσωμεν εἰς
τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ εὐαγγελίου, δὲν θεκνύει τὸν πλοῦτον
του, ἀλλὰ πρέπει πρώτῃ νὰ ἀκμάσωμεν και νὰ καταβῶμεν
κότω και ἔτσι νὰ εἶωμεν ὅσον τὸν πλοῦτον. Τὸ ἴδιον
συμβαίνει και μὲ τὰς Γραφὰς. Δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀνάγνωσις μόνον
νὰ φανερῶσιν τὸν θησαυρὸν τῶν ἀγαθῶν ποὺ εἶναι ἀ-
ποταμιευμένα, ἀν δὲν διερευνηθῇ τὸ βάθος. Ἐ Ἐάν ἤρ-
κει ἡ ἀνάγνωσις μόνον, δὲν θὰ ἔλεγεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Ἰου-
δαίους «ἐξετάζετε και ἐρευνᾶτε τὰς Ἁγίας Γραφὰς».⁷ Ἐ-
κεῖνος ὅμως ποὺ ἐρευνᾶ δὲν παραμένει εἰς τὴν ἐπιφάνει-
αν, ἀλλὰ κατέρχεται εἰς αὐτὰ τὰ βάθος τῶν πραγμάτων.
Και πράγματι εἰς τὸν προοίμιον αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς βλέ-
πω μέγα πέλαιος νοημάτων. Διότι εἰς τὰς συνθεῖς ἐπι-
στολάς αἱ προσφωνήσεις ἔχουιν τυπικὸν χαρακτήρα και
θεκνύου μόνον φιλοφρόνησιν. Ἐδὼ ὅμως δὲν συμβαίνει
τὸ ἴδιον, ἀλλὰ τὸ προοίμιον εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ πολλῆν σο-
φίαν. Διότι δὲν ὀμιλεῖ ὁ Παῦλος, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς ποὺ κι-
νεῖ τὴν ψυχὴν ἐκεῖνου.¹²³ Α «Ἐγὼ ὁ Παῦλος κλητὸς (κα-
λεσμένος νὰ εἴμαι) ἀπόστολος». Αὐτὰ τὰ Παῦλος εἶναι
θεβαίως ἑνα ὄνομα και ἀπλοῦν ὄνομα. Ἄλλὰ περιέχει τό-
σον μέγαν θησαυρὸν νοημάτων, ὅσον ἐκ πείρας γνωρί-
ζετε. Ἐάν ἐνθυμῆσθε, γνωρίζετε ὅτι τρεῖς ὀκλήρους ἡ-
μέρας ὀμίλησα μόνον διὰ τὸ ὄνομα αὐτὸ, και ἀνέλυσα
διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ προηγουμένως ὀνομάζετο Σαῦλος,
ἔπειτα ὀνομάσθη Παῦλος και διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐδέχθη
τὸ νέον ὄνομα εὐθὺς ὡς προσεχώρησεν εἰς τὴν χριστιανι-
κὴν πίστιν, ἀλλὰ ἐπὶ πολλῶν χρόνων διετήρηε τὸ ὄνομα,
ποὺ τοῦ ἔδωσαν ἐξ ἀρχῆς οἱ γονεῖς του. Καὶ ἀπεθεκνύο-
μεν ἐξ αὐτοῦ, Ἐ ὅτι ὑπῆρξε μεγίστη ἡ σοφία και ἡ πρό-
νοια τοῦ Θεοῦ και δι' ἡμᾶς και διὰ τοὺς ἁγίους ἐκεῖνους.
Διότι, ἐάν οἱ ἀνθρώποι δὲν δίδουιν κατὰ τύχην τὰ ὀνόματα
εἰς τὰ τέκνα των, ἀλλὰ εἰς ἄλλο μὲν δίδουιν τὸ ὄνομα τοῦ
πατρὸς, εἰς ἄλλο δὲ τοῦ πάππου, και εἰς ἄλλο τὸ
ὄνομα ἄλλων προγόνων, πολὺ περισσότερον ὁ Θεὸς
δὲν ὀνομάζει ἀσκόπως και χωρὶς λόγον τοὺς δούλους
του, ἀλλὰ και μὲ πολλὴν σοφίαν. Οἱ ἀνθρώποι θεβαίως ὀ-

7. Πρβλ. 8, 30.

8. Ἰωάν. 5, 30.

νομάζουν τους υιούς των και προς τιμήν των αποθανόντων (με το όνομά των), C εδρίσκοντες έτσι με το όνομα των τέκνων των κάποιων παρηγορίαν δια τὸν θάνατον τῶν ἀπελθόντων ἀπὸ αὐτῶν τὸν κόσμον. Ἐνῶ ὁ Θεὸς ἐναποθέτει εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων ἕνα μνημεῖον ἀρετῆς και μίαν διδασκαλίαν, ὡσάν ἐπιγραφὴν εἰς χαλιὴν στήλην. Τὸν Πέτρον, ὡς γνωστόν, τὸν ἀπεκάλεσαν ἔτσι ἀπὸ τὴν ἀρετὴν του, ἐναπέθεσε δηλαδὴ εἰς τὸ ὄνομά του τὴν ἀπόδειξιν τῆς σταθερότητός του εἰς τὴν πίστιν, διὰ τὴν ἔ-
 ΧΠ τὸ ὄνομά του παντοεινὴν διδασκαλίαν τῆς τέτοιας σταθερότητος. Ἐπίσης τὸν Ἰάκωβον και τὸν Ἰωάννην τοὺς ὠνόμασαν υἱούς θρονῆς διὰ τὴν μεγαλοφάνειαν των κατὰ τὸ κήρυγμα. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἔπιναλαμβάνω τὰ ἴ-
 δια και γίνωμαι ἀνιαρός, ἀφήνω αὐτὰ κατὰ μέρος και θὰ εἶπω τοῦτο, ὅτι και αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ ὀνόματα τῶν ἁ-
 γίων, ὅταν τὰ ἀναφέρωμεν, προκαλοῦν τὸν σεβασμὸν εἰς τοὺς φιλοθέους και τὸν φόβον εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς. D Τὸν Ὀνήσιμον, καθὼς γνωρίζετε, ὁ ὁποῖος ὕψηξε δραπέτης και κλέπτης, ἐνῶ εἶχε κλέψει χρήματα τοῦ κυρίου του, ὁ Παῦλος τὸν ἔδεχθη, τὸν μετέβαλε και ἔτσι τὸν ὠδήγησε πρὸς τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν. Ἐπειτα, ὅταν ἐ-
 πρόκειται νὰ τὸν ἀποδώσῃ πάλιν εἰς τὸν κύριόν του, ἔγραφε πρὸς αὐτὸν τὰ ἑξῆς: «Καίτοι ἡ σχέσηίς μου και ἡ κοι-
 νωνία μου μετὰ τὸν Χριστὸν μου δίδει τὸ θάρρος νὰ διατά-
 σω εἰς σέ ἕκείνω πού πρέπει νὰ πράττης χάριν τῆς ἀγά-
 πης, πρητιμῶ νὰ σέ παρακαλέσω. Καὶ σέ παρακαλῶ ὡσάν τέτοιας πού εἶμαι, δηλαδὴ ὡσάν Παῦλος ἠλικιωμένος, τῶρα ἔε και φυλακισμένος διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.» Βλέπετε ὅτι ἐπικαλεῖται τρία στοιχεία, τὴν φυλακίαν διὰ τὸν Ἰη-
 σοῦν Χριστόν, τὸ δικαίωμα πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἠλικίαν και τὸν σεβασμὸν ἀπὸ τὸ ὄνομά του: Ἐνῶ δηλαδὴ ἦτο ἔ-
 ναις πού παρεκάλει, E ὁμοῦ ἐπεχείρησε νὰ καταστήσῃ τριπλοῦν τὸν δεόμενον ὑπὲρ τοῦ Ὀνήσιμου, τὸν δέσμιον, τὸν πρεσβύτερον, τὸν Παῦλον. Βλέπετε, ὅτι και αὐτὰ τὰ ὀνόματα εἶναι σεβαστὰ εἰς τοὺς πιστοὺς και προσφιλεῖς εἰς τὸν Θεόν: Διότι ἐάν τὸ ὄνομα ἐνὸς προσφιλοῦς τέκνου πολλὰς φορές πείθῃ τὸν πατέρα νὰ κάμῃ μίαν χάριν, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἀλλὰ μόνου και μόνου ἀπὸ τὸ φίλτρον τοῦ ὀνόματος, ἦτο εἰλόγον νὰ συμβαίη αὐτὸ πολὺ πε-
 ρισσότερον εἰς τοὺς ἁγίους.

*Ὅτι δὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων ἦσαν φοβερὰ εἰς αὐ-

9. Φιλίμ. 8, 9.

τοὺς πού ἡμάρτανον, ¹⁴ A ὅπως ἀκριβῶς τὰ ὀνόματα τῶν διδασκάλων εἰς τοὺς ἀμελεῖς μαθητὰς, ἄκουσε πῶς τὸ ὑπνήγη εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολήν του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ Γαλάται ἀπεκλιναν πρὸς Ἰουδαϊκὰς συνηθείας και ἐκινδύνευον νὰ χάσουν τὴν ἴδιαν τὴν πίστιν, θέλων νὰ τοὺς ἀφυπνίσῃ και νὰ τοὺς πείσῃ νὰ μὴ εἰσάγουν καμίαν Ἰουδαϊκὴν συνηθειαν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἐθαγγελίου, τοὺς ἔγραφε τὰ ἑξῆς: «Ἰδοὺ ἐγὼ ὁ Παῦλος, σὺς λέ-
 γω ὅτι ἐάν περιτέμνεσθε, ὁ Χριστὸς τίποτε δὲν θὰ σὰς ὠ-
 φελήσῃ.» ¹⁶ Εἶπε «ἐγὼ», ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον προσέθε-
 σε και τὸ ὄνομα; Τὸ «ἐγὼ» δὲν ἦτο ἀρκετὸν νὰ φανερώ-
 σῃ τὸν γράφοντα; Ἀλλὰ διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι και αὐτὴ ἡ παρεμβολὴ τοῦ ὀνόματος εἶναι ἱκανὴ νὰ συγκινήσῃ τοὺς ἀκραστὰς, διὰ τοῦτο προσέθεσε και τὸ ὄνομά του, B διὰ νὰ τοὺς ὑπομνήσῃ τὸν διδασκάλον. Καὶ ἡμεῖς αὐτὸ τὸ ἴδι-
 ον αἰσθημα δοκιμάζομεν. Ὅταν δηλαδὴ ἐνθυμηθῶμεν τοὺς ἁγίους, ἀν ἔχωμεν περιπέσει εἰς ἀδιαφορίαν, συνε-
 χόμεθα, και ἀν ἔχωμεν κυριευθῆ ἀπὸ καταφρόνησιν, φο-
 βούμεθα. Ὅταν ἐγὼ ἀκούσω τὸ ὄνομα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἀμέσως σκέπτομαι τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔξη εἰς τὰς θλίψεις, τὰς στενωχίας, ἔδεχετο ἀλλεπάλληλα πλήγματα, τὸν φυλακισμένον, πού ἔμεινε εἰς τὸν θυθὸν τῆς θαλάσσης ἐπὶ ἕν ἡμερονύκτιον, αὐτὸν πού ἀνηρπάγη εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν, πού ἤκουσεν εἰς τὸν παράδεισον τοὺς μυστικὸς λόγους τοῦ Θεοῦ, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, τὸν παρὰνυμφον τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸν πού ἠγχοῦν νὰ γί-
 νη ὁ ἴδιος ἀνάθεμα ἀπὸ τὸν Χριστόν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν του. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματος εἰσβάλλει εἰς τὴν ψυχὴν μας, ὅταν εἰμεθα πολὺ προσεκτικοί. C ὁμοῦ ἀρετῶν και κατορθωμάτων, ὡσάν χρυσὴ ἄλυσίδα. Καὶ ἔδν εἶναι μικρὸν τὸ κέρδος μας ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτό.

Θὰ ἠδυνάμην νὰ εἶπω ἀκόμη περισσότερα διὰ τὴν προσήγορίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν θλίψιν και τὴν δευτέραν λέ-
 ξιν. θὰ σταματήσω ἔδω, εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, τὴν διδα-
 σκαλίαν διὰ τὸ ὄνομα και θὰ προχωρήσω εἰς ἕκείνην. Δι-
 ὅτι, ὅπως και τὸ ὄνομα Παῦλος μὰς προσέφερε τόσον πλοῦ-
 τον, ἔτσι και τὸ ὄνομα «κλήτης», ἀν δελήσωμεν νὰ τὸ με-
 λετήσωμεν μετὰ τὴν πρέπουσαν ἐπιμέλειαν, θὰ μὰς γέμισῃ μετὰ τὴν ἡ και μεγαλυτέραν ὁδοσκαλίαν. Καὶ ὅπως, ἀν ἀ-
 φαιρέσῃ κανεὶς ἀπὸ ἕνα κόσμημα ἢ ἀπὸ βασικὸν διάδη-

10. Γαλ 5, 2.

μα ένα πολύτιμον λίθον, ὃ δύναται ν' ἀγοράσῃ καὶ πο-
λυτελεῖς οἰκίας καὶ ἀκριβῆ χωράφια, καὶ ἀγέλας βούλων
καὶ ἄλλα πολλὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτά, ἔτσι καὶ με τοὺς
θεῖους λόγους, ἂν θέλησῃς νὰ ἀναπτύξῃς τὸ βαθύτερον
νόημα μιᾶς ρήσεως, δὲ ἔχῃς πνευματικὸν πλοῦτον ἀφθο-
νον, διότι δὲν οὐδ' προσφέρει οἰκίας, οὔτε δούλους οὔτε
πλεῖρα γῆς, ἀλλὰ ἐμβάλλει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀφωτισμέ-
νων ἀφορμὰς θεοσεβείας καὶ ὀρθοφροσύνης. Σκεψοῦ λοι-
πὸν εἰς πόσῃ γνῶσιν πνευματικῶν πραγμάτων μᾶς ὠδη-
γεῖ αὐτὸ τὸ ὄνομα «κλητός». Ἐ Πρέπει δὲ πρῶτα νὰ μά-
θωμεν τί εἶναι τέλος πάντων αὐτὸ τὸ «κλητός». Καὶ δεύ-
τερον πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν διὰ ποῖον λόγον χρησιμο-
ποιεῖ τὸ ὄνομα αὐτὸ μόνον εἰς τὰς ἐπιστολάς του πρὸς
τοὺς Κορινθίους καὶ τοὺς Ρωμαίους καὶ πούθενά ἄλλου.
Διότι αὐτὸ δὲν τὸ κάμνει διευ λόγου καὶ εἰς τὴν τόχην.

Ἡμεῖς δὲν γράφομεν ὅπως - ὅπως τὰς ἐπιγραφὰς τῶν
ἐπιστολῶν μας, ἀλλὰ, ὅταν ἀπευθυνώμεθα πρὸς τοὺς κα-
τωτέρους, γράφομεν ὃ δεῖνα πρὸς τὸν δεῖνα, ὅταν ὁμοῦ
πρὸς ἰσοτίμους, τότε ἀποκαλοῦμεν καὶ κύριον τὸν ἀποδέ-
κτην τῆς ἐπιστολῆς μας, καὶ ὅταν γράφομεν εἰς πρόσω-
πα πού ὑπερέχουν ἡμῶν κατὰ πολλὰ, τότε προσθέτομεν
καὶ ἄλλα περισσότερα ὀνόματα, πού ἐκφράζουν μεγάλην
τιμὴν πρὸς τὸν ἀποδέκτην.¹¹ Ἄ Ἐὰν λοιπὸν ἡμεῖς προ-
σέχωμεν τόσον πολλὰ καὶ δὲν γράφομεν εἰς ἄλλους μὲ τὸν
ἴδιον τρόπον, ἀλλὰ χρησιμοποιούμεν κατάλληλα ὀνόμα-
τα κατὰ τὴν ἄξιαν τοῦ ἀποδέκτου, πολλὸν περισσότερο ὃ
Παῦλος δὲν ἔγραψεν ἀκόσμως καὶ εἰς τὴν τόχην, εἰς αὐ-
τοὺς μὲν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, εἰς ἐκείνους δὲ κατ' ἄλ-
λου, ἀλλὰ μὲ κάποιαν πνευματικὴν σοφίαν. Ὅτι δὲ εἰς
καμίαν ἄλλην ἐπιστολὴν δὲν ἀπεκάλειν εἰς τὴν εἰσαγω-
γὴν τὸν ἑαυτὸν τοῦ «κλητόν», εἶναι δυνατόν νὰ τὸ διαπι-
στῶσωμεν, ἂν ἐξετάσωμεν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν τῶν ἐπιστο-
λῶν. Ἀπομένει τώρα εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξηγήσωμεν διὰ ποῖον
λόγον τὸ ἔκαμεν αὐτὸ, ἀφοῦ πρῶτα δεῖξωμεν τί σημαίνει
«κλητός» καὶ τί ἠθέλησε μὲ τὴν ρῆσιν αὐτὴν ὃ Παῦλος νὰ
μᾶς διδάξῃ. Β Τί ἠθέλησε λοιπὸν νὰ μᾶς ὃ δόξῃ ἀποκα-
λῶν τὸν ἑαυτὸν τοῦ «κλητόν»; Ὅτι δὲν προσήλαθε πρῶ-
τος αὐτὸς εἰς τὸν Κύριον, ἀλλὰ ὑπήκουσεν εἰς τὴν πρὸς-
κλήσιν ἐκείνου. Ὅτι δὲν ἐξήτησεν ὃ ἴδιος καὶ εὐρεν, ἀλλὰ
εὐρέθη ὃ ἴδιος, καθὼς ἐπιβάντο. Δὲν ἀνέδειξε πρῶτος
αὐτὸς πρὸς τὸ φῶς, ἀλλὰ τὸ φῶς ἔρριψε τὰς ἀκτίνας του
εἰς τὴν ὄρασιν ἐκείνου καί, ἀφοῦ ἐτύφλωσε τοὺς ἐξωτερι-
κοὺς τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς.

του. Θέλων λοιπὸν νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ κα-
τορθώματά του δὲν λογίζεται ἰδικόν του, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ
πού τὸν ἐκάλεσεν, ἀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ κλητόν. Αὐ-
τὸς πού μού ἠνοιξε, λέγει, τὰς πύλας τοῦ σταβίου καὶ
τοῦ στίβου, αὐτὸς ὃ ἴδιος γίνεται καὶ ἄστις τῶν σφερά-
νων τῆς νίκης. Ἐ Αὐτὸς πού μού προσέφερε τὴν ἀρχὴν
τῆς νέας μου ὑποστάσεως καὶ ἐφύτευσε τὴν ρίζαν, αὐτὸς
μὲ παρέσχε καὶ τὴν ἀσπορὴν τῶν καρπῶν πού ἐβλάστη-
σαν ἀκολούθως. Διὰ ταῦτα καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον, ἀφοῦ εἶ-
πε: «Περισσότερον ἀπὸ ἄλλους ἐκοπίασα», προσέθεσεν: «δ-
γι ἐγὼ, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ πού εἶναι μαζί μου καὶ μὲ
ἐνίσχυεν.»¹² Τὸ ὄνομα λοιπὸν «κλητός» δὲν ἀποτελεῖ καμ-
μίαν ἄλλην ἐνδειξιν παρὰ ὅτι ὃ Παῦλος κανένα ἀπὸ τὰ κα-
τορθώματά του δὲν τὸ ἐθεώρει ἰδικόν του, ἀλλὰ ὅλα τὰ
ἀπέδιδεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Κύριον. Πρῶγμα τὸ ὅποιον ἐβί-
δασκε καὶ ὃ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς του, ὅταν ἔλεγε:
«Δὲν μὲ ἐξέλεξε σεις, ἀλλὰ ἐγὼ σὰς ἐγκατέστησα εἰς
τὸ ὕψιστον ἔργον σας.»¹³ Καὶ ὃ ἀπόστολος πάλιν εἰς τὴν
ἴδιαν ἐπιστολὴν τὸ ἴδιον ὑποδηλώνει ὅταν λέγῃ: Ὁ «Τό-
τε ὁμοῦ δὲ λάβω τόσον τελειὴν γνῶσιν, ὅσον τέλεια μὲ
ἐγγνώριεν ὃ παντογνώστης Κύριος, ὅταν ἐνώγει τὴν ἐπι-
στολήν μου καὶ μὲ ἔκαλει εἰς τὸ ἀποστολικὸν μου ἔρ-
γον.»¹⁴ Διότι τώρα, λέγει, δὲν ἐγνώρισα ἐγὼ πρῶτος, ἀλ-
λὰ ἐγνωρίσθη πρῶτος. Διότι, ἐκεῖ πού κατεδίκαε καὶ
κατέστρεψε τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν ἐκάλεσεν ὃ Χριστὸς καὶ
τοῦ ἔφη: «Σαῦλε, Σαῦλε, διατί με καταδιώκεις;»¹⁵ Διὰ τοῦ-
το θουοῦσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ κλητόν.

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἔγραψεν κατ' αὐτὸν τὸν ταύ-
πον πρὸς τοὺς Κορινθίους; Αὐτὴ ἡ Κόρινθος εἶναι μητρό-
πολις τῆς Ἀχαΐας καὶ εἶχε πλοῦσιαν πνευματικῶν γαλισμά-
τα καὶ πολλὸν εὐλόγως. Πρῶτῃ ἀπήλασε τὴν γλώσσαν
τοῦ Παύλου καὶ ὅπως ἡ διπτελὸς πού ἠτύχησε νὰ ἐγῆ
ἀριπτον καὶ ἐπιμελῆ γεωγόν. εἶναι φουντωμένη ἀπὸ τὰ
πολλὰ φύλλα καὶ γεμάτῃ διακῆς ἀπὸ πλοῦσιον κασπῆν. Ἐ
ἔτσι καὶ ἡ πόλις ἐκείνη, καθὼς ἤκουσε πρῶτῃ τὴν διδα-
σκαλίαν τοῦ Παύλου ὡπὸν τὴν φωνήν αὐτοῦ ὀρίστου γεω-
γοῦ καὶ ἀπύλασεν ἐπὶ πολλὸν γρόνον τὴν σοφίαν του, εἰγεν
ἀφθονα ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ δὲν εἶχε μόνον πλοῦτον πνευ-
ματικῶν ἀγαθῶν. Ἄλλα εἶχε καὶ μεγάλην ἀφθονίαν ὕλη-

11. Α' Κορινθ. 15, 10.

12. Ἰωάν. 15, 16.

13. Α' Κορινθ. 13, 12.

14. Πράξ. 9, 4.

κῶν αγαθῶν. Καί πράγματι, ὑπερῆχε τῶν ἄλλων πόλεων καί εἰς τὴν ἀρχαίαν σοφίαν καί εἰς τὸν πλοῦτον καί εἰς τὴν ἰσχύν. Καί ὅλα αὐτὰ τὴν ὠδήγησαν εἰς τὴν ἑπαροίαν καί τὴν ἀλαζονείαν καί ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν διεσπάσθη εἰς πολλὰ μέρη. Αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ὑπερηφανείας.¹⁵ Ἄ Διασπῆ τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης, ἀπομακρύνει τὸν πλησίον καί κάμνει τὸν ὑπερήφανον νὰ ζῆ εἰς τὴν μόνωσίν του. Καί ὅπως ἕνα τοίχος, ὅταν φουσκώσῃ, διαλύει τὴν οἰκοδομίαν, ἔτσι καί ἡ ἐπιτημένη ψυχὴ δὲν ἀνεχεται τὴν σχέσιν μὲ ἄλλων, πράγμα πού ἔπαθε καί ἡ Κόρινθος τότε. Καί ἐστασιαζόν μεταξὺ των καί διήρουν τὴν Ἐκκλησίαν εἰς πολλὰ μέρη καί διώρισαν ἀνορθομήτους ἄλλους διδασκάλους των καί, χωρισμένοι εἰς ὁμάδας καί φατρίες, ἐβλάψαν τὸ κύρος τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ἡ Ἐκκλησία διατρεῖ τὸ κύρος τῆς, ὅταν οἱ πιστοὶ εἶναι ἠνωμένοι ὡς ἓν σῶμα.

Πρέπει τώρα νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅλα αὐτὰ. Ἐ ὅτι θηλαδὴ πρώτοι οἱ Κορίνθιοι ἐχάρησαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ὅτι εἶχαν ἄφθονον πνευματικὸν πλοῦτον, ὅτι ὑπερῆγον καί εἰς τὰ ὕλικά αγαθὰ ὅτι δι' αὐτὸ ἔργων ἀλαζόνες καί διεσπάσθησαν καί ἄλλοι προσεχώρησαν εἰς τοὺς μὲν καί ἄλλοι εἰς τοὺς δέ. Ὅτι ἐχάρησαν πρώτοι αὐτοὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ἀκουσε πῶς τὸ ἐδήλωσεν αὐτὸ ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος: «Ἐάν ἔχετε πάρα πολλοὺς παιδαγωγούς καί διδασκάλους κατὰ Χριστόν, δὲν ἔχετε ὅμως πολλοὺς πατέρας. Ἐνα καί μόνον ἔχετε πνευματικὸν πατέρα, ἐμεῖ. Διότι μὲ τὴν χάριν πού μοῦ ἔδωσεν ἡ κοινωνία καί ἡ σχέσις μου μὲ τὸν Χριστόν, διὰ μέσου τοῦ Ἐωαγγελίου ἐγὼ σᾶς ἐγέννησα πνευματικῶς.»¹⁶ Καί αὐτὸς πού γεννᾷ, πρώτος φέρει εἰς φῶς τὸ τέκνον. Καί πάλιν λέγει: «Ἐγὼ ὁ Παῦλος ἐφύτευσα εἰς σᾶς μὲ τὸ κήρυγμα μου τὴν πίστιν, ὁ Ἀπολλῶς ἐπότισε τὴν νεοφυτευμένην πίστιν σας.»¹⁷ Ἐδῶ ὑπογραμμίζει ὅτι πρώτος αὐτὸς ἔρριψε τὸν σπόρον τῆς διδασκαλίας. Ὅτι πάλιν οἱ Κορίνθιοι εἶχον ἀφθονα πνευματικὰ χαρίσματα, καταφαίνεται ἀπὸ τὰ ἑξῆς: «Εὐχαριστῶ τὸν Θεόν μου διὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία σᾶς ἐδόθη ὡς καρπὸς τῆς κοινωνίας σας μὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Διότι ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνίαν καί τὴν ἑνωσιν μὲ αὐτὸν ἐγένεστε πλούσιοι εἰς ὅλα. Ὡστε νὰ μὴ ὑπολείψθε εἰς κανένα χάρισμα.»¹⁸ Ὅτι ἦσαν κοινῶν τῆς ἀρ-

15. Α' Κορινθ. 4, 25.

16. Α' Κορινθ. 6, 6.

17. Α' Κορινθ. 1, 4-5.

χάϊας σοφίας, μὲς τὸ ἐφάνησε μὲ τοὺς πολλοὺς καί μακροὺς λόγους πού κατευθύνει ἐναντίον τῆς ἀρχαίας σοφίας. Ἐνῶ αὐτὸ δὲν τὸ κάμνει μὲ εὐκολίαν εἰς καμίαν ἄλλην ἐπιστολήν, ἐδῶ χρησιμοποίησε πολλὰς μάλιστα κατηγορίας. Καί πάλι εὐλόγως. Ἐπειδὴ θηλαδὴ ἡ φλεγμονὴ εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας προήλθεν ἀπὸ ἐκεῖ, δι' αὐτὸ καί αὐτὸς ἐκεῖ κάμνει τὴν τοιμὴν, λέγων τὰ ἑξῆς: Ἐ Διότι ὁ Χριστὸς δὲν μοῦ ἀνέθεσε τὴν διακονίαν τοῦ ἀποστόλου διὰ νὰ θαπτίζω, πρᾶγμα πού μορεῖ νὰ κάμῃ καί ἑνας ἀπλῶς λειτουργός. Ἄλλα μὲ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς νὰ κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιον. Καί νὰ τὸ κηρύττω ὄχι μὲ ἀνθρωπίνην τέχνην καί ἀπατηλὰ ἐπιχειρήματα, ὥστε νὰ παρουσιάζεται ἡ διδασκαλία μου σαφὴ καί λαμπρά, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν θέαν τοῦ δυνάμιν τοῦ περὶ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα.»¹⁹ Κοίταξε πόσον ἐντόνως κατηγορεῖ τὴν ἀρχαίαν σοφίαν, ὄχι μόνον διότι φαίνεται, ὅτι δὲν συντελεῖ καθόλου πρὸς τὴν εὐσεβείαν, ἀλλὰ ἀκόμη ἀποτελεῖ καί ἐμπόδιον.

Τὰ λαμπρὰ θηλαδὴ σῶματα καί τὰ καλοκαμωμένα καί ὠραία πρόσωπα, ἂν τοὺς προσθέσῃ μὲ τεχνητὰ μέσα καί ἄλλων καλλωπισμῶν, χάνουν τὴν ἰδικὴν των λαμπρὴν ὠραιότητα, διότι μοιράζονται τὸν ἔπαινον τῶν κάλλους μὲ τὰ διάφορα ψιμύθια. Ἄν ὅμως δὲν προσθέσῃ εἰς αὐτὰ τίποτε, προβάλλει περισσότερο τὸ κάλλος, Ἐ διότι ἡ φυσικὴ ὠραιότης ἀγωνίζεται μόνη τῆς καί καρποῦται ἀλόκληρον τὸν ἔπαινον καί τὸν θαυμασμόν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καί μὲ τὴν εὐσεβείαν καί τὴν πνευματικὴν νόμην, ἂν εἰσαγάγῃς εἰς αὐτὴν κάτι πρόσθετον καί ἔξον ἢ πλοῦτον ἢ δύναμιν ἢ ρητορείαν, κατέστρεψες τὴν λάμψιν τῆς, διότι δὲν ἀφίεις νὰ φαῖν ὀλόκληρον τὸ θειοθαύμαστον τῆς, ἀλλὰ καταμερίζεις τὴν δόξαν τῆς εἰς πολλὰ μέρη. Ἐ ἂν ὅμως τὴν ἀφήσῃς νὰ ἀγωνισθῇ μόνη τῆς, καί κρατήσῃς μακρὰν αὐτῆς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα, τότε ἀκριβῶς θά φαῖν ὅλον τὸ κάλλος τῆς, τότε θά λάμψῃ καθαρὰ ἡ ἀκαταμάχητος ἰσχύς τῆς, ὅταν, χωρὶς νὰ ἔῃ ἀνάγκη οὔτε ἀπὸ πλοῦτον, οὔτε σοφίαν, οὔτε ἐξουσίαν, οὔτε εὐγένειαν, οὔτε ἄλλο τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα,²⁰ Ἄ δύναται νὰ ὑπερισχῇ ὅλων, καί μὲ ἀνθρώπους ταπεινοὺς καί ἀσήμους καί ἀπόρους καί πτωχοὺς καί ἀπλοικοῦς, νὰ κατανικῇ τοὺς ἀσεβεῖς καί ρητόρους καί φιλοσόφους καί τυράννους καί ἄλλην γενικῶς τὴν οἰκουμένην. Δι' αὐτὸ καί ὁ

18. Α' Κορινθ. 1, 17.

Παῦλος ἔλεγε: «Δὲν ἦλθον νὰ σᾶς διακηρύξω τὴν μαρτυρίαν ἐκείνων, ποὺ ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, μὲ ὑπεροχὴν λόγου ἢ δεξιότητά συλλογισμοῦ καὶ ἐπιχειρημάτων». ¹⁹ Ἐπίσης: «Ὁ Θεὸς ἐξέλεξε ἐκείνους, ποὺ ὁ κόσμος περιφρονεῖ ὡς μαροῦς καὶ ἀνοήτους, διὰ νὰ κατατροπιάσῃ τοὺς σοφοὺς». ²⁰ Δὲν εἶπε ἀπλῶς «οἱ μαροῖ», ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν κόσμον μαροῖ. Πάντως ὅσοι θεωροῦνται ἀπὸ τὸν κόσμον «μαροῖ», δὲν θεωροῦνται καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν «μαροῖ». Ἀλλὰ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἰδωθεώρονται ὅτι εἶναι ἀνοήτοι, ἀπὸ τὸν Θεόν θεωροῦνται οἱ σοφώτεροι ὄντων. ²¹ Ὅπως καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ζοῦν μέσα εἰς τὴν πτωχείαν, διὰ τὸν Θεόν εἶναι οἱ πλουσιώτεροι ὄντων. Διότι καὶ ἐκεῖνος ὁ Λάζαρος, ποὺ ἦταν ὁ πτωχότερος ὄντων εἰς τὸν κόσμον, ἦτο ὁ πλουσιώτερος ὄντων εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Μωρὸν λοιπὸν τοῦ κόσμου νομᾶτε αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν ἀκουσμένην γλῶσσαν, ποὺ δὲν κατέχουν τὴν ἀρχαίαν σοφίαν, ποὺ δὲν ἔχουν ἐγγλωττίαν. Καὶ αὐτοὺς, λέγει, ἐξέλεξε ὁ Θεός, διὰ νὰ κατασιγήσῃ τοὺς σοφοὺς.

Ἐπὶ μου, πῶς ἐκεῖνοι κατασιχθύνονται ἀπὸ αὐτοὺς; Μὲ τὴν πείραν τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων. Ὅταν π.χ. τὴν χίρην, ποὺ κάθεται ἔξω καὶ ζητιανεύει καὶ ἰ πολλὰς φοὰς εἶναι ἀνάπηρος εἰς τὸ σῶμα, τὴν ἐρωτᾷ ἵς διὰ τὴν ἀδυνασίαν τῆς ψυχῆς, διὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν σωματίων. Ἐὰν διὰ τὴν θεῖαν πρόνοιαν, διὰ τὴν κατ' ἀξίαν ἀντάμειψιν, διὰ τὴν λογοδοσίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ φοβερὸν δικαστήριον, διὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἐπιφυλάσσονται διὰ τοὺς ἐνσέτους, διὰ τὰς τιμωρίας ποὺ ἀνεμένουν τοὺς ἀμαρτωλοὺς, δι' ὅλα τὰ ἄλλα, ἔλοπόν, ἀπὸ τῆς γῆρας θά ἀπαντήσῃ δι' ὅλα μὲ μεγάλην ἀκρίθειαν καὶ γνώσιν. Ἐνῶ ὁ φιλόσοφος, ποὺ καμαρώνει μὲ τὴν μακρὰν κόμην καὶ τὴν διακρίσιν, ὅσαρ' ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ πολυδικτάδους λόγους, μετὰ τὰς πολλὰς καὶ ἀσχετοὺς φλυσιὰς, δὲν θὰ δινηθῆ ὅτε νὰ ἀνοίξῃ ὅτε νὰ ἐκκλειδύσῃ τὸ στόμα του καὶ νὰ ἀμιλήσῃ δι' αὐτὰ. Τότε θὰ μάθῃς καλῶς πῶς ὁ Θεὸς ἐξέλεξε τοὺς μαροῦς τοῦ κόσμου, διὰ νὰ κατασιγήσῃ τοὺς σοφοὺς. ²² Αὐτὰ λοιπὸν ποὺ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν τῶν καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὐδοκίωσαν, διότι ἔμειναν μακρὰν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πνεύματος καὶ ἐστήριξαν τὸ πᾶν εἰς τὴν ἰσχύην τῶν λογικῶν, αὐτὰ ὅλα τὰ ἔμαθαν μὲ ἀκρίθειαν οἱ πτωχοὶ καὶ παρατεταμένοι, οἱ ἀποστερημένοι ἀπὸ τὴν εἰδωλατρικὴν μόρφωσιν, διότι ἀφωσώθησαν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν οὐρανῶν. Καὶ δὲν σταματᾷ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸ «κατηγορῶ» τοῦ ἐναντίου τῆς εἰδωλατρικῆς σοφίας, ἀλλὰ προσθέτει καὶ ἄλλα περισσότερα ἄκουσιν. «Ἡ σοφία τοῦ κόσμου τοῦτου εἶναι μαροῖ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ». ²³ Ἐ καὶ εἰς μίαν παραίνασιν πρὸς τοὺς ἀκροατὰς του, ἐπιτίθεται ἐναντίον τῶν «σοφῶν» μὲ ἀσυνήθη φοροδότητα καὶ δηκτικότητα, ὅταν λέγῃ: «Ἐὰν κανεὶς νομίσῃ, ὅτι εἶναι σοφὸς μεταξύ σας, ἐπειδὴ ἔχει τὴν σοφίαν τοῦ μακρὰν ἀπὸ τὸν Θεόν κόσμου, αὐτὸς ἂς γίνῃ μαροῖς ἐγκαλοπούμενος τὸ κήρυγμα, ποὺ ὁ κόσμος τὸ θεωρεῖ μαροῖν, καὶ ἂς παύσῃ νὰ ἔχη ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν σοφίαν του καὶ εἰς τὴν κρίσιν του, διὰ νὰ γίνῃ πραγματικῶς σοφός». ²⁴ Καὶ πάλιν: «Διότι ἔχει γραφῆ: Θὰ ἐξαφανίσω τὴν σοφίαν αὐτῶν ποὺ παρουσιάζονται ὡς σοφοὶ καὶ θὰ παραμερίσω εἰς ἀνωφελεὴ καὶ ἀχρηστοὶν τὴν φρόνησιν ἐκείνων, ποὺ κομπάζουν μὲ τὴν ἰδίαν ὅτι εἶναι συνετοί». ²⁵ Καὶ πάλιν: «Ὁ Κύριος γνωρίζει καλὰ τὰς σκέψεις καὶ τοὺς συλλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἶναι μάταιοι καὶ δὲν φέρουν καμμίαν πρακτικὴν ὠφέλειαν». ²⁶

Ἄλλὰ, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ μετεῖχαν τῆς ἀρχαίας σοφίας εἶναι φανερόν ἀπὸ ὅλ' αὐτὰ. Ὅτι ὁμοῦ ἦσαν ὑπερήφανοι καὶ ἐπηρημένοι, πάλιν εἶναι φανερόν ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἐπιστολήν. ²⁷ Ἀπὸ ὁμοῦ κατηγόρησαν ἐκεῖνον ποὺ ἐξετράπη εἰς πορνείας, προσέθετε τὰ ἑξῆς: «Καὶ οἱ εἰς ἐξακολοθεῖτε νὰ εἰσθε φαντασμένοι καὶ φουσκωμένοι διὰ τὴν σοφίαν σας». ²⁸ Ὅτι δὲ ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν τῶν ὠδηγήθησαν εἰς εἶδος μεταξύ των, καὶ αὐτὸ τὸ ἐδήλωσαν, ὅταν λέγῃ: «Ἐπ' ὅσον μεταξύ σας ὑπάρχουν φθόνος καὶ φιλονικίας καὶ διαιρέσεις, δὲν εἰσθε ἄνθρωποι κυριεψύμοι ἀπὸ σαρκικὰ ἑλαττήρια καὶ πάθη καὶ δὲν συμπεριφέρεσθε μὲ διαγωγήν ἀνθρώπου κονοῦ καὶ μὴ ἀναγεννημένου.» Καὶ ποῖος ἦτο ὁ τρόπος τῆς μεταξύ των εἰσεως; Ἐμοιόφθησαν εἰς πολλοὺς ἀρχοντας καὶ διὰ τοῦτο τοὺς λέγει: «Μὲ αὐτὸ ποὺ λέγω, ἐνωθῶ τοῦτο, ὅτι καθένος ἀπὸ σας λέγει καυχώμενος: Ἐγὼ μὲν εἶμαι τοῦ Παύλου, ἐγὼ δὲ, λέγει ὁ ἄλλος, εἶμαι τοῦ Ἀπολλῶ. Καὶ ὁ τρίτος λέγει: Ἐγὼ

21. Α' Κορινθ. 3, 19.

22. Α' Κορινθ. 3, 18.

23. Α' Κορινθ. 2, 19.

24. Α' Κορινθ. 3, 20.

25. Α' Κορινθ. 3, 3.

19. Α' Κορινθ. 2, 1.
20. Α' Κορινθ. 1, 27.

ανήκω εις τὸν Κηφᾶν.⁹⁶ Αὐτὰ τὰ ἔλεγεν, ἔχι ἐπειδὴ ἀνήκον εις τὴν ομάδα τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Κηφᾶ καὶ τοῦ Ἀπολλῶ, ἢ ἀλλὰ μὲ τὰ δόγματα αὐτὰ θέλει ν' ἀποκρύψῃ τοὺς ἀρχηγούς τῆς στάσεως, ὥστε μὲ τὴν ἀπόκρυψιν αὐτῶν, νὰ μὴ τοὺς καταστήσῃ περισσώτερον ἐριστικούς καὶ τοὺς φέσῃ εἰς μεγαλυτέραν ἀναισχυντίαν. Ὅτι πράγματι δὲν κατείσασον τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὸν Παῦλον, Πέτρον καὶ Ἀπολλῶ, ἀλλὰ εἰς μερικούς ἄλλους, γίνεται καὶ τοῦτο φανερόν ἀπὸ τὰ ἑξῆς: Ἀφοῦ τοὺς κατηγορήσῃ διὰ τὴν διάστασιν αὐτῆν, πάλιν προσέθεσε: «Αὐτὰ δὲ πού σὰς εἶπα, ἀδελφοί, τὰ μετέτρεψα ὥστε νὰ ἐφαρμόζουσι εἰς τὸν ἑαυτὸν μου καὶ εἰς τὸν Ἀπολλῶ πρὸς ὠφέλειαν Ἰδικήν σας, διὰ νὰ μάθετε δηλαδὴ μὲ τὸ παράδειγμά μου νὰ μὴ σχηματίζετε διὰ τὸν ἑαυτὸν σας φρόνημα παραπάνω ἀπὸ ἐκεῖνο πού εἶναι γραμμένον καὶ μᾶς παραγγέλλει ἡ Γραφή, διὰ νὰ μὴ φουσκώνετε καὶ ὑπερφηανεύεσθε ὁ ἕνας μαθητῆς, κατὰ τοῦ ἄλλου μαθητοῦ, πού ἔχει ἀρχηγόν καὶ διδάσκαλον τὸν ἄλλον.»⁹⁷ Διότι πολλοὶ ἀνίθει, πού δὲν ἔχον προσωπικὴν ἀξίαν διὰ νὰ ἐπαίρωνται, καὶ ἔτσι δὲν ἠδύνατο νὰ προκαλοῦν ὅτε τοὺς πλησίον. Ὁ ὠρισαν ἀρχηγούς των μερικούς ἄλλους καὶ ἐπικαλοῦντο καὶ ἐχρησιμοποιοῦσι τὰς ἀρετὰς ἐκείνων διὰ νὰ ὑπερφηανεύωνται καὶ νὰ ἐπιδεικνύωνται εἰς τοὺς ἄλλους. Καὶ ἡ σοφία αὐτῶν τῶν ἀρχηγῶν καὶ διδασκάλων των ἔγινε δι' αὐτοὺς πρόφασιν νὰ ὑπερφηανεύωνται ἐναντίον τῶν ἄλλων. Πράγμα πού ἐφανέρωνεν ἐσχάτην βορρομανίαν. Νὰ μὴν ἐχῆς δηλαδὴ προσωπικὴν ἀξίαν διὰ τὴν ὅποιαν νὰ εἶσαι ὑπερήφανος, καὶ νὰ ἐπικαλεῖσαι τὴν ἀξίαν τῶν ἄλλων διὰ νὰ ἀλαζονεύσῃ ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐφθασαν εἰς μεγάλην ἔπαρσιν καὶ εἰχον χωρισθῆ εἰς ἀνταγωνιστικὰς φατρίας, καὶ ἔχον διαιρεθῆ εἰς πολλὰς ομάδας καὶ ὑπερφηανεύοντο διὰ τὴν διδασκαλίαν των, ἔχι δὴθεν ἀπὸ μόνου των μὲ τὴν προσωπικὴν των δυνάμιν ἀνεκάλυψαν τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας καὶ ἔχι δὲν τὰ ἐδέχθησαν ἀνωθεν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἐ δὲ Παῦλος ἤθελε νὰ καταστήλῃ τὴν ἔπαρσιν αὐτῆν καὶ δι' αὐτὸ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐκάλεσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ κλητόν, ὡσάν νὰ τοὺς ἔλεγεν: Ἐάν ἐγὼ ὁ διδάσκαλος δὲν εἶδον τίποτε μὲ τὴν προσωπικὴν μου ἰκανότητα, ὅτε ἐγὼ προσήλθον πρῶτος εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ προ-

96. Α' Κορινθ. 1, 12.
97. Α' Κορινθ. 4, 6.

εκληθῆν ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ τότε ὑπήκουσα, πῶς σεις οἱ μαθηταί, πού ἐδέχθητε ἀπὸ ἐμὲ τὰ δόγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ, δύνασθε νὰ καυχᾶσθε, ἔχι δὴθεν ὑπῆρξατε εἰς οἱ ἐφευρέται των; Διὰ τοῦτο καὶ προχωρῶν παρακάτω ἔλεγεν εἰς αὐτούς: «Διότι ποίος σὲ θεωρεῖ καλύτερον καὶ ὑπερχώτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Ποῖον δὲ χάρισμα ἔχεις, τὸ ὅποιον δὲν ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεόν; Ὅλα ἀπὸ τὸν Θεόν τὰ ἔχεις. Ἐάν δὲ κάθε τὶ πού ἔχεις τὸ ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεόν, διατὶ καυχᾶσαι σάν νὰ μὴ ἔλαβες τίποτε;»⁹⁸ Αὐτὸ τὸ «κλητός» δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ διδασκαλία ταπεινοφροσύνης καὶ κατάνυξις τῆς ἐπάφσεως καὶ καταστολή κάθε εἴδους ἀλαζονείας. Ἐ Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε, τίποτε ἀπολύτως πού νὰ μᾶς συγκρατῇ καὶ νὰ μᾶς συνδέῃ τόσον, ὅσον ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ ὅποια μᾶς καθιστᾶ μετριόπαδεις, οπεινούς καὶ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν αἴσῃν. Πράγμα τὸ ὅποιον ἐγνώριζε καὶ ὁ Χριστὸς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πνευματικῆς ἐκείνης διδασκαλίας, εἰσέρχεται εἰς τὴν παραινέσιν μὲ τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ, μόλις ἤνοιξε τὸ στόμα του, αὐτῶν τὸν νόμον εἰσήγαγε πρῶτον μὲ τοὺς ἐξῆς λόγους: «Μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι, πού ταπεινῶς συναίσθάνονται τὴν πνευματικὴν πτωχείαν των καὶ τὴν ἐξάρτησιν ὀλοκλήρου τοῦ ἑαυτοῦ των ἀπὸ τὸν Θεόν.»⁹⁹ Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνος πού πρόκειται νὰ οἰκοδομήσῃ μεγάλην καὶ λαμπρὰν οἰκίαν κατασκευάζει ἀνάλογον θεμέλιον, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ βαστάσῃ τὸ βάρος τῆς οἰκοδομῆς, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἀνεγείρων εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν μεγάλην ἐκείνην οἰκοδομὴν τῆς διδασκαλίας, θέτει ἐξ ἀρχῆς τὴν παραινέσιν τῆς ταπεινοφροσύνης διὰ ν' ἀποτελῇ θεμέλιον καὶ σταθερὰν τριτοῦ καὶ βάσιν ὀστερὰν καὶ ἀμετακίνητον. Καὶ ταῦτα, διότι ἐγνώριζεν, ἔχι ἂν αὐτὴ ριζωθῇ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, ὅλα τὰ ἄλλα μέρη τῆς ἀρετῆς δύναται νὰ οἰκοδομηθῶν μὲ ἀσφάλειαν. Ὅπως λοιπὸν, ὅταν λείψῃ αὐτὴ, καὶ δὲν ἐπιτύχῃ ν' ἀποκτήσῃ κανεὶς ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ἐκοπίσῃ ματαίως καὶ ἔχι δι' ἐκεῖνο πού ἔπρεπε ἢ ὡσάν ἐκεῖνον πού ἐκτίσῃ οἰκίαν ἐπάνω εἰς τὴν ἄμμοιν καὶ ὑπέμεινε μὲν ὅλους τοὺς κόπους ἀλλὰ δὲν ἐκέρδισε τίποτε, ἐπειδὴ δὲν κατεσκευάσῃ ἀσφαλῆ θεμέλιον, ἔτσι καὶ αὐτὸς πού ἐπέτυχεν ἀτιθήτοσε ἀγαθὸν μακρὰν ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην, οὐσιαστικῶς ἔλασε καὶ κατόστρεψε τὰ πάντα.

98. Α' Κορινθ. 4, 7.
99. Ματθ. 6, 3.

“Όταν όμως διά ταπεινοφροσύνην, δέν έννοώ τήν ταπεινοφροσύνην εις τούς λόγους ουτε αυτήν που υπάρχει εις τού τρέπον τής όμιλίας, αλλά τήν ταπεινοφροσύνην που έδρεκει εις τήν διάνοιαν, τήν ταπεινοφροσύνην τής ψυχής, τής συνειδήσεως, τήν όποιαν δύναται να όλέτη μόνον ό Θεός, Φθάνει αυτή ή άρετή, όταν και μόνη τής έμφανίζεται πολλές φορές, να έξεμμενίση τόν Θεόν. Και τούτο τό επέδειξεν ό Τελώνης. Ένώ δηλαδή δέν είχε να επιδείξη κανένα αγαθόν, και δέν ήδύνατο να έμφανισθή ένώπιον του Θεού και να επικαλεσθή τά κατορθώματά του, έπτε μόνον «Κύριε και Θεέ μου, σπλαχνίσου με και συγχώρησέ με τόν άμαρτωλόν»⁸⁰ και έπέστρεφεν από τόν ναόν εις τήν οικίαν του δικαιωμένος περισσότερο από τόν Φαρισαίου. Ο Και όμως οι λόγοι αύτοι δέν ήσαν καν λόγοι ταπεινοφροσύνης, αλλά μόνου όρθοφροσύνης. Διότι ταπεινοφροσύνη είναι να έχη κανείς τήν συνείδησιν, ότι έπραξε σημαντικά έργα εις τήν ζωήν του, και να μη είναι φαντασμένος. Ένώ όρθοφροσύνη είναι, όταν είναι κανείς άμαρτωλός και τό όμολογεί.

Έάν τώρα αυτός, που είχε συνείδησιν ότι δέν είχε πράξει κανένα καλόν, έπειδή όμολόγησε αυτήν τήν αλήθειαν, τόσοσν πολύ απέσπασε τήν έννοιαν του Θεού, τότε πόσην παρηγοσίαν θα απολαύσουν αύτοι που ενώ έχουν να ειπουν διά τόν έαυτόν των πολλά λαμπρά και ένάρετα έργα, τά αποσιωπούν δλ' αυτά και καταλέγουν τόν έαυτόν των μεταξύ των έσχατών; Όπως άκριδώς έκαμε και ό Παύλος, Δ Διότι, ενώ ήτο πρώτος μεταξύ των δικαίων, έλεγεν ότι είναι ό πρώτος μεταξύ των άμαρτωλών. Και δέν τό έλεγε μόνον, αλλά και τό έπίστευεν, διότι έδιδάχθη από τόν διδάσκαλον Χριστόν, ότι πρέπει, άφού τά κάμη κανείς όλα όσα διέταξεν ό Θεός διά των έντολών του, να άνομάζη τόν έαυτόν του άχρηστον δοϋλον. Αυτό είναι άταπεινοφροσύνη, αυτόν να μνησθήτε, όσοι έχετε εις τό ένεργητικόν σας καλές πράξεις. Ένώ όσοι είσθε πλήρεις άμαρτιών να μνησθήτε τόν τελώνην, και να όμολογώμεν ότι εμεθα άμαρτωλοί, όπως και εμεθα, και να κτυπούμεν τό στήθος και να πείθωμεν τήν διάνοιάν μας να μη έχη μεγάλην ίδεάν διά τόν έαυτόν μας. Μιά τέτοια ζωωτερική διάθεσις είναι άρεκητή ως προσφορά και θυσία προς τόν Θεόν. Όπως έλεγε και ό Δαυίδ: «Εδπρόδεκτος θυσία προς τόν Θεόν είναι ψυχή συντετραμμένη από τόν πόνου

80. Λουκ. 18, 13.

και τήν συνείδησιν τής άμαρτίας. Καρδιαν άνθρώπου, ή όποία έχει συντριβή από τήν μετάνοιαν και έχει ταπεινωθή, ό πανάγαθος και πολυέλεος Θεός ουδέποτε θα τήν έξουθενώση»⁸¹ Ε Δέν ειπεν απλώς ταπεινωμένη, αλλά και συντετραμμένη. Διότι ή συντριβή προϋποθέτει και απονεύρωσιν. Και δέν δύναται, ένν θέλη, να όδηγηθή εις έπαρσιον. Έτσι λοιπόν και ήμεις τήν ψυχήν μας να μη τήν ταπεινώσωμεν μόνον, αλλά και να τήν συντρίψωμεν και να τήν κατανώμεμεν. Και συντρίβεται ή ψυχή, όταν ένθυμείται συνεχώς τά άμαρτήματά της. Άν έτσι τήν ταπεινώσωμεν, τότε και αν θέλη, δέν θα δυνηθή να υπερφρανευθή, διότι, καθώς θα πηγαινη να διεγερθή, θα τήν αναχατίξη ή συνείδησις,⁸² Α ώσαν χαλινός και θα τήν καταστέλλη και θα τήν πείθη να είναι μετριόπαθής εις όλα. Έτσι θα δυνηθώμεν να εδρωμεν πλησίον του Θεού έπιεικτιαν και χάριν. «Όσον μεγαλύτερος είσαι», λέγει, «τόσον περισσότερο ταπεινώσε τόν έαυτόν σου και θα εδρης χάριν ένώπιον του Κυρίου»⁸³ Και όποιος εδρη χάριν πλησίον του Θεού, δέν θα αισθανθή εις τήν ζωήν του τίποτε τό φοβερόν, αλλά και εις αυτόν τόν κόσμον θα δυνηθή με τήν χάριν του Θεού να άντιμετωπίη εύκόλως όλα τά δεινά και εις τήν άλλην ζωήν να διαφυγή τας τιμωρίας που επιφυλάσσονται διά τούς άμαρτωλούς. Διότι θα προπορευεται ή χάρις του Θεού και θα έξευμενίξη τά πάντα. Τήν όποιαν είθε να απολαύσωμεν δλοι εις τό όνομα του Κυρίου ήμών Ίησου Χριστού, δια του όποιου και μετά του όποιου δόξα εις τόν Πατέρα, μαζί και εις τό Άγιον Πνεύμα, τώρα και πάντοτε, και εις τούς αιώνας τών αιώνων Άμήν.

81. Ψαλμ. 50, 19.

82. Σαμουήλ β, 16.

ΟΜΙΑΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΦΗΤΙΚΗΝ ΡΗΞΙΝ Η ΟΜΙΑΙΑ ΛΕΓΕΤΙ: «ΕΙΣ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΣ ΕΒΗΜΙΟΥΡΓΗΣΑ ΤΟ ΦΩΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΚΟΤΟΣ, ΚΑΚΩΝ ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΑ ΚΑΚΑ».¹

Είναι όλγία τὰ λόγια αὐτά, ἀλλὰ ἡ πηγὴ τοῦ μέλιτος εἶναι γλυκεία, ἐνὸς μέλιτος ποῦ δὲν ἔχει χορτασμόν. Διότι τὸ ὄλικόν μέλι περιορίζει τὴν ἀπόλαυσιν εἰς τὴν γλύσασσιν καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν φθοράν. Ἐνῶ τὸ μέλι τῆς διδασκαλίας ἐγκράπτεται εἰς τὴν συνείδησιν, ὅπου παρέχει διαρκὴ εὐφροσύνην καὶ μᾶς ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἀφθοραίαν. Β Καὶ τὸ μὲν ὄλικόν μέλι παράγεται ἀπὸ τὰ ἄνθη τῶν χόρτων, ἐνῶ τοῦτο ὁφάνεται ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς. Ἀπὸ τὸ μέλι αὐτὸ σὰς ἐχόρτασεν αὐτὸς ποῦ ὠμίλησεν μὲ τὴν λαμπρότητα καὶ ἀπέκασεν τὸ θραβεῖον τῆς ὑπακοῆς καὶ σὰς ὑπέδειξε τὴν ἰσχὺν τῆς ἀγάπης καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς πίστεως. Ἐμπρὸς λοιπὸν, καὶ ἡμεῖς ἄς παραθεσώμεν εἰς σὰς πάλιν τὴν συνηθισμένην τράπεζαν μὲ μεγάλην προθυμίαν. Καὶ πράγματι, χαίρομεν πολὺ, διότι ἐνῶ διεξάγεται λαμπρὰ ἱστορομία, κατέφθασεν ἐδῶ τόσον πλῆθος, τὸ ὅποιον κατεφρόνησεν τὴν παρακολούθησιν τῆς. Δι' αὐτὸ ἀκριδῶς καὶ ἡμεῖς κρατοῦμεν τὸν κρατήρα μὲ μεγάλην γενναιοθυρίαν, ἕνα κρατήρα ποῦ δὲν μεθᾶ, ἀλλὰ φέρεῖ τὴν σωφροσύνην. C Διότι ὁ οἶνος τῶν Γραφῶν εἶναι τέτοιος, τέτοια εἶναι τὰ ἐδόματα αὐτῆς τῆς τραπεζῆς. Δὲν παχαίνουν τὴν σάρκα. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγομεν, ὄχι διότι καταφρονοῦμεν τὴν φύσιν τῆς σαρκός, ἀλλὰ διότι προτιμῶμεν τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ὅστε διότι ἀπορρίπτομεν τὴν χρῆσιν του, ἀλλὰ διότι καταδικάζομεν τὴν κατὰχρησίν του. Διότι καὶ σταν φιλοσοφῶμεν, πρέπει νὰ τὸ πράττωμεν κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ διδῶμεν λαθρὴν εἰς τὰ στόματα τῶν αἰρετικῶν. Διότι τὸ σῶμα εἶναι κατώτερον μὲν ἀπὸ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐχθρικὸν πρὸς τὴν ψυχὴν. Ἡ ψυχὴ εἶναι μὲν ἀπλῆ, ἐξυπηρετεῖται ὁμῶς ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ σώματος. Ὁ ἀριστοτέλης θεὸς δὲν συνέθεσε τοῦτο τὸ σῶμα ἀπὸ

1. Ἦσ. 46, 7.

μίαν ἢ ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς οὐσίας, ἀλλὰ εἰσῆγαγε ποικιλίας καὶ διαφορὰς φύσεις D ἐπιδεικνύων τὴν ἀπειρον σοφίαν του μὲ τὴν διαφορὰν τῶν πραγμάτων. Διότι δὲν ἐβημιούργησε μόνον τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν. Καὶ ὄχι μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἥλιον. Καὶ ὄχι μόνον τὸν ἥλιον, ἀλλὰ καὶ τὴν σελήνην. Καὶ ὄχι μόνον τὴν σελήνην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀστέρας. Καὶ ὄχι μόνον τοὺς ἀστέρας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα. Καὶ ὄχι μόνον τὸν ἀέρα, ἀλλὰ καὶ τὰς νεφέλας. Ὅχι μόνον τὰς νεφέλας, ἀλλὰ καὶ τὸν αἰθέρα. Καὶ ὄχι μόνον τὸν αἰθέρα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλμυρας καὶ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς ποταμούς καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση καὶ τοὺς λόφους καὶ τὰ λιβάδια καὶ τοὺς κήπους καὶ τοὺς σπόρους καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ποικιλία εἶδη τῶν χόρτων, καὶ τὰ διάφορα σχήματα, καὶ τὰς διαφορὰς δυνάμεις, καὶ τὰς διαφορὰς φύσεις, E ποῦ δύναται νὰ ἴδῃ κανεὶς περιερχόμενος διὰ τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Καὶ ἂν διατρέξῃ κανεὶς μὲ τὴν σκέψιν του ἀλόκληρον τὸ σῶμα τῆς οἰκουμένης, θὰ εἴπῃ μαζί μὲ τὸν προφήτην: «Πῶσον μεγαλειώδη εἶναι τὰ ἔργα σου, Κύριε. Ὅλα τὰ ἐβημιούργησες μὲ ἀπειρον σοφίαν».

Ἔτσι, ἂν θέλῃς νὰ ἴδῃς θέαμα, ἄφες ἐκεῖνο τὸ σατανικὸν καὶ ἔλθε εἰς τοῦτο τὸ πνευματικόν. Ἄν θέλῃς νὰ ἀκούσῃς ἄρᾳν, ¹⁴⁶ A ἄφες ἐκεῖνην τὴν μελωδίαν καὶ ἐντείνων τὴν δύναμιν τῆς σκέψεως ἔλθε πρὸς αὐτὴν ἐδῶ, ἢ ὅποια σοῦ διεγείρει τὸ φρόνημα καὶ νεωρῶνε τὴν διανοίαν σου. Κοίταξε πῶς διάφοροι φθόγγοι καὶ χορδαὶ ποικιλίαι ἀναπέμπουν ἀπὸ παντοῦ μίαν καὶ παναρμόνιον μελωδίαν πρὸς τὸν ἀριστοτέχνην Θεόν. Ὡσαν ἕνας φθόγγος τοῦ πνεύματος, ποῦ συγκεῖται ἀπὸ διαφορῶς ἄλλους ἤχους, ἀλλὰ παράγει μίαν μελωδίαν, τὴν δοξολογίαν πρὸς τὸν δημιουργόν. Καὶ ἤχουσι αἱ χορδαὶ καὶ μόναι των, καθεμία χωριστὰ, ἤχουσι ὁμῶς καὶ ὄλαι μαζί. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς πῶς ἤχουσι χωριστὰ, κρούσε μὲ τὸν λογισμὸν τὴν χορδὴν τοῦ οὐρανοῦ B καὶ θὰ ἀκούσῃς νὰ παράγῃ δυνατὸν ἤχον καὶ νὰ ἀναπέμῃ δόξαν εἰς τὸν Θεόν. Πράγμα τὸ ὅποιον διέκρινε ὁ προφήτης καὶ ἔλεγεν: «Οἱ οὐρανοὶ διηγούονται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ οὐρανὸς ποῦ σάν στερεὸς θόλος περιβάλλει τὴν γῆν, διακρῆντε, ὅτι εἶναι ἔργον του». Ἀπὸ τὴν χορδὴν ἐκεῖνην νὰ μεταβῇ κατόπιν εἰς τὴν χορδὴν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς καὶ θὰ ἴδῃς, ὅτι οἱ ἀνοδιδόμενοι φθόγγοι εἶναι γλυκύτεροι ἀπὸ τοὺς φθόγγους ὅποιασδῆ:

1. Ψαλμ. 108, 24.
2. Ψαλμ. 18, 2.

ποτε λύρας και κιθάρας, και πρό παντός, ἂν εἶναι ἕνας δεξιότηνης αὐτός πού κρούει τὰς χορδὰς. Καὶ πᾶς ἴχθου, ἂν εἴπῃς, Ὁ οὐρανὸς δὲν κινεῖ κανένα στόμα, οὔτε γλώσσαν, οὔτε οὐρανίσκον, οὔτε ὀδόντας, οὔτε χεῖρα. Πῶς λοιπὸν προέρχεται ἡ φωνή; C Πῶς ὁμιλεῖ ἡ ἡμέρα; Διότι αὐτὰ δὲν εἶναι φωνητικὰ ὄργανα, ἀλλὰ εἶναι ἡ τροχιά τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ, εἶναι ἡ πάροδος τοῦ χρόνου. Διὰ τὴν μὴ θηρυθῆθαι καὶ ταρασσεται κανεὶς ἀπὸ ταῦς ἀπλοϊκωτέροις, ὅταν ἀκούῃ αὐτὰ, ἴσχυσαι πᾶς ὁ προφήτης συναγωνίζεται πρὸς αὐτὰ πᾶς ἐλέγησαν. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπε, ὅτι «οἱ οὐρανοὶ διηγούνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ» καὶ ὅτι «κάθε ἡμέρα φροντοφωνεῖ εἰς τὴν ἐπαμένην ἡμέραν καὶ κάθε νύξ ἀνογγέλλει εἰς τὴν ἄλλην νύκτα γῶσσαν»,¹⁴⁷ δὲν ἐσταμάτησεν ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ προσέθεσεν: «Οἱ λόγοι τοῦς ὁποίους διαλαλοῦν οἱ οὐρανοὶ, δὲν εἶναι σιωπηλοὶ λόγοι ἀπὸ ἐκείνους τῶν ὁποίων αἱ φωναὶ δὲν ἀκούονται παντοῦ. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸ ἔξῃς. Ὅχι μόνον ἔχουν φωνὴν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ καὶ ὁ οὐρανός, ἀλλὰ καὶ ἔχουν τέτοιαν φωνὴν, ἡ ὅποια εἶναι ἐκρανιστέρα καὶ σαφεστέρα καὶ ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην. D Πῶς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; Ἀκουσε τὴν ῥησιν αὐτὴν: «Δὲν εἶναι σιωπηλοὶ λόγοι ἀπὸ ἐκείνους τῶν ὁποίων αἱ φωναὶ δὲν ἀκούονται παντοῦ. Τί εἶναι λοιπὸν αὐτό; Ἐγκώμιον τῆς φωνῆς, ἔπαινος τοῦ ἴχθου. Διότι ἡ ἰδική μου φωνὴ εἶναι γνώριμος εἰς τὸν ὁμόγλωσσόν μου καὶ εἰς τὸν ἀλλόγλωσσον εἶναι ἀγνωστὴ. Παραδείγματός χάριν, ἐγὼ τώρα ὁμιλῶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ θὰ με ἀκούσῃ καὶ θὰ με κατανοήσῃ ἕκείνος πού γνωρίζει αὐτὴν τὴν γλῶσσαν. Ἐνῷ ὁ Σκύθης καὶ ὁ Θράξ καὶ ὁ Μαῦρος καὶ ὁ Ἰνδὸς δὲν θὰ με ἐνοήσῃ. Διότι ἡ διαφορά τῆς γλώσσης δὲν ἐπιτρέπει νὰ κατανοηθῇ ἀπὸ αὐτὸν ὁ λόγός μου.

E Καὶ ἐγὼ πάλιν, ὅταν ὁμιλεῖ ὁ Σκύθης καὶ ὁ Θράξ, δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ἀκούσω, οὔτε ὁ ἕνας τὴν γλῶσσαν τοῦ ἄλλου. Ἐνῷ με τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν δὲν συμβαίνει αὐτό, ἀλλὰ ἡ φωνὴ τῶν εἶναι τέτοια, ὥστε ἀπὸ κάθε γλῶσσαν, ἀπὸ κάθε λαλίῳ, ἀπὸ κάθε ἔθνος νὰ ἀκούεται καὶ νὰ εἶναι κατανοητὴ καὶ σαφής. Διὰ τοῦτο, ὅταν εἶπεν «οἱ οὐρανοὶ διηγούνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ» καὶ ¹⁴⁷ A «κάθε ἡμέρα φροντοφωνεῖ εἰς τὴν ἐπαμένην ἡμέραν», προσέθεσεν: «Δὲν εἶναι λαλίας, οὔτε λόγοι, τῶν ὁποίων αἱ φωναὶ δὲν ἀκούονται». Καὶ ἔπειτα τὰ ἔξῃς, ὅτι ἡ ἡμέρα καὶ

4. Παρ. 18, 3.

ἡ νύκτα καὶ ὁ οὐρανός καὶ ὅλα τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ ἔχουν τέτοιαν λαλίαν καὶ τέτοιαν γλῶσσαν, ὥστε εἰς ὅλας τὰς λαλίας, δηλαδὴ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας ὄλων τῶν ἔθνων νὰ κατανοητοὶ ἡ γλῶσσα τῶν. Διότι δὲν ὑπάρχει, λέγει, λαλία, δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει ἔθνος καὶ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποῖαν νὰ μὴ ἀκούεται καὶ νὰ μὴ κατανοητοὶ ἡ φωνὴ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σκύθης, καὶ ὁ Θράξ, καὶ ὁ Μαῦρος, καὶ ὁ Ἰνδός, καὶ ὁ Σαυρομάτης B καὶ κάθε λαλία καὶ γλῶσσα καὶ κάθε ἔθνος θὰ δυνηθῇ νὰ κατανοήσῃ αὐτὴν τὴν φωνὴν. Πῶς καὶ με τί τρόπον; Ἀκουεὶ τα λοιπὸν, διὰ νὰ μάθῃς πῶς ὁ οὐρανός ὁμιλεῖ με τὴν σιωπὴν του. Ὅταν δηλαδὴ ἔδῃς τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ, τὸ μέγεθός του, τὴν θέαν του, τὴν ἔκτασιν, τὴν λαμπρότητα καὶ τὰ σκεπθῆς ὅλα αὐτὰ καὶ δοξάσῃς τὸν δημιουργόν καὶ τὸν ἐπαινήσῃς, ἤδη ὁ οὐρανός ὁμιλεῖ καὶ με τὴν γλῶσσαν του ἀνέπτυξε δόξαν εἰς τὸν Θεόν. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔννοσι ἡ ῥησις, ὅτι «οἱ οὐρανοὶ διηγούνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ». Πῶς καὶ με ποῖον τρόπον; Μὲ τὸ κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν ὀδηγῶν τὸν θεατὴν C εἰς τὸν θαυμασμόν τοῦ δημιουργοῦ. Διότι, ὅταν ἴδῃς αὐτὸ τὸ ἔργον καὶ εἴπῃς «δοξά σοι ὁ Θεός, πόσον μέγα σῶμα ἐδημιούργησες καὶ τὸ ἔθεσες εἰς τὸ μέσον» ἤδη οἱ οὐρανοὶ ἀνέπτυξαν τὴν δόξαν αὐτὴν χρησιμοποιοῦντες τὴν γλῶσσαν σου καὶ προκαλέσαντες εἰς τὴν δρασίαν σου τὸν θαυμασμόν. Ἐστὶ με τὴν σιωπὴν τῶν ἀναπέμπου δόξαν εἰς τὸν Θεόν καὶ αὐτὴν τὴν φωνὴν ὅλοι τὴν ἀκούουν. Διότι δὲν τὴν κατανοοῦν με τὴν ἀκοήν, ἀλλὰ με τὴν δρασίαν καὶ τὴν θέαν, ἡ δρασίαν δὲ εἶναι μία δι' ὅλους, ἂν καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι διαφορετικὴ, καὶ οἱ δάρδαροι καὶ οἱ Σκύθαι καὶ οἱ Θράκες καὶ οἱ Μαῦροι καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἀκούουν αὐτὴν τὴν φωνὴν. D τὴν ἀκούουν δηλαδὴ βλέποντες τὸ θαυμαστὸν δημιουργημὰ τοῦ Θεοῦ, θαυμάζοντες τὸ κάλλος, τὴν λαμπρότητα, τὸ μέγεθος καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἰδιότητας τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ὅσοι ἔχουν ὀφείας φρόνημα δοξολογοῦν τὸν δημιουργόν.

Τὸ ἴδιον διυμνεῖται νὰ εἰπωμεν καὶ διὰ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα. Ὅπως δηλαδὴ ὁ οὐρανός με τὸ κάλλος, με τὴν θέαν, με τὸ μέγεθος, με τὴν λαμπρότητα, με τὴν γροικτικὴν διακρίαν, τὴν χρησιμότητα, τὴν ἐνεργείαν καὶ με ὅλα τὰ ἄλλα προκαλεῖ τὴν ἔκτασιν εἰς τὸν θεατὴν, κάμνει ὥστε νὰ δοξολογῶμεν τὸν δημιουργόν. Ἐστὶ καὶ ἡ νύκτα καὶ ἡ ἡμέρα. Ὅταν δηλαδὴ ἴδῃς τὴν ἁρμονικὴν ἐναλλαγὴν τῶν καὶ πᾶς ἡ ἡμέρα, ἀφοῦ συμπληρώσῃ τὸν κύκλον τῆς, δὲν φιλονεικεῖ με τὴν νύκτα, διὰ νὰ τὴν ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὰ ἰδι-

κά της θρια, Ε δὲν δεκνύει καμμίαν πλεονεξίαν, οὔτε, ἐπειδὴ εἶναι λαμπρότερα ἀπὸ ἐκείνην, οὐδεὶς νὰ καταλάβῃ ἄλλον τὸν χρόνον, ἀλλὰ ἀποχωρεῖ ἐπίσης, ὅταν ἴδῃς τὴν νύκτα νὰ κἀνῃ καὶ αὐτὴ τὸ ἴδιον, δηλαδὴ ἀποῦ συμπληρώσῃ τὸν κύκλον τῆς παροχωρεῖ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν ἡμέραν καὶ τοῦτο γίνεται ἐπὶ τόσα ἔτη καὶ δὲν προκαλεῖται οὐδεμία σύγχυσις οὔτε ταραχὴ καὶ οὔτε ἡ μία ἐξωθεῖ τὴν ἄλλην, οὔτε ἡ ἄλλη προπαθεῖ νὰ πλεονεκτήσῃ εἰς θάρος ἐκείνης, ἂν καὶ εἶναι ἡ μία λαμπρότερα καὶ ἡ ἄλλη σκοτεινότερα, πάλιν λοιπὸν ἀπὸ θαυμασμῶν πρὸς αὐτὴν τὴν ἁρμονίαν δὲν ἀναπέμπεις δόξαν εἰς τὸν Θεόν; 148 Α καὶ ὅπως δύο ἀδελφοί, ποῦ ἔχουν τὰς καλύτερας διαθέσεις ἡ μία διὰ τὴν ἄλλην, μοιράζουσι με ἀκρίθειαν καὶ δικαιοσύνην τὴν πατρικὴν κληρονομίαν καὶ δὲν πλεονεκτεῖ ἡ μία εἰς θάρος τῆς ἄλλης, ἔτσι καὶ ἡ νύκτα με τὴν ἡμέραν μοιράσαν μεταξὺ τῶν τῶν χρόνον καὶ διατηροῦν τὴν ἰσότητά καὶ οὔτε κατ' ἐλάχιστον πλεονεκτεῖ ἡ μία τῆς ἄλλης, καθ' ὅσον με τὴν ἴδιαν σας πείραν γνωρίζετε. Ἐὰς τὸ ἀκούσῃ αὐτὸ οἱ πλεονέκται, οἱ ὅποιοι ἐπιδιώκουσι νὰ ἐξώσουν τοὺς ἀδελφούς ἀπὸ τὴν πατρικὴν κληρονομίαν. Ἐὰς σεθασθῶν τὴν ἁρμονίαν τοῦ χρόνου, τὴν ἰσοτιμίαν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύκτας καὶ ἄς κατανηκίσουν τὸ νόσημά των. Ἐτσι λοιπὸν ἀκάθε ἡμέρα θροντοφανεῖ εἰς τὴν ἐπομένην ἡμέραν καὶ κάθε νύκτα ἀναγγέλλει εἰς τὴν ἄλλην νύκτα τὴν γνώσιν, χωρὶς νὰ κραυγάζῃ ἀλλὰ μόνον με τὴν τάξιν καὶ ἁρμονίαν ἢ καὶ τὸν ρυθμὸν, καὶ τὴν ἰσότητά, καὶ τὰ ἀπαραβίαστα μέτρα, καὶ ἀνακηρύττουσι τὸν δημιουργόν, ὅχι εἰς μίαν μόνον γωνίαν τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ εἰς δόκλον τὴν ὑψηλίον.

Αὐταὶ αἱ φωναὶ ἀκούονται εἰς ἅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, διότι ὁ οὐρανὸς ἐκτείνεται παντοῦ, καὶ παντοῦ εἶναι ἡμέρα καὶ παντοῦ νύκτα, καὶ ἐκτείνουσι τὴν διδασκαλίαν των καὶ εἰς τὴν ἕρραν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν. Διὰ τοῦτο ὁ προφήτης δὲν εἶπεν ἀπλῶς ὅτι «οἱ οὐρανοὶ φθέγγονται δόξαν Θεοῦ», ἀλλὰ εἶπε «διηγούνται δόξαν Θεοῦ» δηλαδὴ ἐκπαιδεύουσι καὶ ἄλλους, C καὶ ἔχουν μαθητὰς τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ προβάλλουσι ἐνώπιόν μας μέγιστον διδασκαλείον, ἀντὶ θεδῶν καὶ γρημμάτων, τὸ κάλλος τῆς ἰδικῆς των φύσεως, καὶ παρέχουσι τὴν δυνατότητα εἰς ἄλους, καὶ εἰς τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους καὶ εἰς τοὺς σοφοὺς, νὰ προσέλθουν καὶ νὰ μελετήσουν τὴν διδασκαλίαν διὰ τὴν σφίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. ἡ ὅποια διδασκαλία ἐμπόρευε εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὡς εἰς θεδῶν. Ἐτσι καὶ ἄνθρωποι χωρὶς νὰ ὀμιλοῦν ἀλλὰ με τὴν σιγὴν των διὰ μέσου ἄλλων δοξάζουσι τὸν Θεόν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «Ἐτσι ἄς λάμψῃ τὸ φῶς σας ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἴδουν τὰ καλά σας ἔργα καὶ δοξάσουσι τὸν Πατέρα σας, ποῦ εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς.» D Ὅπως λοιπὸν ἕνας, ὅταν βλέπῃ τὸν λαμπρὸν βῆλον ἑνὸς ἀνθρώπου, καὶ ὅταν ὅταν βλέπῃ τὸ θρωπὸς αὐτὸς, δοξάζει τὸν Θεόν, ἔτσι καὶ ὅταν βλέπῃ τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ, δοξάζει τὸν δημιουργόν. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν «οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ», δηλαδὴ διηγούνται διὰ τῶν θεατῶν. Ἐκάθε ἡμέρα θροντοφανεῖ εἰς τὴν ἐπομένην ἡμέραν καὶ κάθε νύκτα ἀναγγέλλει εἰς τὴν ἄλλην νύκτα τὴν γνώσιν. Τὴν γνώσιν. Ποῖαν γνώσιν; Διὰ τὴν ὁπαρξὴν τοῦ δημιουργοῦ.

Ἐτσι καὶ ἡ νύκτα, ποῦ δαδέχεται τὴν ἡμέραν, τὸν ἀναπαθεῖ ἀπὸ τοὺς μυρῖους μόχθους καὶ τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰς φροντίδας καὶ κοιμίζει τὰ κουρασμένα μάτια, καθὼς κλείει τὰ βλέφαρα, καὶ μᾶς προτοιμάζει νὰ δεχθῶμεν πάλιν τὴν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου με ἀκμαίαν δύναμιν. E Ὅποτε καὶ τῆς νύκτας ἡ χρησιμότης δὲν εἶναι μικρά, ἀλλὰ ἀπεναντίας εἶναι πολὺ μεγάλη. Διότι, ἔ- ἂν δὲν ἀνέπαυε τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τοὺς μυρῖους μόχθους καθὼς τὸν ὑποδεχεται εἰς τοὺς κόλπους τῆς, δὲν θὰ εἶχε καμμίαν ἀξίον ἡ ἡμέρα τοῦ τὸν καλεῖ καὶ τὸν εἰσάγει εἰς τὴν ἔργασίαν. Διότι με τὴν ἐξάντλησιν τῶν φυσικῶν του δυνάμεων ἀπὸ τὸν διαρκῆ μόχθον, θὰ κατεστρέφετο καὶ θὰ ἐχάνετο ἡ φυσικὴ του ὑπαρξὴς καὶ δὲν θὰ εἶχε πλέον νόημα ἡ ἀναταλὴ τῆς ἡμέρας. Αὐτὴ κυρίως εἶναι ποῦ καθιστᾷ τὴν ἡμῶσαν γοησίον εἰς τὸν διουλοπον καὶ με τὴν ἰδικὴν τῆς ὑπηρεσίαν προάγει εἰς τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ αὐτῶν. ὁ ὅποιος μετέχει εἰς αὐτὴν τὴν γοαρίαν. Διότι ὅταν ἀκεφθῇ κανεὶς πόσον μεγάλη εἶναι ἡ χρησιμότης τῆς ἡμέρας καὶ πόση ἐπίσης εἶναι τῆς νύκτας, καὶ πὼς ἡ δευτέρα διαδέχεται τὴν πρώτην 149 Α καὶ καθὼς δαδέχονται ἐν-ἀλλὰ ἡ μία τὴν ἄλλην, ὅπως εἰς χοοόν, διατηροῦν τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ ὁ καθαρότερος ἀνθρωπὸς θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνκηνήσῃ τὴν κίψιν του καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν σοφίαν τοῦ ἀριστοτέλους Θεοῦ, τὴν ὅποια ἐπέδειξε με τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα καθὼς μᾶς παροχώρησεν ἐκείνην μεν πρὸς ἔργασίαν, οὐτὴν δὲ δι' ἀνάπαυσιν ἀπὸ τοῦ κόπου.

Ἄλλὰ ἀπεμακρόνησμεν ἀπὸ τὸ ἀρχικόν μας θέμα διὰ νὰ ἐφωμεν ἅλα αὐτὰ. Ἐπειδὴ ὅμως μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ, ποῦ

ἀνεγνώσθησαν σήμερον, ἐβρόθύσαν ἰσως πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ δὲν δίδουν ἰσως προσοχὴν ἢ ἔχουν ἀγνοίαν τῶν γραφῶν, ἐμπρός ἄς προχωρήσωμεν εἰς αὐτὰ μὲ ὄραμν καὶ ζήλον. Ἀνεγνώσθη ἐπίσης καὶ ἡ ἱστορία τῆς γυναίκος, ποὺ ὑπέφερεν ἀπὸ αἱμορραγίαν, ἢ καὶ ἐστομάτιος τὰς πηγὰς τῶν αἱμάτων μὲ τὴν ἀφήν, καὶ μὲ τὴν δύναμιν τῆς πίστεως «ἐκλεψε» ἕνα τόσον μεγάλον θησαυρὸν. Διότι ἦτο πράγματι «κλοπὴ» αὐτὸ ποὺ ἐγένεν. Ἀλλὰ καὶ ἡ κλοπὴ αὕτη ἦτο ἀξέπαινος καὶ ἡ γυναῖκα ποὺ τὴν διέπραξε, μετὰ τὸν ἔλεγον ἐδικαιώθη. Διότι ὁ Ἰσὺς ὁ Χριστὸς, ὁ ὁποῖος ἐουλήθη, ἐπήνεσε τὴν γυναῖκα. Ἀνεγνώσθησαν ἐπίσης καὶ τὰ στίγματα τοῦ Παύλου, τὰ τραύματα, αἱ φυλακαὶ, αἱ ἀπαγωγαὶ τους, τὰ ναυάγια, τὰ δεσμά, αἱ ἀλυσιδεῖς, αἱ ποικιλίαι καὶ διαρκεῖς σκευαίριαι καὶ δολοπλοκίαι, οἱ καθημερινοὶ του θάνατοι, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ἡ γυμνότης, ἡ καθημερινὴ ἐξέγερσις ἐναντίον του. Ἀλλὰ τί νὰ κάμω; Εἶναι ἀνάγκη νὰ φύγω τὸ ταχύτερον μήπως μὲ ἀσπάση ὁ Παῦλος C καὶ μὲ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸ προκείμενον. Διότι γνωρίζετε, ὅτι πράγματι πολλὰς φορές ἐνὸς ἐδάδιον πρὸς ἄλλην κατῆλθον μὲ συνήντησε εἰς τὸ μέσον τοῦ λόγου καὶ μὲ ἤρπασε καὶ τόσον πολὺ μὲ ἐκάρτησεν, ὥστε μὲ ἔπεισε νὰ τελειώσω τὸν λόγον μου μὲ αὐτόν. Διὰ νὰ μὴ πάθωμεν λοιπὸν καὶ σήμερον τὸ ἴδιον, θὰ θέσωμεν πρῶτον τινὰ γαλινὸν εἰς τὸν λόγον, ὁ ὁποῖος μᾶς οὔρει πρὸς ἐκείν μὲ μεγάλην σφοδρότητα καὶ θὰ τὸν οὐρώμεν, διὰ νὰ ἀδηγήσωμεν εἰς τὴν προφητικὴν ῥῆσιν. Ποῖα εἶναι λοιπὸν ἡ ῥῆσις; «Ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἐδημιούργησα τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, κάμνω εἰρήνην καὶ δημιουργῶ κακά».⁶

Βλέπετε, ὅτι δὲν διητύωσαμεν ματαίως καὶ ἄνω λόγου τὸν δρόμον διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ χωρίον αὐτό, ἀλλὰ παρατρέχοντες ὅλα τὰ ἄλλα, D ἐπεβίωκαμεν νὰ φθάσωμεν ἐςδ. Διότι ἡ ῥῆσις αὕτη προκαλεῖ μεγάλην ἀνησυχίαν εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος δὲν ἐμβασθῆναι. Σηκώθητε λοιπὸν καὶ ἐντρίνατε τὴν προσοχὴν σας διὰ νὰ ἀκούσετε καὶ, ἀφοῦ ἀποθάλατε κάθε διστικὴν μέριμναν, δώσατε προσοχὴν εἰς τὰ λεγόμενα. Διότι θέλω νὰ σᾶς ἀνταποδώω δ' ἂν τὴν παρουσίαν σας τῆν ἀμοιβὴν αὐτὴν σήμερον καὶ ἀφοῦ σᾶς γοστάω μὲ πνευματικὰ ἐδέσματα. νὰ σᾶς προπέμψω ἔτσι ποὺ νὰ μάθουν ἐμπράκτως αὐτοὶ ποὺ ἔλειψαν τόσον πολὺ ἐζημιώθησαν. Καὶ θὰ τὸ μάθουν αὐτοί, ἂν σᾶς ἀκούσῃτε μὲ προσοχὴν καὶ ἀφομοιωθεῖτε τὰ λεγόμενα, E ὥστε νὰ δυνη-

6 Ἡσ. 45, 7.

θῆτε νὰ τὰ μεταβιβάσετε καὶ εἰς ἐκεῖνους. «Ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἐδημιούργησα τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, κάμνω εἰρήνην καὶ δημιουργῶ κακά». Τὸ ἐπαναλαμβάνω συνεχῶς διὰ νὰ ἐντυπωθῆ εἰς τὴν διάνοίαν σας καὶ κατόπιν νὰ προχωρήσω εἰς τὴν λύσιν. Καὶ δὲν τὸ λέγει μόνον αὐτὸς ὁ προφήτης, ἀλλὰ καὶ ἄλλος ὁμιλεῖ μὲ τὸ ἴδιον πνεῦμα καὶ λέγει: ⁷ «Εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ κάποια συμφωρὰ εἰς μίαν πόλιν, τὴν ὅποιαν νὰ μὴ ἔχη παραχωρήσει ὁ Κύριος;» Τί ἐνοεῖ τὸ ῥητὸν αὐτό; Διότι εἰς ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ δώσωμεν μίαν λύσιν. Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ λύσις; Ἐάν κατανοήσωμεν τὴν δύναμιν αὐτῶν τῶν φράσεων. Ἀλλὰ προσέχετε πολὺ. Δὲν σᾶς κάμνωμεν ματαίως καὶ ἄνω λόγου αὐτὴν τὴν σύστασιν συνεχῶς, ἀλλὰ διότι προχωροῦμεν ἤδη εἰς τὸ βάθος αὐτῶν τῶν νοημάτων. Ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔγγραφα ἄλλα μὲν εἶναι καλὰ, ἄλλα δὲ εἶναι κακά, καὶ ἄλλα ἐνδιάμεσα. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐνδιάμεσα μερικὰ εἰς πολλοὺς μὲν φαίνονται ὅτι εἶναι κακά, ἀλλὰ δὲν εἶναι, ἀπλῶς λέγονται καὶ θεωροῦνται ὡς κακά. Ἀλλὰ διὰ νὰ καταστήσω σαφέστεραν τὴν σκέψιν μου, B ἄς ἐνισχύσωμεν τὸν λόγον μὲ παραδείγματα. Ἡ πτωχεία εἰς πολλοὺς φαίνεται ὅτι εἶναι κακόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι. Ἀλλὰ, ἐάν κανεὶς εἶναι νηφάλιος καὶ ἐμβασθῆναι, θὰ ἴδῃ ὅτι ἀποτρέπεται καὶ τὰ κακά. Ὁ πλοῦτος πάλιν θεωρεῖται ἀπὸ πολλοὺς καλόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπολύτως καλόν, ἂν δὲν τὸν χρησιμοποιοῖ κανεὶς δεόντως. Διότι ἐάν ἦτο ἀπολύτως καλόν ὁ πλοῦτος, τότε ἔπρεπε καὶ ὅλοι οἱ ὄσοι ἔχουν πλοῦτον νὰ εἶναι ἐνάρετοι. Ἄν ὅμως δὲν εἶναι ἐνάρετοι ὅλοι οἱ πλούσιοι, ἀλλὰ μόνον οἱ κἀμινουν καλὴν χρῆσιν τοῦ πλοῦτου, τότε εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι ἀπὸ μόνου του καλόν. C ἀλλὰ εἶναι μὴ ὅλη ἀρετὴς ποὺ κείται εἰς τὸ μέσον. Σκέψου ἀκόμη. Ὑπάσχουν εἰς τὸ σῶμα μερικαὶ ἰδιότητες, ἀπὸ τὰς ὁποίας λαμβάνουν τὸ ὄνομα οἱ τὰς ἔχουν. Ἐπὶ παραδείγματι τὸ λευκὸν δὲν εἶναι οὐσίη, ἀλλὰ εἶναι μίαι ἰδιότης, ἕνα βευτεροῦδον στοιχείον ποὺ προστίθεται εἰς τὴν οὐσίαν. Ἄν ἡ ἰδιότης αὕτη ὑπάρξῃ εἰς κάποιον, τότε αὐτὸν τὸν ὀνομάζομεν λευκόν. Ἐπίσης ἡ ἀσούστια εἶναι καὶ αὕτη μίαι ἰδιότης ποὺ ἐπισκιάζειν δροσιστῶν. Ἐάν λοιπὸν καὶ ὁ πλοῦτος ἦτο ἀρετὴ, ἔπρεπε αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸν πλοῦτον καὶ νὰ εἶναι καὶ νὰ λεγεται ἐνάρετος. D Ἐάν δὲ ὁ πλοῦσιος δὲν εἶναι ἀσούδι ποτε ἐνάρετος, τότε ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι ἀρετὴ οὔτε ἀπο-

7 Ἀρχιμ. 5, 6.

λύτως καλόν, ἀλλὰ τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπίθεσιν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου, ὑπὸ τοῦ κατόχου του. Πάλιν ἡ πτωχεία, ἔαν ἦτο κακόν, ἔπρεπε εἶναι ἐσοζοῦν εἰς τὴν πτωχείαν νὰ ἦσαν κακοί. Ἐάν ὅμως πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς κατέλαβον τοὺς οὐρανοὺς, ἡ πτωχεία θεοδαίως δὲν εἶναι κακόν.

Διὰ τὴν λοιπὸν πολλοὶ θλασφημοῦν διὰ τὴν πτωχείαν των, θὰ εἴπη: Δὲν θλασφημοῦν διὰ τὴν πτωχείαν των, ἀλλὰ τὸ κάμνουν αὐτὸ ἐξ αἰτίας τῆς ἰδίας των ἀφροσύνης καὶ τῆς μικροψυχίας των. Καὶ ἀποδείξεις εἶναι ὁ μακάριος Ἰωβ, Ἐ ὁ ὁποῖος καίτοι εὐρίσκειτο εἰς ἐσχάτην πένιαν καὶ κατέπεσεν εἰς αὐτὸ τὸ θάραθρον τῆς πτωχείας, ὄχι μόνον δὲν ἐθλασφήμησεν, ἀλλὰ συνεχῶς ἠλόγηε τὸν Θεόν λέγων: «Ὁ Κύριος ἔδωκε τὰ δῶρα σου, ὁ Κύριος τὰ ἀφῆρκεσεν. Ὅπως εἰς τὸν Κύριον ἐβάνη ἀρεστὸν, ἔτσι καὶ ἐγένεν. Ἄς εἶναι δοξαζομένον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.»⁸ Ἀλλὰ, θὰ εἴπη, πολλοὶ διὰ τὸν πλοῦτον ἀρπάξουν καὶ πλεονεκτοῦν. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸ κάμνουν ἐξ αἰτίας τοῦ πλοῦτου, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἰδίας των ἀφροσύνης. Καὶ τούτου μάρτυς πάλιν ὁ ἴδιος αὐτὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος, ὅταν εἶχε τόσοσιν πλοῦτον, οὔτε ἤρπασε τὰ ξένα, ἀλλὰ ἐχάρισε καὶ τὰ ἰδικά του, καὶ προσεφέρετο ὡς λιμὴν διὰ τοὺς ξένους λέγων: ⁹ Ἄ «Ἡ οἰκία μου ἦτο ἀνοικτὴ εἰς καθέναν ποῦ ἤγορευτο.»⁹ Καὶ ὁ Ἄβραάμ, ὁ ὁποῖος εἶχε τόσοσιν πλοῦτον, ἐξώδεκε τὰ πάντα διὰ τοὺς διερχομένους. Καὶ ὁ πλοῦτος δὲν κατέστησε πλεονεκτῆν οὔτε τὸν ἑνα οὔτε τὸν ἄλλον, ἐπίσης δὲν τὸν κατέστησε καὶ θλάσφημον, ἡ πένια. ὅπως δὲν κατέστησε θλάσφημον αὐτὸν τὸν Λαζάρου. Ἀλλὰ διεκρίθησαν τόσοσιν πολλοὶ καὶ οἱ δύο, ἄν καὶ ἐστεροῦντο καὶ αὐτὴν τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ὥστε ὁ μὲν ἕνας νὰ δεχθῆ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ, ποῦ γνωρίζει σφῶς ὅσα τὰ μυστικά, ὁ δὲ ἄλλος νὰ ἀπέλθῃ ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτου μὲ πομπὴν ἀγγέλων ἢ καὶ νὰ γίνῃ ὁμολογητὴς τοῦ Πατριάρχου καὶ νὰ ὀπολαμβάνῃ τὰ ἴδια ἀγαθὰ μὲ ἑκείνον. Ὅποτε κατατάσσονται μεταξύ τῶν ἐνδοξασμένων αὐτῶν, δηλαδὴ καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πένια, καὶ ἡ ὑγεία καὶ ἡ νόσος, καὶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ βουλεύα καὶ ἡ ἐλευθερία, καὶ ὅσα εἶναι παρόμοια. Διότι δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀπαριθμῶσθε ὅσα, ὥστε νὰ μὴ μακρῶν τὸν λόγον. ἀλλὰ ἀρκούμενος εἰς αὐτὰ τὰ παραδείγματα νὰ προχωρήσῃ εἰς

8. Ἰωβ 1, 21.
9. Ἰωβ 31, 32.

τὰ καταπέιγοντα. «Δίδοι λέγει, εἰς τὸν σφόν ἀφορμὴν καὶ θὰ γίνῃ σοφώτερος».¹⁰

Ἅποτε ὅσα αὐτὰ εἶναι ἐνδοξασμένα, διότι οἱ ἄνθρωποι βύβανται νὰ τὰ χρησιμοποιοῦσιν καὶ διὰ τὸ καλόν καὶ διὰ τὸ κακόν. Ἐ ὅτι αὐτὰ εἶναι ἐκ τῶν ἐνδοξασμένων, ὅπως π.χ. ὁ πλοῦτος, τὸ ἀπέδειξεν ὁ Ἄβραάμ, ὁ ὁποῖος τὸν ἐχρησιμοποίησε θεόντως. Τὸ εἶδειξεν δὲ καὶ εἰς τὴν περιπτώσιν τοῦ Λαζάρου ὁ πλοῦσιος, ὁ ὁποῖος ἐδαπάνησε τὰ ὑπάρχοντά του διὰ τὴν καταστροφήν του. Ὁ πλοῦτος Λαζάρου δὲν εἶναι οὔτε καλὸν ἀπολύτως, οὔτε κακόν. Διότι ἔαν ἦτο καλὸν ἀπολύτως, καὶ ὄχι μόνον, δὲν θὰ ἐτιμωρεῖτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ πλοῦσιος τῆς περιπτώσεως τοῦ Λαζάρου. Ἐάν πάλιν ἦτο κακόν, δὲν θὰ ἐδοξάζετο τόσοσιν ὁ Ἄβραάμ, ὁ ὁποῖος ἦτο πλοῦσιος. Παρόμοιον εἶναι καὶ ἡ ἀρρώστια. Διότι ἔαν ἡ ἀρρώστια ἦτο κακόν, ἔπρεπε καὶ ἡ ἀρρώστια νὰ ἦτο κακός. Ἐ Ὅποτε, μὲ τὴν λογικὴν αὐτὴν, ἔπρεπε νὰ ἦτο κακός καὶ ὁ Τιμόθεος, ὁ ὁποῖος ἐπάλασε μὲ φοβερὰν νόσον. «Νὰ χρησιμοποίησθ», λέγει, «ἀλίγον κρασί διὰ τὸ στομάχι σου καὶ τὰς σιγνὰς ἀσθενείας σου».¹¹ Ἐάν δὲ, ὄχι μόνον δὲν ἦτο κακός ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας του, ἀλλὰ ἐλάμβανε καὶ μεγάλην ἀνταμοισίην, διότι ὑπέμεινε γενναίως τὴν ἀσθενείαν του, εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἀρρώστια δὲν εἶναι κακόν. Καὶ ἄλλος προφήτης ὑπέφερεν ἀπὸ ἀρρώστια τῶν οφθαλμῶν, ἀλλὰ δὲν ἦτο δι' αὐτὸ κακός, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο. ἀλλὰ καὶ ἐπρωφῆτε, καὶ προσέβλεπε τὰ μέλλοντα, καὶ ἡ ἀρρώστια δὲν ἀπετέλει καθόλου ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀρετὴν του. Ἐ Ἀλλὰ οὔτε ἡ ὑγεία εἶναι ἀπολύτως καλόν, ἄν κανεὶς δὲν τὴν χρησιμοποιοῖ ὅπως πρέπει, ἀλλὰ ἐκτρέπεται εἰς πομπὴν ἀγαθῶν ἢ εἰς ἀνώφελον ἀργίον. Διότι καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπηλλαγμῶν κατακαίσεως. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «Ἐάν κανεὶς δὲν θέλῃ νὰ ἐργάζεται, δὲν πρέπει καὶ νὰ τρώγῃ».¹² Ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι ἐνδοξασμένα καὶ γίνονται ἄλλοτε τοῦτο, ἄλλοτε δὲ ἕκαστον, ἀναλόγως μὲ τὴν χρῆσιν των.

Καὶ ποῖος ὁ λόγος ν' ἀναφέρωμεν τὴν ὑγείαν καὶ τὴν νόσον καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πένιαν; Διότι καὶ αὐτὸ ποῦ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὡς τὸ κεφαλαιώδες ἀγαθόν, καὶ τὸ ἄλλο ποῦ θεωρεῖται ὁ κολοφῶν τῶν κακῶν, ὁ θάνατος δηλ. καὶ ἡ ζωὴ, καὶ αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν ἀπολύ-

10. Παροιμ. 9, 9.
11. Α' Τιμ. 5, 23.
12. Β' Θεο. 3, 10.

τως, αλλά είναι εκ των ενδιαμέσων, γίνονται δηλαδή καλά ή κακά¹³. Α αναλόγως με την χρήση των που κάμνουν οι άνθρωποι. 'Επί παραδείγματι, η ζωή είναι καλόν, όταν την χρησιμοποιή κανείς καλώς. 'Όταν όμως την καταναλώσει εις αμαρτήματα και παρανομίας, δεν είναι πλέον καλόν, αλλά είναι προτιμότερον ὁ ἄνθρωπος αὐτός νά ἀποθάνῃ. 'Εκείνο πάλι που οι πολλοί νομίζουν, ότι πρέπει νά τὸ ἀποφεύγουν, δύναται νά γίνῃ πρόξενον μωρίων ἀγαθῶν. Όταν ἔχη μίαν ἀξίαν αἰτίαν. Καί τὸ ἀποδεικνύουν οἱ μάρτυρες, που εἶναι οἱ μακαριώτεροι ὄλων διὰ τὸν θάνατόν των. Διὰ τοῦτο ἀκριδῶς ὁ Παῦλος δὲν ἐπεθύμει ἀπλῶς νά ζῆ ἐν Χριστῷ, ἀλλὰ ἐπειδὴ τοῦτο ἦτο καρπὸς ἔργου. Β «Καί τί νά προτιμῶς», λέγει, «δὲν γνωρίζω». Μὲ τραβοῦν δὲ καί με κρατοῦν καί τὰ δύο, δηλαδή καί ἡ ἐπιθυμία τῆς ζωῆς καί ἡ ἐπιθυμία τοῦ θανάτου. Καί ὑπερισχέει ἡ ἐπιθυμία μου νά φύγω ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτήν καί νά εἶμαι μαζί με τὸν Χριστόν. Διότι αὐτὸ εἶναι ἀσυγκρίτως καλύτερον δι' ἐμέ. Τὸ νά παραμείνω όμως με τὸ σῶμα εἰς τὴν παρουσίαν ζωῆν εἶναι ἀναγκαιότερον διὰ τὴν πνευματικὴν σας ὠφέλειαν»¹⁴. Διὰ τοῦτο καί ὁ προφήτης λέγει: «Τὸ μὲν ὁ Θεὸς δοξάζει καί βοσθεύει τοὺς ἀφωσιωμένους εἰς οὐτὴν. Όταν μάλιστα ἰπνοθήσκουν διὰ τὴν ἀγάπην καί τὴν δόξαν σου»¹⁵. Καί π. λιν ἀλλοῦ λέγει: «Ὁ θάνατος τῶν ἁμαρτωλῶν εἶναι κακὸς καὶ ὀδυνηρός»¹⁶. Βλέπεις, ὅτι καί τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν ενδιαμέσων. οὐτὲ ἀπολύτως καλόν, οὐτὲ ἀπολύτως κακόν, ἀλλὰ ἀναλόγως πρὸς τὴν βαθύτεραν διάθεσιν τῆς ψυχῆς αὐτῶν πού τὸ ἀντιμετωπίζουν. Δι' οὗτό καί ὁ σοφώτατος Σολομῶν, δίνων ἀναφέρη τὴν χρησιμότητα ἢ ὅπως εἰρρίσκειται εἰς τὸ μέσον αὐτῶν καί φιλοσοφῆ περὶ οὐτῶν. Δεικνύων, ὅτι δὲν εἶναι ἀπολύτως καλόν τοῦτο καί ἀπολύτως κακόν τὸ ἄλλο. Ὁ ἀλλο C δὲ εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν γίνονται καλὰ καί ἂν φαίνονται, ὅτι εἶναι ἐπαχθεῖ, όταν δὲν γίνονται εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν ἔλεγε: «Ἐπαχθεῖς ὀρισμένος καιρὸς διὰ νά κλάσῃ κανεὶς, καί ὀρισμένος καιρὸς διὰ νά γελάσῃ, ὀρισμένος καιρὸς νά ζῆσῃ καί ὀρισμένος καιρὸς νά ἀποθάνῃ»¹⁷. Οὐτὲ εἶναι καλόν νά χαιρῆς εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, ἀλλὰ κάποτε εἶναι καί θλιβερόν. Καί νά πο-

13. Φιλιπ. 1, 22 - 24.
14. Φιλιπ. 215, 6.
15. Φιλιπ. 33, 28.
16. Ψαλμ. 9, 6.

νῆς δὲν εἶναι πάντοτε καλόν, ἀλλὰ κάποτε εἶναι ὀλίβριον καί θανάσιμον. Τὸ ἴδιον ἀκριδῶς εἰδείκνυε καί ὁ Παῦλος, όταν ἔλεγε: «Ἡ λύπη που εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα μετάνοιαν, ἢ ὅποια ὀδηγεῖ εἰς θεβαίαν σωτηρίαν. Ἡ λύπη όμως τὴν ὅποιαν προκαλεῖ ἢ προσκόλλησις εἰς τὸν κόσμον, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸν θάνατον»¹⁷.

Βλέπεις, ὅτι καί τοῦτο εἶναι μεταξύ τῶν ενδιαμέσων: Λοιπὸν καί τὸ ἀντίθετον αὐτοῦ, ἢ χαρὰ δηλαδή εἶναι ἐκ τῶν ενδιαμέσων. Δι' αὐτὸ δὲν μὲς διέταξε νά χαιρώμεν ἀπλῶς, ἀλλὰ νά χαιρώμεν ἐν Κυρίῳ. 'Αλλὰ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ενδιαμέσων ἔχει ἐπαρκῶς καί με σαφήνειαν συντελεσθεῖ, ἂν δέσθαι οἱ ἀκρατοὶ ἦσαν προσεκτικοί. Τώρα πρέπει νά μεταδώμεν εἰς τὰ «μὴ ενδιαμέσων», ἀλλὰ εἰς τὰ καλὰ. Ἐ πού δὲν δύναται νά γίνου κακὰ, καί εἰς τὰ κακά, πού δὲν δύναται νά γίνου καλὰ. Διότι αὐτὰ πού ἀνεφέρουμεν, ἄλλοτε μὲν γίνονται τοῦτο καί ἄλλοτε γίνονται ἐκείνο. Παραδείγματος χάριν, ὁ πλοῦτος ἄλλοτε μὲν εἶναι κακόν, όταν δαπανᾷται διὰ τὴν πλεονεξίαν, ἄλλοτε δὲ εἶναι καλόν, όταν ἐξοδεύεται δι' ἐλεημοσύνην. Συμφάνως πρὸς τὸν κανόνα αὐτὸν καί τὰ ἄλλα εἶναι παρόμοια. Ὑπάρχουν όμως μερικά πού δὲν εἶναι δυνατόν νά γίνου κακά. 'Αλλὰ δὲ, ἀντίθετα πρὸς αὐτὰ, εἶναι πάντοτε κακὰ καί ποτὲ δὲν δύναται νά γίνου καλὰ. ¹⁸ Α Τέτοια εἶναι ἡ ἀσέβεια, ἡ θλασσημία, ἡ ἀσέλγεια, ἡ ἀκληρότης, ἡ ἀπανθρωπία, ἡ γαστριμαργία καί τὰ παρόμοια. Δὲν λέγω, ὅτι ἄνθρωπος κακὸς δὲν δύναται νά γίνῃ καλός, οὐτὲ πάλιν ὅτι ἄνθρωπος καλός δὲν δύναται ποτὲ νά γίνῃ κακός. 'Αλλὰ λέγω, ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν δύναται νά ἀλλάξου ποιότητα. Αὐτὰ παραμένουν πάντοτε εἰς τὴν ἴδιαν κατηγορίαν, καί τὰ καλὰ καί τὰ κακά. 'Ενῶ ὁ ἄνθρωπος, όταν προτιμᾷ ἐκεῖνα, γίνεται καλός, όταν όμως προτιμᾷ τὰ ἀντίθετα, γίνεται κακός. Ὑπάρχουν λοιπὸν αὐτὰ αἱ τρεῖς κατηγορίαι. Τὰ μὲν καλὰ δὲν δύναται νά γίνου κακά, ὅπως εἶναι π.χ. ἡ σωφροσύνη, ἡ ἐλεημοσύνη καί τὰ παρόμοια. Καί τὰ κακά πάλι δὲν δύναται νά γίνου καλὰ, ὅπως π.χ. ἡ ἀσέλγεια, ἡ ἀπανθρωπία, ἡ ἀκληρότης. Β Καί τὰ ἄλλα γίνονται ἄλλοτε μὲν καλὰ, ἄλλοτε δὲ κακά, ἀναλόγως πρὸς τὴν βαθύτεραν διάθεσιν αὐτῶν πού τὰ χρησιμοποιοῦν. Ὁ πλοῦτος ἄλλοτε μὲν ἐξυπηρετεῖ τὴν διάθεσιν πρὸς πλεονεξίαν, ἄλλοτε δὲ ὄνηρετεῖ τὴν ἐλεημο-

17. Β Κορινθ. 7, 10.

σύνην. Ἄλλὰ συμβαίνει πότε τὸ ἓνα πότε τὸ ἄλλο ἀναλόγως πρὸς τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ποῦ τὸν ἐπιθετεῖ. Ἡ πενία ἄλλοτε μὲν τροφοδοτεῖ τὴν βλασφημίαν, ἄλλοτε δὲ ὁδηγεῖ εἰς τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὀρθοπροσύνην. Ἐπειδὴ λοιπὸν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀφρονεστέρους ἰδοῦσι πλὴν πρέπει νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν λύσιν) ὄχι μόνον τὰ κακά, ποῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνων καλὰ, ἀλλὰ καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐνδιάμεσα τὰ ὀνομάζουσι κακά, π.χ. τὴν πενίαν, τὴν αἰχμαλωσίαν, τὴν δουλείαν, τὰ ὅποια ἀπεδείξαμεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν κακῶν, ἀλλὰ τῶν ἐνδιάμεσων. Πολλοὶ δὲ, καθὼς εἶπα προηγουμένως, τὰ ὀνομάζουσι κακά, ἐνῶ δὲν εἶναι κακά. Ἐκεῖνα διὰ τὰ ὅποια ὁμιλεῖ ὁ προφήτης, τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν θεωροῦνται κακά, δὲν εἶναι πράγματι κακά. C Ὅπως π.χ. εἶναι ἡ αἰχμαλωσία ἢ δουλεία, ἢ πείνα καὶ ἄλλα παρόμοια. Ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι κακά, ἀλλὰ μάλιστα ἀνατρέπουσι καὶ τὰ κακά, ὡς τὸ ἀπεδείξαμεν λαμβάνοντες ὡς παράδειγμα τὴν πείναν, ποῦ θεωρεῖται ἀπὸ ἄλλους κατὰ φρικτὸν καὶ φοβερόν. Τώρα πῶς δὲν εἶναι κακὸν ἀκουσέ τε καὶ μάθε νὰ φιλοσοφῆς.

D Ὅταν ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων ἐξώκειλεν εἰς τὴν ἐσχάτην παρανομίαν, τότε ὁ μέγας Ἥλιας καὶ θεῖος τῶν οὐρανῶν, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ ἐξαλειφῇ τὴν νόσον, ποῦ προήρχετο ἀπὸ τὴν ἀδυσφορίαν, καὶ νὰ τὴν θεραπεύσῃ, ἐνεφανίσθη καὶ εἶπε: «Ἐν ὀνόματι τοῦ ζῶντος Θεοῦ, τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου παριστάται ὡς ὀπρῆτης, ἀναγγέλλω, ὅτι δὲν θὰ ὀπρῆσῃ κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ βροχὴ, εἰ μὴ μόνον ὅταν ἐγὼ διὰ τοῦ στόματός μου εἴπω».ἱ Καὶ αὐτὸς ποῦ εἶχε μόνον τὴν προδίαν, ἀπέκλεισε τὸν οὐρανόν.

Τόσῃν παρησίαν εἶχεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Βλέπετε, ὅτι ἡ πτωχεία δὲν εἶναι κακόν; Διότι ἄλλως ὁ πτωχότερος τῶν ἀνθρώπων δὲν θὰ εἶχε τόσῃν παρησίαν. Εἰ ὅστε, ἐνῶ ἐδάδιζε χάμα, μὲ μίαν μόνον λέξι νὰ ἐπιδείξῃ τόσῃν δύναμιν. Μόλις τὸ εἶπε αὐτὸ λοιπὸν, ἐπροκάλεσε ἑαυτὸν ὡς ἄριστον παιδαγωγόν, καὶ διορθωτὴν τῶν γινόμενων κακῶν. Καὶ καθὼς συμβαίνει, ὅταν καταλάβῃ τὸ σῶμα ἰσχυρὸς πυρετός, ἐξηράνθησαν αἱ φλέβες τῆς γῆς καὶ ἐσταμάτησαν οἱ εἰςμαρροὶ καὶ ἔλειψαν τὰ χόστα καὶ αἱ λαγόνες τῆς γῆς ἦσαν πλέον ἄγονοι. Καὶ ὁ λαὸς δὲν ὠφελήθη καὶ ὀλίγον τότε, διότι ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν ρο-

18. Βασιλ. Γ' 17, 1.

πὴν πρὸς τὴν παρανομίαν καὶ ἐφοβήθη καὶ ἔγινε δικαιοτέρος καὶ πειθαρχικός εἰς τὸν προφήτην. 154 Ἀ Διότι αὐτοὶ ποῦ ἔτρεχον πρὸς τὰ εἰδῶλα καὶ ἐθουσίαν τὰ τέκνα των εἰς τοὺς δαιμονας, αὐτοὶ ὅταν ἐφουεῦοντο τόσοι ἱερεῖς τοῦ Βάσαλ, δὲν ἐδυσουασχέτησαν, δὲν ἠγανάκτησαν, ἀλλὰ ὀπρῆσαν σωτηλιῶς καὶ μὲ φόβον τὸ συμβάν, διότι ἐβελετιώθησαν ἀπὸ τὸν ἑαυτῶν.

Βλέπετε, ὅτι ὁ ἑαυτῶν δὲν εἶναι μόνον κακός, ἀλλὰ καὶ ἱκανὸς νὰ διορθῶν τὰ κακά, διότι ὡς εἶδος φαρμάκου ἐθερπέυσε τὰ νοσήματα. Ἄν θέλῃς τώρα νὰ ἴδῃς, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ αἰχμαλωσία δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ κακά, σκέψου ποῖοι ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι πρὶν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ποῖοι κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, διὰ νὰ μάθῃς; Β ὅτι ὅτε ἡ ἐλευθερία εἶναι ἀπόλυτον καλόν, ὅτε ἡ αἰχμαλωσία κακόν. Διότι, ὅταν ἔξω ἐλευθεροὶ καὶ εἶχον τὴν ἰδικὴν των πατριδα, ἔκαμαν τέτοια πράγματα, ὅστε κάθε ἡμέραν οἱ προφῆται νὰ τοὺς καταγγέλλουν, διότι οἱ νόμοι καταπατοῦντο, ἐπροσκυνῶντο τὰ εἰδῶλα καὶ παρεβιάζοντο αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὅμως ἀπήχθησαν εἰς ξένην γῆν καὶ ἔμειναν εἰς τὴν χώραν τῶν βαρβάρων, τόσοσιν πολλὸν περὶορίσθησαν καὶ ἐβελετιώθησαν καὶ ἐτήρουν τὸν νόμον, ὅστε εἶναι δυνατόν νὰ τὸ μάθωμεν ἀπὸ τὸν ψαλμόν, τὸν ὁποῖον εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναγνώσωμεν, διὰ νὰ μάθετε τὸν καρπὸν τῆς αἰχμαλωσίας. Ποῖος εἶναι λοιπὸν ὁ ψαλμός; C «Εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν τῆς Βαβυλώνας ἐκεῖ ἐκαθήσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐνθυμούμενοι τὴν Ἰερουσαλήμ. Εἰς τὰς ἰτέας ποῦ ὑψώνονται παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, οἱ ὁποῖοι διαρρέουν τὴν χώραν, ἐκρεμάσαμεν τὰ μουσικὰ μας ὄργανα. Καὶ τοῦτο, διότι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι μῆς εἶχον αἰχμαλωτίσει καὶ μεταφέρει εἰς τὴν Βαβυλώνα, μῆς ἐξήτησαν ἐκεῖ νὰ ψάλλωμεν τὰ ἱερὰ ὄργανα. Καὶ μῆς ἔλεγαν: Ψάλλετε εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰ ὄργανα τῆς πατριδος σας, τῆς Σιών. Πῶς νὰ ψάλλωμεν τὴν ἱερὰν ᾠδὴν τοῦ Κυρίου εἰς ξένην χώραν;»ἱ Εἶδες πῶς τοὺς συνέφερον ἡ αἰχμαλωσία; Διότι πρὶν ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἠνέλιχοντο καὶ τοὺς προφῆτας ἐκόμη, ποῦ τοὺς παρήγγελλον νὰ μὴ παραβαῖνον τὸν νόμον. Μετὰ ὅμως ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἐνῶ τοὺς ἐπέτιθεντο οἱ θάρβαροι καὶ οἱ κατακτηταὶ τοὺς ἠνάγκαζον D καὶ τοὺς κατεπίεζον νὰ παραβοῦν τὸν νόμον, δὲν ὀπρῆσαν, ἀλλὰ ἔλεγαν: «Δὲν θὰ ψάλλωμεν τὴν ᾠδὴν τοῦ Κυρίου εἰς ξένην χώραν, διότι ὁ νόμος δὲν τὸ ἐπέτρεπεν

19. Ψαλμ. 136, 1-4.

αυτό. Κοίταζε ότι και οι τρεις παίδες δεν έδλάπτοντο από την αιχμαλωσίαν, αλλά γίνοντο από αυτήν και λαμπρότεροι. Και ο Δανιήλ επίσης. 'Αλλά και ο 'Ιωσήφ τί κακόν έπαθε, όταν έγινε και ξένος και δοῦλος και δέσμιος; Δέν διεκρίνετο και δι' αυτό μόνον και δέν έλαμπε; Και ή γυνή εκείνη ή θάρδαρος, ή οποία έζη εις τόν πλοῦτον και την υπερφάνειαν και την ελευθερίαν, τί έκέρδιον; Ε Δέν ήτο άδλιωτέρα δλων, επειδή τά αγαθά αυτά δέν ήβέλησε να τά χρησιμοποιήση δούτως;

'Απεδείξαμεν λοιπόν με σαφήνειαν ποία είναι κακά, ποία είναι καλά και ποία ενδιώμεσα. Και ότι ο προφήτης λέγει δια τά ενδιώμεσα, πού δέν είναι δυτικα κακά, αλλά θεωρούνται από τούς πολλούς ότι είναι κακά, όπως ή αιχμαλωσία, ή δουλεία, ή άπαγωγή. Τώρα είναι ανάγκη να σάς ειπω δια ποιόν λόγον έλχθησαν όλα αυτά. 'Επειδή ο Θεός είναι φιλόσωμος και πρόθυμος να μάς έλεη και διασπαστικός να τιμωρή και να μάς καλύψη. ¹⁵⁵ Α δια να μη παραδώση τούς 'Ιουδαίους εις τας τιμωρας, τούς έστειλε προφήτας, δια να τούς φοβίση με λόγους, ώστε να μη τούς τιμωρή με έργα, πράγμα πού έκαμε και εις τούς Νινευίτας. Διότι και εκεί τότε ήπειλησε να καταστρέψη την πόλιν, όχι δια να την καταστρέψη, αλλά δια να μη την καταστρέψη. Πράγμα πού έγινε. Το 'Ιδιον έπραττε και τότε, και έστειλε προφήτας, οι οποίοι ήπειλουν επιδρομήν θαρδάρων, πολέμου, αιχμαλωσίας, δουλείας, άπαγωγής, διαδώσιν εις την ξένην γην. Και όπως ένας φιλόστοργος πατήρ, πού έχει ακόλαστον και αδιάφορον υιόν και θέλει να τόν σωφρονήση, Β έπίσχητι 'Ιμνύτας και τόν άπειλεί με σχοινία λέγων «θα σε δέσω, θα σε μαστιγώσω, θα σε σκοτώσω» και γίνεται φοβερός εις τά λόγια, ώστε με τόν τρόπον αυτόν να αναστείλη την καρδίαν του νέου. Έτσι και ο Θεός ήπειλει συνεχώς, διότι ήβηλε με τόν φόβον να τούς καταστήρη καλύτερους. Βλέπων αυτό ο διάβολος και θέλων να έμποδίση την διόρθωσιν πού έπέρχεται από αυτήν την άπειλήν, έστειλε ψευδοπροφήτας και, ενώ οι προφήται ήπειλουν αιχμαλωσίαν και δουλείαν και λιμούς, εκείνοι έλεγαν τά αντίθετα, ειρήνην, ευημερίαν και απόλαυσιν άπειρων αγαθών. C Δι' αυτό και οι προφήται τούς δίδουσαν και τούς έλεγαν: Ειρήνη, ειρήνη. Και πού είναι ή ειρήνη; Και γνωρίζουν δλοιδόσοι μελετούν τά ιερά γράμματα, ότι συνέβαιναν αυτά πού εκήρυττον οι προφήται εναντίον των ψευδοπροφητών, οι όποιοι κατέφθειρον την προθυμίαν του λαού. Έ-

πειδή όμως με την τακτική αυτήν διάφθειραν τον λαόν, λέγει ο Θεός δια μέσου των προφητών: «Εγώ είμαι ο Θεός πού κάμνω ειρήνην και δημιουργώ κακά». Ποία κακά; Αυτά πού άνεφέραμεν, την αιχμαλωσίαν, την δουλείαν και τά παρόμοια. 'Όχι την πορνείαν, και την άσελγείαν, και την πλεονεξίαν, ούτε κανένα άλλο από αυτά. Δια τουτο και ο άλλος προφήτης πού έπτεν «είναι δυνατόν να υπάρξη κάποια συμφορά εις μίαν πόλιν, την όποιαν ο Κύριος να μη έχη παραχωρήσει;», B από την συμφοράν έννοει, δηλαδή τούς λιμούς, τας νόσους, τά πλήγματα πού προέρχονται από την όργην του Θεού. 'Ετσι και ο Χριστός, όταν λέγη «άρκει δια την ήμέραν ή 'Ιδική της κακίας», έννοει τούς 'Ιβρώτας, τόν μόχθον, την ταλαιπωρίαν.

Αυτό λοιπόν λέγει ο προφήτης. 'Ας μη σάς έκφωλίζουν οι ψευδοπροφήται. Διότι ο Θεός δύναται να σάς δώση ειρήνην και να σάς παραδώση εις την αιχμαλωσίαν. Αυτό σημαίνει εδ ποιάν ειρήνην και κτίζων κακά. Και δια να μάθης ότι αυτό ε'στι αληθές, ως βασανίσωμεν αυτάς τας λέξεις. 'Αφού πρώτα ειπεν Ε «έγώ είμαι πού δημιουργώ τόν φώς και τόν σκότος», κατόπιν προσέθεσε «πού κάμνω ειρήνην και προκαλώ συμφοράς». Παρέθεσε εις την άρχην δύο αντίθετα πράγματα και κατόπιν έλλα δύο πάλιν αντίθετα, δια να κατανοήσης ότι δέν όμιλεί δια την πορνείαν, αλλά δια συμφοράς. Και τί αντιδιαστέλλει προς την ειρήνην; είναι φανερόν, ότι αντιδιαστέλλει την αιχμαλωσίαν, όχι την άσελγείαν, ούτε την πορνείαν, ούτε την πλεονεξίαν. 'Όπως δηλαδή παραπάνω παρέθεσε δύο αντίθετα, έτσι και εδώ. 'Αντίθετα δε προς την ειρήνην δέν είναι ή πορνεία, ούτε ή μοιχεία, ούτε ή άσελγεία, ούτε αι άλλα; κακία, αλλά ή αιχμαλωσία και ή δουλεία. ¹⁵⁶ Α 'Αλλά οι άνθρωποι, όπως κρίνουν τά στοιχεία με ύποκειμενικά κριτήρια, έτσι κρίνουν και τά πράγματα. Παραδείγματος χάριν, όπως δημιουργήσε τόν φώς και τόν σκότος, και εις πολλούς τόν φώς φαίνεται ευχάριστον και τόν σκότος άποκρουστικόν, και διαβάλλουν την νύκτα ως κάτι πονηρόν, έτσι κρίνουν και με τά πράγματα. 'Αλλά δέν πρέπει να διαβάλλωμεν ούτε την νύκτα, ούτε τόν σκότος ούτε γενικώς την δουλείαν και την αιχμαλωσίαν. Διότι, ειπέ μου, τί κακόν έχει τόν σκότος; Δέν φέρνει την ανάπτυσιν από τούς κόπους, την ανακούφισιν από τας φροντίδας; Δέν σκοτώνει την λύπην; Δέν προσθέτει

δύναμιν; Ἄν δὲν ὑπῆρχε τὸ σκότος καὶ ἡ νύκτα, τότε πό-
τε θὰ ἀπελαμβάνομεν τὸ φῶς; Β Δὲν θὰ κατεστρέφετο
καὶ θὰ ἐχάνατο ἡ φυσικὴ ὑπόστασις τοῦ ἀνθρώπου; Ὁ-
πως τὸ σκότος φαίνεται εἰς τοὺς ἀνοήτους, ὅτι εἶναι κα-
κόν, ἐνθὺ δὲν εἶναι, ἀλλὰ συντελεῖ εἰς τὴν ἀνατολὴν τῆς ἡ-
μέρας καὶ καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους, μετὰ τὴν νυκτερινὴν
ἀνάπαυσιν, ἰκανωτέρους διὰ τὴν ἐργασίαν, ἔτσι: οὔτε ἡ
αἰχμαλωσία εἶναι κακόν, ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τὴν ὅποιαν
ἠγνοεῖ ὁ προφήτης ὅταν ἔλεγε: «ὡ παῖων εἰρήνην καὶ κτί-
ζων κακὰ». Εἶναι μάλιστα χρήσιμος, ὅταν τὴν χρησιμο-
ποιοῦν δεόντως, καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους σωφρονεστε-
ροὺς καὶ μετριοπαθεστεροὺς, διότι περικόπτει τὴν ἀλα-
ξονίαν. C

Ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀληθῶς πρᾶγμα ἀδόλωτον καὶ τίπο-
τε δὲν δύναται νὰ τὴν νικήσῃ, οὔτε ἡ δουλεία, οὔτε ἡ
αἰχμαλωσία, οὔτε ἡ πείνα, οὔτε ἡ νόσος, οὔτε τὸ τυρανι-
κώτερον ἔθνος, ὁ θάνατος. Καὶ τὸ ἀποδεικνύουν ὅλοι ὅσοι
ὑπέμειναν ὅλα αὐτὰ, καὶ μὲ αὐτὰ ἀπέκτησαν μεγαλύτερον
λάμπριν. Τί ἔβλαψε, ἀλήθεια, τὸν Ἰωσήφ ἡ δουλεία; (διότι
τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ φέρωμεν ὡς παράδειγμα πᾶ-
σι τὸν ἴδιον ἀνθρώπου). Τί τὸν ἐβλάψαν τὰ δεσμά; Τί αἱ
ἀλύσιδες; Τί ἡ συκοφαντία, ἡ ἐπιβουλή; Τί δὲ ἡ παραμο-
νὴ του εἰς τὴν ξένην χώραν; Τί ἔβλαψε τὸν Ἰωβ ἡ κατα-
στροφή τῶν βοσκοσίων καὶ τῶν ποιμνίων του, ὁ θίσιος
καὶ πρόωρος θάνατος τῶν παιδιῶν του, D ἡ πληγὴ τοῦ
σώματος, αἱ πηγαὶ τῶν σκυληκῶν, ὁ πόνος ὁ ἀνυπόφο-
ρος, ἡ διαμονὴ τοῦ ἐπάνω εἰς τὴν κοιλίαν, ἡ ἐπιβουλὴ
τῆς γυναίκος του, αἱ γλευσμοὶ τῶν οὐλῶν του, αἱ ὄψεις
τῶν δούλων του; Τί ἔβλαψε πάλιν τὸν Λάζαρον, τὸ γεγο-
νός, ὅτι κατέκετο ἐμπρὸς εἰς τὴν πύλην καὶ αἱ σκύλοι
ἐγλείφον μὲ τὴν γλώσσαν των τὰς πληγὰς του, ἡ ἀκατά-
παιστος πείνα του, καὶ ἡ περιφρόνησις τοῦ πλουσίου, καὶ
τὰ τραύματα, καὶ ἡ ἀφόρητος νόσος καὶ ἡ ἔλλειψις οἰ-
ασθήποτε συμπαραστάσεως καὶ βοηθείας; Καὶ τί ἔβλα-
ψαν τὸν Παῦλον αἱ ἀλλεπάλληλοι δοκιμασίαι ἐκεῖνων τῶν
φυλακῶν, τῶν ἀπαγωγῶν, τῶν θανάτων, τῶν καταποντι-
σμῶν, τῶν ὑπολοίπων πειρασμῶν, ποῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ
τοὺς ἀπαριθμῶσιν κανεὶς;

Ἄναλονίζομενοι λοιπὸν ὅλα αὐτὰ, ἕως ἀποφεύγωμεν
τὴν κακίαν, E καὶ ἕως ἐπιδικώμεν τὴν ἀρετὴν. Καὶ ἕως εὐ-
χόμεθα μὲν νὰ μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν, Ἄλλὰ ἂν
ποτὲ πέσωμεν νὰ μὴ ἀγανακτῶμεν οὔτε νὰ δυσανασχετῶ-

μεν. Διότι αὐτὰ εἶναι ἔπιλα τῆς ἀρετῆς δι' ἐκεῖνοὺς ποῦ
τὰ χρησιμοποιοῦν δεόντως. Καὶ θὰ δυνηθῶμεν μὲ ὅλα
αὐτὰ νὰ διακριθῶμεν, ἕαν εἴμεθα νηφάλιοι, καὶ νὰ ἀπο-
λαύσωμεν τὰ αἰῶνια ἀγαθὰ. Τὰ ὅποια εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν
ὅλοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν,
εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ. ΜΕΤΑ ΣΗ-
ΤΟΜΟΝ ΟΜΙΛΙΑΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΠΑΓΓΕΛΙΑΚΟΝ ΛΟΓΟΝ:
«Ο ΜΕΝ ΘΕΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΥΣ, ΟΙ ΔΕ ΕΡΓΑΤΑΙ ΟΛΙΓΟΙ».

Είδοτε τὸν γέροντα ταυτοχρόνως καὶ νέον, γέροντα μὲν εἰς τὸ σῶμα, νεόν δὲ εἰς τὴν διάθεσιν; Εἶδοτε γῆρας ἀκροῖον καὶ νεῦρα σφριγηλά τοῦ γῆρατος; Τέτοια εἶναι τὰ ἴδια μας (πράγματα) ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα (εἶναι) ἐκτός (τῆς Ἐκκλησίας). Διότι εἰς μὲν τὰς ἀσχολίας τὰς ἐκτός (τῆς Ἐκκλησίας) τὸ γῆρας εἶναι ἀχρηστον. Π.χ. ὁ στρατιώτης, ὅταν φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, ἔδεν δύναται νὰ τευτώσῃ τὸ τόξον, οὔτε νὰ ρίψῃ βέλος, οὔτε νὰ κινήσῃ τὸ δόρυ, οὔτε νὰ ἀνοσῆ εἰς τὸν ἵππον, οὔτε νὰ ἐπιτεθῆ ἐναντίον τοῖσιν οὔτε ἄλλο τι παρόμοιον, τίποτε δὲν δύναται νὰ πράξῃ. Ἄλλὰ καὶ ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, ὅταν τὸ γῆρας χαλαρώσῃ τὰ νεῦρα τῆς σαρκός, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ τευτώσῃ τὰ σχοινιά, οὔτε νὰ ἀνοίξῃ τὰ πανιά, οὔτε νὰ κωπηλατήσῃ, οὔτε νὰ μετακινήσῃ τὸ τιμόνι, οὔτε νὰ μάχεται μὲ τὰ κύματα, οὔτε ἄλλο τι παρόμοιον δύναται νὰ πράξῃ. Ὁ γεωργὸς πάλι, ὅταν φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, δὲν δύναται νὰ ζεύξῃ τοὺς βοῦς του, οὔτε νὰ σῦρῃ τὸ ἄροτρον, οὔτε νὰ διανοιῆ καὶ νὰ ἀνασκάψῃ ἀλλοκάκας, οὔτε νὰ καλλιεργήσῃ δένδρον, οὔτε νὰ ἐνταχθῆ εἰς ὁμάδα θεριστῶν. Ἄ οὔτε δύναται νὰ πράξῃ ἄλλο τι παρόμοιον. Ἄλλὰ καθένας εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν μὲν εἰς τὴν οἰκίαν του ἔχων τὴν συναίσθησιν τῆς ἀτελείας (τῆς προερχομένης) ἀπὸ τὴν ἡλικίαν καθηλωμένος ἀπὸ μίαν μεγάλην καὶ ἀναπότρεπτον ἀνάγκην, τὸ γῆρας.

Ἄλλὰ ὁ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἔτσι. Ἄλλὰ τότε κυρίως θὰ ἀγωνισθῆ, καὶ θὰ ὁμιλήσῃ, καὶ θὰ διδάξῃ καὶ θὰ προσπαθῆσῃ νὰ κατευθύνῃ τὸν λαόν. Διότι τὸ γῆρας εἰς ἄλλα πράγματα εἶναι ἀχρηστον, ἐνῶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τοὺς μόχθους διὰ τὴν (ἀπόκτησιν) τῆς ἀρετῆς εἶναι χρησιμώτατον. Διότι καὶ ὁ μακάριος Ἀβραάμ τότε ἐπέτυχε τὸν μέγαν ὄθλον του, ὅταν ἦτο εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν. Διότι τότε, τότε παρεβίωσε τὴν κυριότητα τῆς φύσεως καὶ ἐβύσασε τὸν υἱόν του. Διότι τὸν ἐβύσασε

σε κατ' οὐσίαν, ἢ ἐν καὶ ὄχι ἐμπράκτως, ἀλλὰ εἰς τὴν ψυχὴν του. Ἄν καὶ ὄχι ἐξ ὀλοκλήρου, ἀλλὰ κατὰ τὴν θέλησιν του. Ἄν καὶ ὄχι διὰ τοῦ ἔργου, ὅμως μὲ τὴν διάνοιάν του. Τότε ἔγινε ἱερεὺς τῶν Ἰβίων τοῦ σπάγγων, καὶ μεταφέρων τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἔξω ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν φύσιν του καὶ ἀφ' οὗ μετέβη εἰς τὸ λυμῖνι τοῦ οὐρανοῦ, ἐπετέλεσε τὸ ἀξιόθαύμαστον καὶ παράδοξον ἐκεῖνο ἔργον. Καὶ ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, εἰς θαυμάσιαν γῆρας ἀπεβύθη εἰς τοὺς θαυμαστοὺς ἐκείνους ἀγῶνας καὶ μὲ μεγάλην καρτερίαν ὑπέμεινε καὶ δεσμὰ καὶ ἀλυσιδας καὶ φυλακὰς μὲ ἓνα σῶμα γηρασμένον. Καὶ τοῦτο φανερῶν ἔλεγε: «ὼς Παῦλος ἡλικιωμένος, τώρα δὲ καὶ φυλακισμένος, διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.» Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ προσβάλω τὴν νεότητα. Ὁ Διότι καὶ οἱ παῖδες τοῦ κατεπείτησαν τὴν κάμινον, ἦσαν πολὺ νεοὶ καὶ πάρα πολὺ παιδάρια, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ Ἱερραμίας ποῦ ἐδέχθη τὴν προφητείαν. Ἄλλὰ καὶ ὁ Δανιήλ, ὅταν ἐχαλίνωσε τοὺς λέοντας καὶ μὲ τὴν ἀνεκφραστον παρηρησίαν του ἐφανέρωνε τὰ ἀπόρητα τῶν ἀνείρων τοῦ βασιλέως καὶ τὰ ἐξήγει εἰς τὸν ἴδιον ποῦ τὰ εἶδε, ἦτο πολὺ νέος. Καὶ ἡ νεότης του δὲν ὑπῆρξε καθόλου ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός. Εἰς τὰ κοσμικὰ ὅμως πράγματα, ὅπως εἶπα, καὶ τὸ προχωρημένον γῆρας καὶ ἡ ἀνώριμος νεότης γίνονται μέγιστα ἐμπόδια. Εἰς τοὺς ἀγῶνας ὅμως τῆς ἀρετῆς αὐτὰ δὲν ἔχουν σημοσίαν, ἀλλὰ χρειάζεται ἓνα πρᾶγμα, μόνον διάθεσις καὶ ψυχὴ προητομασμένη, καὶ οὔτε ἡ νεότης εἶναι ἀχρηστος. Ὁ οὔτε τὸ γῆρας εἶναι ἀκατάλληλον, ἀλλὰ εἰς κάθε μίαν ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς ἡλικίας δύναται τις νὰ ἴδῃ νὰ παράγεται ὄριμος καρπός, καθὼς εἶπα, μόνον ἐάν ἔχη κανεὶς ψυχὴν νηφάλιον, ποῦ γνωρίζῃ νὰ φιλοσοφῆ καὶ νὰ ἀποσπᾷ τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν πολλὴν ἀρετὴν τῆς.

Ἄς μὴ προσβάλλω λοιπὸν κανεὶς ὡς δικαιολογίαν τῆς ἀδιαφορίας του οὔτε τὴν νεότητα οὔτε τὸ γῆρας. Διότι καὶ τώρα πολλοὶ μεταξὺ μας νεοὶ γεμίζουν αὐτὸ τὸ πνευματικὸν θάνατον, ἐνῶ ἄλλοι, ποῦ εἶναι ἡλικιωμένοι, ἀσχημαστοὺν εἰς τὰς ἵπποδρομίας. Ἄλλοι πάλιν γέροντες ποῦ κοσμοῦν τὴν λευκὴν κεφαλὴν μὲ τὴν ἀκράσιν, ἐνῶ ἄλλοι νεοὶ μὲ τὰ κοσμικὰ βεβήματα καθίστανται τὴν νεότητά τους πολὺ ἀνόητον. Ἐ Ἄν καὶ εἶναι πολλοὶ οἱ παρόντες εἰς τὴν συνάξιν μας, ὅμως δὲν ἔχω τὸ αἰσθημα τοῦ κόρου. Διότι

δὲν ἤθελον νὰ ᾖσαν παρόντες μόνον πολλοί, ἀλλὰ ὅλοι, καὶ κανεὶς νὰ μὴ λείπῃ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὡστε καὶ ἔνας νὰ φωνῇ, ὅτι ἀποξενώνεται ἀπὸ τὸ ποιμνιον, ἀγανακτῶ καὶ πονῶ. Διότι καὶ ἐκεῖνος ὁ ποιμὴν ἀφῆκε τὰ ἐνεμήκοντα ἐννέα πρόβατα καὶ ἔσπευσε πρὸς ἐκεῖνο τὸ ἕνα ποῦ ἐπλανήθη καὶ δὲν ἐστραμώθη εἰς ὅτου τὸ ἐπανέφερε εἰς τὴν ποιμνὴν καὶ ἐπεδεύκευ μεγάλο ἐνδιαφέρον δι' αὐτό. Διότι ἐγώλαιεν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑκατῶν, ἕως ὅτου ἐπανέφερε καὶ τὸ ἕνα καὶ ὅταν αὐτὸ διεσώθη, τὰ ἑκατὸν ἔγιναν πάλιν ἑκατῶν. Καὶ μὴ μοῦ λέγῃς, ὅτι ἕνας εἶναι ὁ ἀδελφός ποῦ ἐχάθη, ³⁸⁹ Ἄ ἀλλὰ σκέψου ὅτι εἶναι ἀδελφός, τὸ ζῶον διὰ τὸ ὅποιον ὁ Θεὸς ἐπιδεικνύει τόσην φροντίδα, χάριν τοῦ ὅποιου ἔγιναν τόσων πολλὰ, χάριν τοῦ ὅποιου ἐχύθη τὸ τίμιον αἷμα καὶ κατεβλήθη τόση τιμὴ, διὰ τὸν ὅποιον ἐπεξετάθη ὁ οὐρανός, καὶ ὁ ἥλιος ἐφώτισε καὶ ἡ σελήνη πρέξει, καὶ λάμπει ὁ ποικίλος χορὸς τῶν ἁστρον, καὶ ἠπλώθη ὁ ἀήρ, καὶ ἡ θάλασσα ἐεσχύθη, καὶ ἡ γῆ ἐβεμελιώθη, καὶ πηγαὶ ἀναβλύζουν, καὶ ποταμοὶ τρέχουν, καὶ τὰ ὄρη ἐσπερέωθησαν. Χάριν τοῦ ὅποιου ὑπάρχουν λιβάδια καὶ κήποι, σπόροι καὶ δένδρα, τὰ ποικίλα εἶδη τῶν φυτῶν, ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὰ ὄρη, εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὰς πεδιάδας, εἰς τὰ βῆσα, εἰς τὰ θουνά. Χάριν τοῦ ὅποιου ὑπάρχει τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἰχθύων, ³⁹⁰ τὰ διάφορα εἶδη τῶν τετραπόδων ζῶων, ὄλων τῶν εἰδῶν τὰ πτηνὰ, ὁ νόμος, οἱ προφῆται, οἱ ἀπόστολοι, χάριν τοῦ ὅποιου ἔγιναν τὰ ἀναριθμητὰ θαύματα. Τί χρειάζεται νὰ τὰ ἀναφέρωμεν ὅλα αὐτὰ; Χάριν τοῦ ὅποιου ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐθουσιάσθη.

Σκέψου πόσον φροντίζει ὁ Θεὸς διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ μὴ καταφρόνησις κανέναν ἄνθρωπον, ἀλλὰ μετὰ τὴν διάλυσιν αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ θεάτρον, νὰ ἀναζητήσῃ αὐτὸν ποῦ ἔλειψε καὶ μὴ παρατηθῆς ἕως ὅτου τὸν κερδίσῃς καὶ τὸν συνδέσῃς μετὰ τὴν μητέρα καὶ τὸν ἀπομακρόνης ἀπὸ τὴν κακὴν συνήθειαν, Ἐ καὶ τὸν αἰχμάλωτον διασώσῃς, καὶ τὸν καταποντιοθέντα ἀνασώρῃς, καὶ τὸν αἰχμάλωτον τῶν θηρίων τὸν ἀπαλλάξῃς ἀπὸ αὐτὰ τὰ θύρια θηρία. Διότι ποῖαν συγγνώμην δύνασαι νὰ ἔχῃς, ποῖαν δικαιολογίαν; Θάβομεν εἰς τοὺς τάφους τῶν ἀποστόλων. Βλέπομεν τὰ τραύματα αὐτῶν καὶ τὰ στίγματα, βλέπομεν τὸ αἷμα τῶν ποῦ ῥεῖ (καὶ εἶναι) πολυτιμότερον ἀπὸ τὸν χρυσόν, βλέπομεν τὰς ἀλύτους, τὰς μάστιγας, τοὺς καθημερινούς θανάτους, τοὺς ὁποίους

ὕπεστησαν χάριν τῆς ἐκκλησίας, βλέπομεν τὸν μαθητὴν τοῦ Παύλου νὰ τρέχῃ παντοῦ μαζί μετὰ τὸν Παῦλον καὶ νὰ ἐξιζώνεται μετὰ τὸν διδάσκαλον, καὶ τὸν μόσχον εἰς τὸν Ἰδιον ζυγὸν μετὰ τὸν ταῦρον. (Βλέπομεν) τὸν ἀδελφὸν τοῦ πρώτου μεταξύ τῶν ἀποστόλων, τὸν ἀλία, ὁ ὅποιος ἠπλώσε τὸ δίκτυον καὶ ἀντὶ ἰχθύων ἠλίευσεν ἄνθρωπος, τὸν κήρικα τοῦ Εὐαγγελίου. Ὡ καὶ ἐντροφώμεν εἰς τὰ κατωρθώματα αὐτῶν ὡσάν εἰς λιβάδι. Καὶ οἱ ἄλλοι ποῦ ἀφῆνουν ἡμᾶς, κάθονται καὶ γίνονται θεοὶ τῶν ἀλόγων ἴππων, περιλουόμενοι μετὰ ὄρεος μετὰ τῶν, ἐξάπτοντες τὸν θυμὸν καὶ τὴν φιλονεικίαν ἀνευ λόγου, δοκιμάζοντες μίαν χαρὰν ποῦ εἶναι ἀβλαβέτερα ἀπὸ τὴν λύπην, διὰ τοὺς ἠνιόχους ποῦ νικοῦν, διὰ τοὺς ἴππους ποῦ συντρίβονται. Τί ἀνοητότερον ἀπὸ αὐτὸ δύναται νὰ ὑπάρξῃ; Εἰπέ μου, διατί χαίρει; Διατί σκιρτῇ καὶ πηδᾷ καὶ καταβαίνει, χαρούμενος ἀπὸ ἐκεῖ; Καὶ σὺ, πάλιν, ἐξ αἰτίας τίνος πονεῖς καὶ ἐντρέπεται καὶ κούπτει κάτω καὶ πονᾷ ἡ ψυχὴ σου, διότι ἐνίκησε ὁ τάδε καὶ ἐνίκηθη ὁ ἄλλος; Καὶ τί σημασίαν ἔχουν αὐτὰ διὰ σέ; Ποῖον λόγον δύναται νὰ ἔχῃ αὐτὴ ἡ χαρὰ ἢ ἡ λύπη; Ἐ Καὶ ποῖας τιμωρίας δὲν εἶναι ἄξιος καὶ ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ σέ, ἀφοῦ διὰ τὴν ψυχὴν σας, ἡ ὅποια κάθε ἡμέραν παραιοῦται ἀπὸ τὴν πάθη δὲν φροντίζει καθόλου. ἀλλὰ χαίρει καὶ λυπεῖται διὰ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ἄλλα ἄλογα; Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἀφερώσωμεν πάλιν ἄλλην τὴν ὁμίλιαν μας εἰς αὐτὰ καὶ ἐξαντλήσωμεν τὸν χρόνον, ἀφοῦ ἀναθέσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας νὰ τοὺς διορθώσῃτε, ἄς ἀσχοληθῶμεν μετὰ αὐτὰ ποῦ ἀνεγνώσθησαν σήμερον καὶ ἄς προσπαθῶμεν νὰ σὰς εἰσαγάγωμεν εἰς τὸ λιβάδι τῶν θείων Γραφῶν. Διότι πράγματι ἐκείντ' ὁμοιάζουν μετὰ λιβάδι. Ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸ λιβάδι τὰ ἄνθη εἶναι διάφορα καὶ ἀραιότατα, ³⁹⁰ Ἄ καθ' ἕνα προσελκύει πρὸς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν θρασιν τοῦ θεοῦ ποῦ τὰ παρατηρεῖ, ἔτσι λοιπὸν καὶ εἰς τὰς θείας Γραφάς. Καὶ πράγματι, ὁ μακάριος Δουεῖδ προσελκύει πρὸς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν διανοίαν μας, καθὼς καὶ ὁ ἀποστολικὸς λόγος ὁ ὅποιος ἐλέγηθ' ἐπὶ τὸν Τιμόθεον. Ἐπίσης καὶ ὁ τολμηρὸς Ἠοσίας, ὅταν φιλοσοφῇ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ ὁ Κύριος αὐτῶν Ἰησοῦς, ὅταν συζητῇ μετὰ τοὺς ιωσήφους του καὶ λέγῃ: «Ὁ μὲν θερισμός εἶναι πολὺ, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι.»

³⁹⁰ Ἐμπρός λοιπόν, ἔάν εἶναι ἀναγκαῖον, ἄς ἀσχοληθῶ-

μεν με τόν Ἐδαγγελικόν αὐτὸν λόγον καί ὡς ἀναπτύξω-
μεν τὰ νοήματά του. Διότι ἂν καί εἶναι μία μικρά κατὰ
τὴν ἔκτασιν φράσις, μᾶς προσφέρει ἕνα ἀτελείωτον πέλ-
γος νοημάτων. Δι' αὐτὸ ὡς προχωροῦμεν εἰς αὐτὸν μὲ
πολλήν προσοχήν. Β Διότι ὅταν εἶδῃς, λέγει, τὰ πλῆθη νὰ
ταράσσονται εἰπεν εἰς τοὺς μασήτας: «ὁ μὲν θερσιμὸς
πολύς, οἱ δὲ ἔργαται ὀλίγοι». Εἰπέ μοι, ποῖος θερσιμὸς
καὶ διὰ ποῖον λόγον ὠνόμασε ἔτσι αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν;
Μολονότι ἀσφαλὲς ὁ θερσιμὸς εἶναι τὸ τέλος κάθε πράγμα-
τος. Ὅταν δηλαδὴ ὁ σπόρος ριφθῇ εἰς τὰς κοιλάτητας
τῆς γῆς καὶ ἐκεῖ ἀπολαύσῃ τὴν ὑγρασίαν ἔπειτα ἀφοῦ δια-
βραχθῇ καὶ φουσκώσῃ, ἀπλώνεται εἰς τὸ χῶμα ποῦ τὸν
περιβάλλει καὶ ἀφοῦ ἀπλώσῃ πολλὰς ρίζας, ριζώνει εἰς
θάθος, ἔπειτα προβάλλει κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν
τῆς γῆς καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, τρέφόμενος ἀπὸ τὸν ἥλι-
ον, τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἀέρα αὐξάνει μὲ τὴν βλάστησιν
τῆς γῆς C καὶ γίνεται εἰς τὴν ἀρχὴν πρῶσινον χάρτου καὶ
παρουσιάζει τρυφερά φύλλα, κατόπιν ἐκδραστάνει τὸν ἄ-
κιωριμον σπᾶχν, καὶ ὅταν φθάσῃ ἡ ἀνοίξις, πάλιν ὀλίγον
κατ' ὀλίγον σχηματίζει τὴν καλῶν καὶ τὰ ἄγανα καὶ ἀ-
ποδίδει πλήρη τὸν καρπὸν. Τότε λοιπὸν ὁ γεωργὸς ἀκο-
νίζει τὸ βρεπᾶν, συγκεντρώνει τοὺς θερσιτάς, καὶ ἀφοῦ
συνάξῃ τὸν καρπὸν τὸν ἀποθήκει εἰς τὴν οἰκίαν. Ὅστε
λοιπὸν τὸ τέλος παντὸς μόχθου καὶ τῆς γεωργίας εἶναι ὁ
θερσιμὸς. Ἄλλὰ εἰπέ μοι, πῶς ὁμοίει διὰ θερσιμὸν, ἀφοῦ
τὰ πράγματα εὐρίσκοντο ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν; Διότι εἰς
ἄλλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης ἐκυρίαρχε ἀσέβεια καὶ ὤ-
μοι ἐκαίοντο, καὶ εἰδῶλα προσκυνοῦντο, καὶ ὁ Ἰησοῦς
περιεφρονεῖτο D καὶ ἄλλα τὰ ἐκάλυπτε θαθεῖα νόχτα καὶ ἦ-
το φοβερός χεიმὼν ἐνῷ ἐπεκράτει μεγάλη τρικυμία εἰς
τὴν θάλασσαν, καθὼς ἀγριοὶ ἀνέμοι, ἐτάρασαν τὸν ἀνθρώ-
πινον θίον, ἐνῷ ἐκυβέρνην τὰ πάθη καὶ ἐνῷ ἄλλα κατεπον-
τίζοντο. Διότι παντοῦ (ἐβασίλευον) ἡ πορνεία καὶ ἡ μοι-
χεῖα καὶ ἡ ἀκολασία. Παντοῦ πλεονεξία καὶ ἀρπαγαὶ καὶ
πόλεμοι. Καὶ εἰς τὴν γῆν αἱματα, αἱματα εἰς τὴν θάλασ-
σαν, διότι οἱ κἀταποντιστοὶ διέπραξαν καὶ ἐκεῖ τὸν φόνον,
καὶ πόλεμοι συνεχεῖς καὶ μάχαι καὶ ἐμφύλιοι σφαγαὶ καὶ
φόνοι μιαιώτεροι ἀπὸ δλοῦς τοὺς φόνους. Καὶ πράγματι,
τέκνα ἐθυσιάζοντο εἰς τὰ εἰδῶλα, καὶ ἡ φύσις παρεγνωρί-
ζετο, καὶ ἡ συγγένεια ἀνετρέπετο καὶ παντοῦ κοινμοὶ καὶ
οκώπειοι καὶ ὄφαλοι καὶ πέτραι ὀγκώδεις καὶ δὲν ὕπηγε
κανεῖς ἀνθρώπος κυβερνήτης. E Ἡ μᾶλλον ὕπηρχον ὀλί-
γοι κυβερνήται εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἦ-

κουε κανεῖς, διότι οἱ νοῦται ἐστασίοντο καὶ ἐκτυπῶντο μετα-
ξύ των καὶ κατεποντίζοντο. Διότι Σκύθαι καὶ Θράκες καὶ
Μαῦροι καὶ Ἰνδοὶ καὶ Πέρσαι καὶ Σαυρομάται καὶ οἱ κά-
τουκοὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἠπείρου καὶ μὲ μίαν λέξιν ὀ-
λη ἡ ὕψηλιος ὕπηρετε τοὺς δαίμονας καὶ ἐταράσσετο ἀ-
πὸ τὰ ἀσέβη ἐκεῖνα (πνεύματα), καὶ ἡ ὕπαιθρος, καὶ ἡ πό-
λις, καὶ τὰ ἀκατοίκετα μέρη, καὶ ἡ ξηρὰ καὶ ἡ θάλασσα,
καὶ ἡ χώρα τῶν θαρβάρων καὶ ἡ Ἑλλάς, καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ
βάση καὶ τὰ βουνά. Μόνον δὲ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ποῦ
ἐθεωρεῖτο εὐσεβές, εἶχε προφήτας καὶ μικρὰ σπέρματα
θεογνωσίας. 391 Α Ἄλλὰ καὶ αὐτὰ μὲ τὸν καιρὸν εἶχον
καταπνιγῆ, καὶ οἱ διδασκαλοὶ ἐκείνου τοῦ ἔθνους ἐγένον-
το πικροὶ κατήγοροι τῶν ἀμαρτημάτων του. Καὶ ἀπείχον
πᾶρα πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ διαπαύωσιν τοὺς ἄλλους καὶ
νὰ καθοδηγῶν εἰς τὴν εὐσεβείαν, καθότι μάλιστα τότε
ἐγένοντο αἰτίοι σκανδάλων καὶ εἰς τοὺς ἄλλους; καὶ τοῦτο
ἀποκαλύπτων ὁ προφήτης, ἔλεγε: «Ἐξ αἰτίας σοῦ τὸ ὀ-
νομα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖται μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν».

Πῶς λοιπὸν, ἐνῷ ἐκυρίαρχον εἰς τὴν οἰκουμένην τό-
σα κακά καὶ δὲν εἶχον ἀκόμη ριφθῇ οἱ σπόροι (διότι παν-
τοῦ ὕπηρχον ἄκουοι καὶ τρίβοιοι καὶ πονηρὰ χόρτα), ὁ
ἀγρός δὲν εἶχεν ἀκόμη καθαρισθῆ, οὔτε εἶχε συρῆθῃ ἄρο-
τρον, οὔτε εἶχε ἀνοίξῃ αὐλάκι, πῶς, λέγει, ὁμοίει διὰ θε-
ρισμὸν καὶ λέ: εἰ Β «ὁ θερισμὸς πολὺς». Καὶ διὰ ποῖον λό-
γον ὀνομάζει ἔτσι τὸ Ἐδαγγέλιον; Διὰ ποῖον λόγον;
Ἐπειδὴ τὰ πράγματα εἶχον ἔτσι καὶ ἐπρόκειτο νὰ στείλῃ
αὐτοὺς εἰς ἄλην τὴν οἰκουμένην, ἦτο δὲ εὐλογον αὐτοὶ νὰ
ἀνησυχῶν καὶ νὰ ταράσσονται καὶ νὰ διαλογίζονται καὶ
νὰ λέγουν. Καὶ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν ἐνῷ ἦσαν ἐνδεκα δι-
θρωποὶ (διότι ὁ ἕνας εἶχε ἀιχαλωτισθῆ ἀπὸ τὸν διάβο-
λον), ἄπλοιοι, ἀγοράματοι, πτωχοὶ, ἀσημοὶ, γυμνοὶ, μονο-
χιτωνοὶ, ἀνυπόδητοι, δίχως ζώνην, δίχως ράβδον, δίχως
νὰ φέρουν μεθ' ἑαυτῶν χρήματα, νὰ διατρέξωμ ἄλην τὴν
οἰκουμένην, εὐρίσκομένην εἰς αὐτὴν τὴν κατὰστασιν, καὶ
νὰ τὴν ἀποσπάσωμ ἀπὸ τὴν παλαιὰν τῆς συνήθειας καὶ
νὰ τοὺς εἰσάγωμ τὴν διδασκαλίαν τῆς νέας θρησκείας καὶ
νὰ τοὺς διδάξωμ ξένην διδασκαλίαν; C Πότε θὰ ἐκρίνω-
σωμ τὰς ἀκάνθας; Πότε θὰ σπείρωμ τοὺς σπόρους;
Πότε θὰ καλλιεργήσωμ τὴν οκώψην των; Πότε θὰ φω-
τώσω ὁ σπόρος; Καὶ ποῖος δὲν θὰ μᾶς διαμελίω; Ποῖος
δὲν θὰ μᾶς κατακρημνίσῃ; Πῶς θὰ δυνθώμεν νὰ ἀνοίξω-

μεν τὸ στόμα, νὰ σταθῶμεν ἄρθρη, νὰ ὀμιλήσωμεν, νὰ ἐμφανισθῶμεν ἔμπρὸς εἰς τόσας μυριάδας; Πῶς θὰ καταπαύσωμεν τὴν μαίαν τῶν τυράννων, τὰς ἐξεγέρσεις τοῦ πλήθους, τὰς θεωρίας τῶν φιλοσόφων, τὴν δεινότητα τῶν ρητόρων, τὴν τυραννίαν τῶν πρῶτων, τὴν δύναμιν τῆς παλαιᾶς συνθήκης, τὰ σχέδια τῶν δαιμόνων, ψυχὰς αἱ ὁποῖαι πάσχουν ἀπὸ ἀναριθμήτους ἀσθενείας; Ἡμεῖς λοιπὸν οἱ ἕνδεκα πῶς θὰ διορθώσωμεν ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκουμένης, οἱ ἄπλοοὶ ἄνθρωποι τοὺς σοφοὺς, οἱ ἄσπλοοι τοὺς ἀπλοισμένους, Ὡς οἱ ἀρχόμενοι τοὺς ἀρχοντας, οἱ κάτοχοι μίας γλώσσης νὰ ὀμιλήσωσι πρὸς ἀναριθμήτους γλώσσας, καὶ ἔθνη θάρσαρα καὶ ἀλλόγλωσσα; Ποῖος θὰ μᾶς ἀνεχθῆ, ἀφοῦ οὔτε τὴν γλῶσσαν μᾶς δὲν θὰ κατανοῆ; Διὰ νὰ μὴ σκέπτονται λοιπὸν ὅλα αὐτὰ καὶ ἀνησυχῶν ὀνόμασσι τὸ Ἐθαγγέλιον βερσιμῶν, σχεδὸν ὡς νὰ ἔλεγε: "Ὅλα ἔχουν τακτοποιηθῆ, ὅλα ἔχουν ἐτοιμασθῆ. Σὺς στέλνω διὰ τὴν συγκομιδὴν ἐτοιμῶν καρπῶν. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν θὰ δύνασθε καὶ νὰ στείρετε καὶ νὰ θερίσετε. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ὁ γεωργός, ἐξερχόμενος κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ βερσιμοῦ, χαίρει καὶ εἶναι γελαστός καὶ λάμπει ἀπὸ ἀγαλλίας, μὴ ὑπαλογιζῶν κόπους καὶ δυσκολίας, ἀλλὰ σπεύδει εἰς ἐτοιμὴν ἐσοθείαν καὶ τρέχει νὰ συνάξῃ τοὺς ἐπείρους καρπούς του, καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον πούθεν κανένα κώλυμα, κανένα ἔμπόδιον, καμία ἀθεοσιότης διὰ τὸ μέλλον, Ἐ πλημμύραι, χάλιασι, ξηροσῖα καὶ ἡ ἀποτρόπαιος στρατιά τῶν ἀκριβῶν. Διότι αὐτὸς ποὺ ἀρχίζει νὰ θερίσῃ, δὲν ὑποπίπτει τίποτε τέτοιο. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἀρχίζουν τὴν ἐργασίαν μὲ χορούς καὶ πηδήματα.

"Ἐτοὶ λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξέλθετε καὶ οἱ σεις — πολὺ περισσότερο σεις — μὲ μεγάλην χαρὰν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην. Διότι τὸ πρῶγμα εἶναι βερσιμὸς, καὶ βερσιμὸς εὐκόλος, διότι ἔχουν προετοιμασθῆ τὰ στάχυα διὰ σᾶς. Νὰ ὀμιλήσετε μόνον χρειάζεται, ὄχι νὰ κωραυθήτε. ³⁹² Ἄ Δανείσατέ μου, λέγει, τὴν γλῶσσαν καὶ θὰ ἴδῃτε τὸν καρπὸν νὰ εἰσάγεται εἰς τὰς βασιλικὰς ἀποθήκας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὅταν μετὰ ταῦτα τοὺς ἴσταντε, ἔλεγεν εἰς αὐτούς: «Ἰδοὺ ἐγὼ, εἶμαι μαζί σας ὅλας τὰς ἡμέρας μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου». ³⁹³ Διότι ἦτο αὐτὸς ποὺ ἔκαμνε τὰ δύσκολα εὐκόλα, καὶ αὐτὸ ποὺ ἔλεγεν ὁ προφήτης, ὅτι «ἐγὼ παρεύμαι μπροστὰ ἀπὸ αἱ καὶ θὰ ἴσο-

4. Mat. 96. 30.

πεδώσω τὰ ἔρη», ³⁹⁴ αὐτὰ συνέβαινον πραγματικῶς εἰς τὴν περιπτῶσιν τῶν ἀποστόλων. Διότι προηκομαε δι' αὐτοὺς ὁ Χριστὸς τὸν δρομον καὶ καθίστα ευκόλον τὴν πορείαν. Τοῦτο ἠνοεὶ καὶ ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας, ὅταν ἔλεγε: «Κάθε φαράγγι θὰ γεμισθῇ καὶ κάθε ὄρος καὶ βουνὸν θὰ χαμηλώσῃ». ³⁹⁵ Δὲν ἠνοεὶ οὐδαμῶς ὄρη καὶ βουνά. Διότι κατὰ ταῦτα δὲν συνέβη. Ἡ Ἄλλὰ μὲ τὴν λέξιν «ἔρη» καλεῖ τοὺς ἀλαζόνες καὶ ἠπρημένους, καὶ ἐγωιστὰς. Ἄλλὰ ἄλλους αὐτοὺς τοὺς ἐταπεινωσεν ὁ Χριστὸς μὲ μίαν ταπεινότητα γεμάτων ὕψος, καὶ ἔκαμε τὰ ἔρη πεδιάδας. Ἐτοὶ ἀποκαλεῖ τοὺς ἀλαζόνες, ὄχι διὰ τὸ ὕψος τῆς σκέψεως τῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀκαρπῶν τῆς παραφροσύνης καὶ τὸ ἄγονον τῆς ψυχῆς τῶν καὶ τὴν ἀναισθησίαν τῶν λόγων. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ ὄρος δὲν παράγει καρπὸν, ἔτσι καὶ ἡ ἀλαζονεῖα. Ἡ μᾶλλον ὄχι ἔτσι, ἀλλὰ καὶ πολὺ χειρότερον. Διότι τὸ ὄρος δὲν ἀποδίδει καρπὸν, ἐνῶ ἡ ἀλαζονεῖα ὄχι μόνον δὲν δίδει κανένα καρπὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑπάρχοντα καρπὸν τὸν μαρμαίνει ἐξ ἐλακλήρου C καὶ ξηραίνει καὶ αὐτὸν ποὺ ἐβλάστησε. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ἡ ταπεινοφροσύνη, ὄχι μόνον βερσιμαίνει τὸν ὑπάρχοντα καρπὸν, ἀλλὰ συνθίσει νὰ γενῆ καὶ τὸν μὴ ὑπάρχοντα.

Μέγιστα παραδείγματα δι' αὐτὰ ποὺ εἶπαμ εἶναι ὁ φαρισαῖος καὶ ὁ τελώνης. Διότι ὁ μὲν ἀφοῦ ἀνέβη εἰς τὸν ναὸν μὲ ἀλαζονεῖαν ὄχι μόνον δὲν ἐγέννησε κανένα καρπὸν, ἀλλὰ ἔχασε καὶ αὐτὸν ποὺ εἶχε. Ἐνῶ ὁ τελώνης ποὺ ἦτο ἐρημος (ἀπὸ ἐργα ἀγαθῶν) καὶ δὲν εἶχε κανένα ἀγαθόν, ἀπέκομισε μέγα κέρδος. Διότι, ἀφοῦ μόνον ἐστένεσθε καὶ μὲ σκυμμένον τὸ κεφάλι ἐλεεινολογήσῃ τὸν ἑαυτὸν του, κατέβη γεμάτος ἀπὸ δικαιοσύνης καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερέβη τὸν φαρισαῖον. Διὰ νὰ τὸ ἀντιληφθῆτε διὰ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα Ὡ καὶ ἐπὶ ὄριμῶν προσώπων συγκριμένως νὰ ἴδῃτε ποῦ ὁ Χριστὸς ἐταπεινώσει ὄρος καὶ βουνόν, ἄς ἀσχοληθῶμεν πάλιν μὲ τὸν Παῦλον. Διότι αὐτὸς ὁ σκηνοποιὸς (διότι ἀρέσκειαι νὰ ἀναφέρω συχνὰ τὴν τέχνην του, διὰ νὰ ἐνοήσῃς ὅτι ἡ τέχνη δὲν ὀποτελεῖ ἐντροπὴν, ἀλλὰ ἡ ἀρχαία κατηγορίαν καὶ ἐγκλημα), αὐτὸς λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Σαλαμίνα, συνήντησε κάποιον ἀνόητον καὶ ἕνα μάγον, ὁ ὁποῖος ἦτο μαζί του. Ὁ κρημνὸς ἦτο διπλοῦς, καὶ ἡ ἀλαζονεῖα διηλοδὴ τῆς ἐξουσίας καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ μάγου. Καὶ ἐπειδὴ ἐβλεπε τὸ ββελυρὸν καὶ ἀδιάντροπον ἐκείνο θηρίον

5. Ἡσ. 45. 2.

6. Ἡσ. 40. 4.

νά εμποδίσῃ τὸν ἀνθρώπου (νά ἀκούῃ) καὶ νά διακόπη τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ἀκουσε τί λέγει φωτισθεὶς ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα: «Ὡὐὐὐ τοῦ διαβόλου, πού εἶσαι γεμάτος ἀπὸ κάθε δόλον καὶ ἀπὸ κάθε ραδιουργίαν». Διότι τὸ νά ὀφείλῃ δέν εἶναι εἰς κάθε περίστασιν κακόν, ἀλλά εἶναι κακόν νά ὀφείλῃ ἀνευ λόγου. Ἐ ἤρρισε μάλιστα ὁ Χριστός καὶ καλασμένον δὲ ἀστούς. Διότι ἐκεῖνος πού ὀφείλει εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν, μιμείται τὸν ἱατρὸν πού χειρουργεῖ εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν καὶ μὲ τὴν ἐπέμβασίν του ἀφαιρεῖ τὴν σπίλαν. Τὸ δὲιον ἀκριδῶς κάμνει καὶ ὁ Παῦλος. «Δέν θά παύῃς νά διαστρέφῃς τοὺς ἰστούς δρόμους τοῦ Κυρίου;». Ἐ Ἄλλά δέν ἀνέχεται τοὺς λόγους σου, Παῦλε. Κίνησε ἐναντίον του κάποιον ἀποστολικόν συλλογισμόν, κάμε τον νά καταπιῇ τὴν γλώσσαν του, κλείσε τὸ στόμα του, σταμάτησε τὰ πονηρὰ ρεύματα. Τί κάμνει λοιπόν; Ἀποδεικνύων, ὅτι ὁ πόλεμός του δέν εἶναι ἐναντίον ἀνθρώπων λέγει: «Καὶ τώρα νά, τὸ χέρι τοῦ Κυρίου θά σὲ χτυπήσῃ». 393 Ἐ Ὁ Ἰβας δηλαδὴ ὁ Κύριος πού εἶπε: «Θά εἶμαι μαζί σας ἄλλας τὰς ἡμέρας», ἤτο παρών καὶ τότε εἰς τὸν Παῦλον καὶ καθὼς εἶχε αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσίν του τὸν καλεῖ καὶ ἀξιώνει νά ἴνῃ τιμωρός, νά βοηθήσῃ εἰς τὴν προκειμένην ἐπίπτωσιν καὶ νά παραμερίσῃ τὰ ἐμπόδια. «Καὶ τώρα νά τὸ χέρι τοῦ Κυρίου θά σὲ χτυπήσῃ». Πόση ὑπέρβηεν ἡ συγκολλητικὴ τοῦ Χριστοῦ, πόση ἡ παρηγορία τοῦ Παύλου. Πῶς καταφέρει ἀποφασιστικόν πλῆγμα καὶ ὁ Κύριος ἀμέσως συγκατένευσε μὲ τὸ λεχθέν. Τί εἶναι «χέρι Κυρίου»: Δύναμις ἐναντίον πού πλήττει. Διότι ἤτο παρών παντοῦ εἰς αὐτούς καὶ ὀπίσκουε προθύμως (εἰς τὴν πρόσκλησίν των) καὶ καθίστα τὸ ἔργον των θερισμόν, χωρὶς νά τοὺς ἀφίην νά μογθοῦν ὅσπερ νά ταλαιπωροῦνται, ἀλλὰ συγκεντρῶνων ἀπλῶς τὰ ἰδικά του. Ἐ «Καὶ ἔμεινε τυφλός, μὴ βλέπων μέχρις ἀρισμένου καιροῦ». Εἶβες πῶς ἐπέβαλε καὶ τὴν τιμωρίαν μὲ φιλανθρωπίαν; Διότι ἤτο νοθεοῖν δέν ἤτο τιμωρία ἢ ἀπόφασις, ἀλλὰ ἀφανισμός ἀλλὰ διδοθῶσις. Δι' αὐτὸ ἀκριδῶς δέν τοῦ ἐξήρανε τὴν χεῖρα, δέν τοῦ ἀπέκοψε τὴν γλῶσσαν, ἢ ὅποια εἶπε τοὺς πονηροὺς λόγους. Δέν τὸν κατέστησαν ἀνάπηρον εἰς τοὺς πόδας, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἰστούς τοὺς ὀφθαλμούς του. Διότι δὲν αὐτὸς ἐπέτιτ ἐθεοαπεύθη καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν πεπλατυμένην δόδον καὶ ἀ-

7. Πράξ. 13, 9-10.
8. Πράξ. 13, 10.
9. Πράξ. 13, 11.
10. Ἡκκθ. 28, 30.

πὸ τοὺς διαθερούς δρόμους ἔβασε ἐπ' αὐτὸ τὸ φάρμακον λέγων περίπου. Καὶ ἐγὼ ἐθάδισον τὴν κακὴν δόδον καὶ ἐβλεπον θανάσιμα. Διὰ τοῦτο ἐτυφλώθην καλῶς, διὰ νά ἀναβλεψῶ καλύτερον. Τοῦτο τὸ φάρμακον θέτω καὶ ἐπάνω εἰς σὲ καὶ τυφλῶνω τοὺς ἑξωτερικοὺς σου ὀφθαλμούς, διὰ νά ἀνοίξω τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς σου. Ἐ Τότε ὁ ἀνθρώπος, μάλις εἶβε τὰ γεγονότα, ἐπίστευσε. Εἶβες πῶς ἰσοπεδώθη τὸ ἄρμα, πῶς ἐχαμῆλωσε τὸ δροῦν, πῶς συνετέλεισθη ὁ θερισμός, πῶς εἶχε ἐτοιμασθῆ ὁ καιρός τοῦ θερισμοῦ, πῶς συνέλεγε ὁ ἄρμος καρπὸς καὶ ὁ Παῦλος χωρὶς νά κουρασθῆ καὶ νά ταλαιπωρηθῆ μὲ ἕναν ἀπλοῦν λόγον ἤλθεισε εἰς τὸ δικτύον του τὸν ἀνθρώπου; Διὰ τοῦτο ὀνομάζει τὸ Ἐδαγγέλιον θερισμόν, διὰ τὴν ταχύτητα καὶ τὴν εὐκολίαν τὴν ὅποιον πορεύειν εἰς αὐτούς.

ἘΤοι καὶ ὁ ἐνοῦχος ἐκεῖνος, ὁ θάρραρος καὶ ἀλλόφυλος, ὁ ὅποιος κατεῖχε μεγάλων ἐξουσιῶν, ἠλιεύθη χωρὶς νά δαπανηθῆ ἐκεῖ ὅσπερ χρόνος ὅσπερ κόπος. Διότι ἀμέσως ἀνέθη εἰς τὸ ἄρμα καὶ ἤρρισε νά τὸν κατηχῆ. Περιοστέρον ἀκόμη ἀξίζει νά θαυμάσῃς αὐτὸ πού συνέβη πρὶν ἀκόμη ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἄρμα. Ἐ Πῶς δηλαδὴ ὁ θάρραρος ἐκεῖνος καὶ ἀλλόφυλος γεμάτος φλόγα ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν (διότι δέν ἤσκει μικρὰν ἐξουσίαν) αὐτὸν τὸν πτωχόν καὶ ταπεινόν, τὸν ἀγνωστον, τὸν ὅποιον δέν εἶχεν ἰδῆ ποτὲ ὅσπερ εἶχε συναυστραφῆ, αὐτὸν πού τότε διὰ πρώτην φοράν ἐνεφανίσθη, αὐτὸν καὶ τὸν ἐκόλλασε καὶ τὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὸ ἄρμα καὶ ἐκάθισε μαζί του. Ποῖος τὸ ἔκαμε ἄλλὰ αὐτὰ; Ἐκεῖνος πού εἶπε: «Ἐγὼ θά εἶμαι μαζί σας, ἄλλας τὰς ἡμέρας μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου». Ἐ Αὐτὸς κατέστησε ἡμερωτέρων τὴν προσέγγισιν καὶ ἔκαμε καὶ τὸν θάρραρον νά φιλοσοφῆσῃ, καὶ ἐχαμῆλωσε τὸ δροῦν καὶ τὸν ἀγνωστον τὸν κατέστησε οἰκίότερον ὅσπερ κάθε γνωστον καὶ φίλον. Ἐ Μὴ τὸ προσηγορικόν ἀπλῶς τὸ πρᾶγμα καὶ νά μὴ τὸ θεωρηθῆσῃ ἀπλήν ἱστορίαν, ἀλλὰ σκέψου τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος. Διότι ἀν οἱ σημερινοὶ ἄρχοντες οἱ ὅποιοι εἶναι πιστοὶ καὶ μορφωνονται εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ δέν ἔχουν σχέσιν μὲ τοὺς θάρραρους, ἀν, λέγω, αὐτοὶ δέν θά καταδέχοντο ἀλλὰ ἀγνωστον καὶ ἕναν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἕνα γνωστον τῶν. νά τὸν καλέσῃ νά καθῆσθαι πλησίον των ἀμέσως εἰς τὴν ἀγορῶν. πῶς ἐκεῖνος ἐδέχθη τὸν ἕνον; Δέν θά πούσῃς νά τὸ λέγω αὐτό. Αὐτὸν τὸν ἕνον, πού δέν τὸν εἶχεν ἴδει ποτὲ, τὸν ταπεινόν, τὸν εὐκαταφρόνητον εἰς τὴν ἐμφάνισιν, αὐτὸν λοιπόν καὶ

11. Ἡκκθ. 28, 30.

τὸν ἀνεδίδασκεν εἰς τὸ ἄρμα καὶ τὸν ἔβαλε νὰ καθίσῃ δίπλα του καὶ ἐνεπιστάθη τὴν σωτηρίαν του εἰς τὴν γλώσσαν ἐκείνου καὶ ἠνέχθη νὰ γίνῃ μαθητῆς του καὶ παρακαλεῖ, καὶ δέεται, καὶ ἱκετεύει: ¹² Ἄ «Σὲ παρακαλῶ», λέγει, «ἐξηγήσῃ μου περὶ ποίου προσώπου λέγει τοὺς λόγους αὐτοῦ ὁ προφήτης»; ¹³ Καὶ δέχεται μὲ μεγάλην προσοχὴν τὰ λεγόμενα. Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἐδέχθη, δὲν ἠμέλησε, δὲν ἀνέβαλε, δὲν εἶπε ὡς ἐκἀνέλω εἰς τὴν πατρίδα μου, ὡς ἴδω πρῶτα τοὺς φίλους μου, τοὺς οἰκείους καὶ συγγενεῖς μου, πράγματα ποὺ λέγουσι πολλοὶ χριστιανοὶ ὅταν καλοῦνται νὰ βαπτισθῶν. Λέγουσι π.χ. νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα, νὰ ἴδω τὴν γυναῖκα μου, νὰ ἴδω τὰ τέκνα μου καὶ τοὺς συγγενεῖς μου. Διότι μὲ τὴν παρουσίαν ἐκείνων καὶ τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὸν ἑορτασμόν θὰ ἀπολύσω τὸ δάπτισμα, ἔτσι θὰ μετάσχω εἰς τὴν χάριν.

Ἐ Ἄλλὰ ἐκεῖνος ὁ θάρβαρος τότε δὲν εἶπε τὰς λέξεις αὐτάς, καὶ μάλιστα ἐνῷ ἦτο Ἰουδαῖος, καὶ ἦτο δεδιδασμένος νὰ λαμβάνῃ σοβαρὰς ὅπ' ἔβην του τὸν τόπον καὶ πρὸ παντός διότι ἐδέχτο συνεχῶς ἐπιτολάς, ὅτι πρέπει νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν περιφρούρησιν τοῦ τόπου, καὶ διὰ τοῦτο ἀνέλαθε μεγάλην ἀποδημίαν, διὰ νὰ προσκυνῆσθαι εἰς τὸν τόπον ποὺ διέταξεν ὁ Θεός. Ἀλλὰ ἀπέβαλεν ἀμέσως ἄλλην ἐκείνην τὴν συνήθειαν καὶ ἐγκαταλείψας τὴν παρατήρησιν αὐτήν, ὅταν συνετελέσθη ἡ καθήκεις καὶ εἶδε μίαν πηγὴν πλησίον τοῦ δρόμου, εἶπε: «Ἰδοὺ ἔδω ὑπάρχει νερὸ. Τί μὲ ἐμποδίζει νὰ βαπτισθῶ;» ¹⁴ Εἶπες πάλι τὸν θεισμόν, πῶς συνετελεῖται; Εἶδες ὅτι δὲν ἐχρειάσθη νὰ βαπτισθῇ οὔτε ὁ ἐλάχιστος χρόνος, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἡ γῆ ἐδέχθη τὸν σπόρον καὶ ἐβλάστησε τὸν στάχυν, καὶ ὤρμησεν ἡ σταφύλη; Ἐ Ἰδοὺ, ἔδω ὑπάρχει νερὸ», λέγει. Δὲν ἐζήτησε ταίχους, οὔτε χρυσοῦν βροφον, οὔτε καιναυργὴ ἰμάτια, οὔτε ὑποδήματα. Ἀλλὰ ἐπεὶ δι' εἰς τὴν ψυχὴν του προητοιμασμένην καὶ ἐολέγετο ἀπὸ τὸν πόθον καὶ εἶχε ἀνάψει ἡ προθυμία του, ἔσπευσεν ἀμέσως πρὸς τὴν χάριν καὶ πῆξεν τὸν δ'δάσκαλον νὰ τὸν ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν μυσταγωγίαν καὶ νὰ τοῦ μεταδώσῃ τὰ ὁσάνατα ἐκείνῃ καὶ τρομερὰ μυστήρια. Δι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος ἀμέσως ἐδέχθη, ἐπεδοκίμασε τὴν προθυμίαν καὶ τὸν ἐβάπτισε. Διὰ τοῦτο ὀνομάζει τὸ Εὐαγγέλιον θεισμόν, διὰ τὴν εὐκαλίαν δηλαδὴ ποὺ παρέχεν εἰς αὐτούς. Καὶ δι-

12. Πράξ. 8, 34.

13. Πράξ. 8, 36.

ὅτι καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει, «ὅτι προσέχον εἰς τοὺς λόγους τοῦ Παύλου». Διότι ὁ Κύριος ἠνοῖξε τὴν καρδίαν των, ὥστε νὰ προσέχον τὰ λεγόμενά του». ¹⁵

Ὅταν δὲ ἀκούσῃς, ὅτι χαμηλώνει ἄρη καὶ συνετελεῖ θεισμόν καὶ καθιστᾷ τὸν καρπὸν ὄρμησον καὶ τὸ ἔργον πολὺ εὐκόλον, μὴ στερήσῃς αὐτοὺς ποὺ πιστεύουσιν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν μεγάλων καταποδημάτων. Διότι δὲν παρεβίασε τὴν ἐλευθερίαν τῆς δουλήσεως, οὔτε κατεπάτηε τὴν ἐλευθερίαν κρίσιν των, ἀλλὰ συνέπραττε καὶ ἐβοήθει καὶ εἵνεκεν χεῖρα βοηθείας. Διότι ἐάν τὸ πᾶν συνετελεῖτο ἀπὸ αὐτόν, τίποτε δὲν ἐμπόδιζε νὰ σωθῶν ὅλοι. Τώρα ὁμως τὸ πρᾶγμα συνετελεῖτο ἐν μέρει μὲν ἀπὸ αὐτόν, ἐν μέρει δὲ ἀπὸ τοῦ προσερχομένου. Ἐργον τῶν προσερχομένων ἦτο ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐλευθερία ἐκλογῆς, ἡ μεγάλη προθυμία καὶ ἡ γενναία πίστις των, ἐνῷ ἔργον τοῦ Θεοῦ ἦτο ἡ παροχὴ τῶν δώρων, ἡ ἀποκάλυψις τοῦ λόγου καὶ ἡ σαφήνεια τῆς διδασκαλίας Ἐ καὶ ἡ ρίψις τῶν σπόρων καὶ ἡ συμβολὴ του ὥστε ἡ ἀκράσσις τῆς διδασκαλίας νὰ εἶναι ὄρμησον. Ἐχοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ὅπ' ἔβην, ὡς λάβωμεν τὸν Θεὸν σύμμαχον καὶ βοηθὸν εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀρετὴν προσφέροντες ὅλα ὅσα (ἐξαρτῶνται) ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι, ἐάν ἕνα τῶσαν δύσκολον ἔργον τὸ κατάρθωσις τῶσαν εὐκόλως, ὄχι εἰς μίαν καὶ δύο καὶ εἰκοσι πόλεις, ἀλλὰ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, ἐνωσὶ τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διδασκαλίαν, ἢ ὅποια διεδῶθη εἰς ὅλην τὴν ὀψήλιον καὶ παράγει τὸν ὠραιοτάτου αὐτὸν καρπὸν, εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν ἀρετὴν θὰ μῆς συμπαροσταθῇ, ἄρκει νὰ μὴ μεινώμεν ἀδρανεῖς καὶ ἀδιάφοροι, ἀλλὰ νὰ παρέχωμεν καὶ τὴν ἰδικὴν μᾶς συνεισφορὰν. ¹⁶ Ἄ τὴν προθυμίαν, τὸν ζῆλον, τὴν θέλησιν, τὴν σκέψιν, τὴν ἐπαγρύπνησιν, τὴν φροντίδα, τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν θωματικῶν μεριμνῶν, τὴν ζήτησιν τῶν μελλόντων, τὴν καθημερινὴν προσήλωσιν εἰς αὐτὰ.

Ἄν ὅλα αὐτὰ τὰ παρέχωμεν μὲ ἀκρίθειαν, τότε θὰ ἀκολουθήσουσι καὶ ὅλα τὰ ἰδικὰ του δώρα. Καὶ μὲ τὴν βοήθειαν ἐκείνην θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, τὰ ὅποια εἶπε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

14. Πράξ. 8, 6. Πράξ. 13, 45.

15. Πράξ. 16, 14.

ΟΜΙΛΙΑ

«ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΪΠΠΟΔΡΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ. ΚΑΙ ΑΦΟΥ ΤΟΥΣ ΒΑΠΗΣΕ, ΒΗΕΙΤΑ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΗΜΑΣΙΝ ΤΗΣ ΕΠΟΜΕΝΗΣ ΚΙΤΡΙΑΚΗΣ, ΑΝΕΦΕΣΕ ΝΑ ΟΜΙΑΣΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΜΟΥ ΚΙΣΡΝ ΕΛΘΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΑΛΑΤΙΑΝ ΚΑΙ Ο ΙΑΙΟΣ ΕΣΙΓΗΣΕ, ΚΑΙ ΚΗΕΙΣΗ ΜΕ ΑΥΤΟ ΤΟΥΣ ΕΑΓΗΗΣΕ, ΕΣΕΦΘΗΝΗΣΕΝ ΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΟΜΙΑΣΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΙΤΡΑΑΗΝ ΒΕΒΑΗΣΙΑΝ ΜΕ ΘΕΜΑ: «Ο ΠΑΤΗΡ ΜΟΥ ΠΑΝΤΟΤΕ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΒΗΙΣΗΣ ΕΡΓΑΖΟΜΑΙ».¹

Β Είς τήν προηγουμένην μου ομιλίαν διά τὰ θέατρα καὶ τὰς ἵπποδρομίας σὰς ἐλύθησα πάρα πολύ. Διὰ τοῦτο χαίρω καὶ εὐχαριστοῦμαι συμφώνως πρὸς τὸν ἀποστολικὸν λόγον, ὃ ὁποῖος λέγει: «Καὶ ποῖος μοῦ προφενεὶ χαρὸν παρὰ ἐκείνος ποῦ τὸν κἄνω νὰ λυπηταί;»² Διότι βλέπω, ὅτι ἀπὸ τὴν λύτην αὐτὴν προέρχεται: πολλὴ ὠφέλεια. Διότι καὶ τὰ φάρμακα, ποῦ θεραπεύουν τὰς πληγὰς, πρῶτα ἀνοξίουν τὰ τραύματα καὶ τότε διώχνουν τὴν σπιλάν. Ἔτσι καὶ ὁ λόγος κεντρῶν τὸν ἀκροστίην, ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν διὰ τὴν διόρθωσίν του. Διότι ὅπως ἀκριδῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὰ σώματά μας, τὸ μέρος τοῦ σώματός ποῦ μὴ φορὰ ἐνεκρῶθῃ δὲν αισθάνεται ὅτε τὸ κῶψιμον ὅτε τὰ φάρμακα ὅτε τὸν καυτηριασμόν δι' αὐτὸ δὲν δύναται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς κατὰστασιν ὑγείας ὅτε καὶ ἂν δεχθῇ μυρίας θεραπείας, ὁ δὲν ἔχασε τὴν θέσιν καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς θεραπείας. Ἐνῶ τὸ μέρος τοῦ σώματος ποῦ αισθάνεται καὶ τὸ χειρουργικὸν νυστέρν καὶ τὴν καυτηρίασιν καὶ τὰ φάρμακα, δύναται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν κατὰστασιν τῆς ὑγείας συντόμως. Ἔτσι λοιπὸν συμβαίνει καὶ μὲ τὰς ψυχὰς. Ἐκείνοι αἱ ὁποῖοι εἶναι ἀναίσθητοι, δὲν δύναται νὰ μεταβληθοῦν εὐκόλως, ἐνῶ αἱ ψυχὰι ποῦ γνωρίζουν καὶ νὰ ἐντρέπονται καὶ νὰ κοκκινίζουν καὶ νὰ πονοῦν καὶ νὰ ὑποφέρουν ἀπὸ τὰς ἐπιτιμῆσεις, μᾶς παρέχουν μεγίστην ἀποδείξιν, ὅτι ταχέως θὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν κακίαν. Δι' αὐτὰ καὶ ὁ μακάριος Παῦ-

1. Ἰωάν. 5, 17.
2. Β' Κορινθ. 3, 2.

λος, ποῦ τὰ ἐγνώριζε αὐτὰ, ἐδέχετο αὐτοὺς ποῦ ἐλυποῦντο πάρα πολύ ἀπὸ τοὺς λόγους του, καὶ ἔχαιρε δι' αὐτούς, ἐνῶ ἀπεγοητεύτο ἀπὸ ἐκείνους ποῦ δὲν δέκοντο ἔτσι καὶ ἔλεγε: Β «Οἱ ὁποῖοι ἀφού ἔγιναν ἀναίσθητοι παρέβωσαν τὸν ἑαυτὸν τὴν εἰς τὴν ἀκολασίαν διὰ νὰ κάμουν ἀχόρταστα κάθε ἀκαθάρσια!» Διότι αὐτὸς ποῦ δὲν γνωρίζει νὰ πονῇ, πῶς εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ διαρθωθῇ, ἐκτός ἐάν μάθῃ πρῶτα αὐτὸ τὸ πράγμα: Ἐπειδὴ λοιπὸν, σὲς αὐτὸ τὸ ἔχετε ἐπιτύχει, ἐλπίζομεν πάρα πολύ εἰς τὴν ἰδικὴν σὰς ἀγάπην. Διότι, ἐάν μία ὀμίλια σὰς ἐπλήρωσε ἔτσι σὰς ἔφερε εἰς τὴν ἀγωνίαν, ὥστε καὶ νὰ λυπησθε καὶ νὰ θορυβησθε καὶ νὰ ταρασσεσθε, εἶναι φανερόν, ὅτι, ἂν προστεθῇ καὶ δευτέρα καὶ τρίτη, θὰ σὰς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ ὅλην τὴν ἀσθένειαν. Καὶ διὰ νὰ μάθητε, ὅτι τὰ λέγω αὐτὰ ὄχι διὰ νὰ σὰς κολακεύσω, γιὰ ὅσα παρουσιάσατε κατὰ τὴν προηγουμένην (ὀμιλίαν) ἐπιθεδαιώσατε τὴν ἀλήθειαν τῶν δῶν ἐκ μέρους μας ἐλέχθησαν. Ε Καὶ διότι σὲς ποῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπληρώθητε, ποῦ ἐπὶνοάσατε, ποῦ ὀφερέσατε καὶ ἐλυπηθήτε, τὴν ἐπομένη Κυριακὴν κατεστήσατε λαμπρότερον τὸ θέατρον μας καὶ πολυπληθεστέρον τὴν συναξίν καὶ μεγαλυτέραν τὴν προθυμίαν καὶ ἄλοι εἰσαθε κρεμασμένοι, ὡσάν τὰ μικρὰ τῶν χελιδόνων ποῦ κρέμονται ἀπὸ τὴν φωλιάν, καὶ μὲ ἀνοικτὸν στόμα παρηκολουθεῖτε τὴν ὀμιλίαν μας.

Ἐπειτα, ὅταν παρηχώρησατε τὸν λόγον εἰς τὸν ἀδελφόν μας ποῦ ἦλθε ἀπὸ τὴν Γαλατίαν, καὶ συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῆς ἐκκλησίας, ποῦ προστάσσει νὰ ὀποδεχόμεθα τοὺς ξένους κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ νὰ τιμῶμεν τὸ λαμπρόν του γῆρας, ἐδώσαμε εἰς αὐτὸν τὸν λόγον, ἀνεχωρήσατε ἀπὸ τὴν συναξίν διαμαρτυρούμενοι, κακοπαθοῦντες, ὡσάν νὰ ὀπτεμένατε μακροχρόνιον πεινῶν.³ Α καὶ ἐποθεῖτε ν' ἀκούσατε τὴν ἰδικὴν μας γλώσσαν, αὐτὴν ποῦ σὰς ἦνοιξε τομῆν, ποῦ σὰς ἐπέπληξε, ποῦ σὰς ἐπέτεθη καὶ σὰς ἔκαμε νὰ πονέσατε. Ἐκάμαντε θηλαθῆ ὅπως κάμνει τὸ παιδίον ποῦ τὸ κυττῶ ἢ μῆτέρα του καὶ τὸ μαλῶνει καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ αὐτὴν, ἀλλὰ τὴν ἀκολουθεῖ μὲ κλαυθμηρισμούς κρατημένον ἀπὸ τὰ πλάγια τῶν ἰματίων τῆς καὶ σῦρεται ὀπισθεν αὐτῆς μὲ κλάματα. Διὰ τοῦτο πηδῶ καὶ πετῶ ἀπὸ χαρὸν καὶ λέγω, ὅτι εἶμαι εὐτυχὴς ποῦ ἀγωνίζομαι ἐν μέσῳ τῶσων πολλῶν ποῦ μὲ ἀγαποῦν, ποῦ ὄλοι σὲς κρέμε-

3. Ῥωμ. 4, 19.

σθε από την γλώσσα μου. Αυτό δι' ἐμὲ εἶναι γλυκύτερον ἀπὸ τὰς ἀκτίνας (τοῦ ἡλίου), λαμπρότερον ἀπὸ τὸ φῶς, τοῦτο εἶναι ζωὴ, τὸ νὰ ἔχω δηλαδὴ τὸσον εὐγνώμονας ἀκροατὰς, ποὺ δὲν χειροκροτοῦν μόνον, ἢ ἀλλὰ θέλουν καὶ νὰ διορθωθοῦν, ποὺ ἐπιπλήττονται καὶ δὲν ἀποσκρτοῦν, ἀλλὰ καταφέρουν εἰς αὐτὸν ποὺ τοὺς ἐπιπλήττει.

Δι' αὐτὸν λοιπὸν τὸν λόγον καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀρχίζω τὴν ὁμιλίαν μου πρὸς σὰς με μεγαλύτεραν προθυμίαν καὶ θέλω σημερον νὰ σὰς προσφέρω καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῶν προηγουμένων ὁμιλιῶν μου ἀφίκαν κατά μέρος τὴν ἐπιτίμησιν, διὰ νὰ μὴ ῥημιώσωμεν τοὺς προθύμους κατηγοροῦντες τοὺς ἀδιαφόρους καὶ ἀφιερώνοντες ὅλην τὴν ὁμιλίαν εἰς τὸν ἔλεγχον ἐκείνων. Διότι ἀκόμη καὶ ἐάν τιποτε δὲν εἴχε λεχθῆ ἀπὸ ἡμᾶς, αὐτὸ ποὺ ἐγινε χεῖς εἶναι ἱκανὸν καὶ τοὺς παρὰ πολὺ μανιακοὺς καὶ λυσσώδεις βεατὰς τῶν ἱπποδρομιῶν νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐνοχλητικὴν ἐπιθυμίαν. C Διότι ἐγένισε τὴν πόλιν ἀπὸ λύπην ὁ χθεσινὸς φόνος ποὺ συνέβη κατὰ τὴν ἱπποδρομίαν, ἔκαμε νὰ στηθοῦν χοροὶ γυναικῶν ποὺ ἐθρήνουσιν, ἐγένισε τὴν ἀγορὰν ἀπὸ θρήνους, καθὼς μετεφέρετο διὰ μέσου τοῦ πλήθους εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν αὐτὸς ποὺ συνετρίβη ἀπὸ τὰ ἄρματα. Αὐτὸς λοιπὸν, καθὼς ἐπιηροφορήθη τὴν ἐπομένην ἐπρόκειτο νὰ ἀνάψῃ γαυηλοῦς λαμπάδας (= νὰ τελεῖν γάμους) ἐνῷ εἴχαν ὁραθῆ τὰ νυμφικὰ ἐνδύματα καὶ εἴχαν ἐτοιμασθῆ τὰ πάντα διὰ τὸν γάμον. Ἐκτελῶν ἐντολήν τοῦ ἐπάργου διέτρεχε τὸ κάτω μέρος τοῦ σταδίου ἀφοῦ συνεκρούσθησαν οἱ ἥνιοχοι καὶ ἐφιλονίκουν μεταξύ των εὐσεβεῖς εἰς τὸ μέσον, ὑπέστη τὸν ἀναγκαστικὸν καὶ θλιβερόν αὐτὸν θάνατον, ἀφοῦ ἐκόπη ἡ κεφαλὴ καὶ τὰ ἄκρα του.

D Εἶδες τὸν καρπὸν τῆς ἱπποδρομίας; Ἄλλὰ θὰ εἴπῃς, ποίαν σχέσιν ἔχει αὐτὸ με ἡμᾶς ποὺ καθήμεθα ὀψιλά; Πρὸ παντὸς με σὰς ἔχει σχέσιν. Διότι ἐάν σεῖς δὲν ἐσπεύδατε μετ' ἐνδιαφέροντος νὰ συγκεντρώνησθε ἐκεῖ, δὲν θὰ συνέβαιναν αὐτὰ ποὺ τελοῦνται κάτω. Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ καταστήσω πάλι τὸν λόγον ἐνοχλητικὸν καὶ ἀναξέσω τὴν πληγὴν ἀφοῦ ἀφήσω ὅλα αὐτὰ εἰς τὴν συνειδησίαν σας θὰ προσπαθῶ νὰ ἐλοκληρώσω τὸ θέμα τῶν προηγουμένων ὁμιλιῶν μου. Ποία εἶναι λοιπὸν αὐτὰ ποὺ ἐλέγομεν προηγουμένως; Ἐλέγον ἐτι ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται θεμέλιον, διότι αὐτὸς εἶναι ποὺ φέρει, συγκρατεῖ καὶ βαστάζει πάντα.⁴ Αὐτὸ θέλω τώρα νὰ τὸ ἀποδείξω ἀπὸ ἄλλον ἀπο-

4. Πρὸς Α' Κορινθ. 3, 11.

στολικὸν λόγον. Διότι ἐκεῖνος ποὺ λέγει αὐτὰ, ἐρμηνεύων ἐκείνην τὴν λέξιν λέγει: Ἐ «Ὁ ὁποῖος εἶναι ἀκτινοβολία τῆς δόξης καὶ ἡ σφραγὶς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ὁποῖος κρατεῖ τὰ πάντα διὰ τοῦ παντοδυνάμου του λόγου, ἀφοῦ ἐκαθάρισε (τὰς ἁμαρτίας μας) ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης εἰς τὰ ὄψη».⁵ Τί σημαίνει ἐκεῖνο τὸ «φέρει»; Σημαίνει ἡνιογεῖ, κυβερνᾷ, διευθίνει, διακρατεῖ, συγκρατεῖ ὑποφέρων (τὰ πάντα) μέχρι τέλους. Διότι δὲν ἐδημιούργησε μόνον τὰ πάντα ἐκ τοῦ μηδενός, ἀλλὰ καὶ προνοεῖ διὰ πάντα, ἀφοῦ τὰ ἔκανε ὅπως ὁ πατὴρ ποὺ τὸν ἐγέννησε. Διὰ τοῦτο φανερώων αὐτὸ ἔλεγε «Ὁ πατὴρ μου ἐργάζεται πάντοτε καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι».⁶ Διὰ τοῦτο ἐξήτουν ἀκόμη περισσότερο οἱ Ἰουδαῖοι νὰ τὸν σκοτώσουν διότι ὄχι μόνον κατήργει τὸ Σάββατον (τὴν ἀργίαν) ἀλλὰ καὶ διότι ἔλεγε ἐτι ὁ Θεὸς εἶναι πατέρας Ἰδικὸς του καὶ ἔτσι ἔκανε τὸν ἑαυτὸν του Ἰσὸν με τὸν Θεόν.

⁵ A Ποῦ εἶναι τώρα οἱ παῖδες τῶν αἰρετικῶν, οἱ ὁποῖοι στρέφονται με μανίαν ἐναντίον τῆς ἰδικῆς των σωτηρίας καὶ ἀποχωρίζουν αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἰσότητά με τὸν Πατέρα. Ἄς ἀκούσων τὴν φωνὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ (καὶ δταν λέγω τὸν εὐαγγελιστὴν, ἐνοῶ τὸν Χριστὸν ὁ ὁποῖος ἐκείνη τὴν ψυχὴν ται). Ἄς ἀκούσων καὶ ἄς ἐντραποῦν καὶ ἄς παύσων νὰ ἀρχίζονται δι' αὐτὰ. Διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τοῦτο τὸν κατεδίωκον, διότι ἔλεγε (ἐτι εἶναι) ὁ ἴδιος Ἰσὸς με τὸν Πατέρα. Καὶ αὐτοὶ δι' αὐτὸ κατὰ κάποιον τρόπον ἀπαγορεύονται, διότι ἀποδίδομεν εἰς αὐτὸν αὐτὴν τὴν τιμὴν ἀφοῦ εἰδωχθῆσαν ἀπὸ αὐτόν. Ἄλλὰ αὐτὴ ἡ γνώμη, λέγει, δὲν εἶναι ἰδική του ὅστε τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἀλλὰ τῶν Ἰουδαίων. B Ἄλλὰ καὶ ἐν ἧτο τῶν Ἰουδαίων, τότε καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἰδικόν σου ἐγκλημα καὶ ἐσχάτην κατηγορίαν, διότι αὐτὰ ποὺ διέκριναν οἱ ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι νὰ προβάλουν ἀπὸ τοὺς λόγους, αὐτὰ σὺ δὲν τὰ θέλεις προσποιούμενος ἐτι δὲν ἀκούεις. Διότι δὲν τὰ ἠπρότερον αὐτὰ ἀφ' ἑαυτῶν των, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔλεγον ὁ Χριστὸς σκεπτόμενος αὐτούς. Καὶ θ-ἀ νὰ μάθῃς ἐτι ὁ λόγος αὐτὸς δὲν εἶναι ὅστε τῶν Ἰουδαίων. ἀλλὰ εἶναι γνώμη καὶ λόγος τοῦ εὐαγγελιστοῦ (καὶ δταν λέγω τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἐνοῶ τοῦ Χριστοῦ ὁ ὁποῖος κινεῖ τὴν σκέψιν αὐτοῦ) ἐξέτασε τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους.

5. Ἰβν. 1, 8.

6. Ἰουδ. 6, 17.

«Ὁ Πατήρ μου». Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀσφαλῶς φανερὸν καὶ εἰς τὸν πλέον ἀνόητον, ὅτι δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον εἶπεν «Ὁ Πατήρ μου», διὰ τὴν δηλώσειν ὅτι εἶναι ἰδικὸς τοῦ Πατρὸς; Ἐὰν τὸ νῦν ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς τὸ «ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι» ἀρὰ γε δὲν παρουσιάζει μὲ αὐτὸ ἰσότητά; Διότι δὲν εἶπε «ἐκεῖνος ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ὑπηρετῶ», ἐργάζεται ἐκεῖνος καὶ ἐγὼ ὑπηρετούμαι», ἀλλὰ εἶπε «ἐκεῖνος ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι». Βλέπεις, λοιπὸν, ὅτι δὲν εἶναι γνώμη τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ δημοῦργημα τὸ λεγόμενον τῶν λόγων ἐκείνου; Διότι, ἐὰν ἦτο μία πεπλανημένη ὑπόψια καὶ γνώμη τῶν Ἰουδαίων τὸ νῦν κά- νει τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ἰσὺν μὲ τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς μὲν δὲν ἤθελε νῦν τὸ ὑποπτεῖσθαι, οἱ Ἰουδαῖοι ὅμως τὸ ὑποπτεύ- οντο παρὰ τὴν θέλησίν του, ὅπου οὐκ ἔστιν ἄλλο ἀπὸ ἐκείνου πού αὐτὸς ἤθελε νῦν εἶπαι, ἐὰν τὸ ἄφηεν ὁ εὐ- αγγελιστὴς χωρὶς νῦν τὸ διαρῶσαι, ἀλλὰ τὸ ἐπισημαί- νει καὶ τὸ εἶπε σαφῶς. Διότι συνήθιζον νῦν πράττειν αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι καὶ ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ταῦτα θὰ προσποθή- σω νῦν τὸ καταστήσω φανερὸν εἰς σὰς ἀπὸ ἑνὸς καὶ ἀπὸ δευτέρου παράδειγμα. Δ' Ὅτι, δηλαδὴ ὅταν εἶπαι κατὰ τὸ Χριστὸς καὶ ἄλλως τὸ εἶπαι, ἄλλως δὲ τὸ ὑπομιασθῶν οἱ Ἰουδαῖοι, τὸ διαρῶσαι ὁ εὐαγγελιστὴς. Καὶ διὰ τὸ κατανοήσεως σαφῶς, ἀκουσε πῶς τὸ ἴδιον αὐτὸ τὸ ἀποσπ- ρηνίζετ' ὁ Ἰωάννης.

Ὅταν δηλαδὴ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφοῦ ἔλαβε μαστίγιον ἐξεδίωξε τοὺς ἀργυρομοι- τοῦς καὶ ἔλεγε «μὴ μεταβάλλετε τὸν οἶκον τοῦ πατέρα μου εἰς ἐμπορικὸν κατάστημα». ἀφοῦ δὲ προσῆλθον οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον: «Ποῖον ἀπέδειξεν παροουσίαις εἰς ἡμᾶς ὅτι ἔχεις δικαίωμα νῦν κἀνθε αὐ- τῶν;»⁷ Τί ἀπεκρίθη λοιπὸν αὐτὸς; «Κρημνίσατε τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω» ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἰδικοῦ τοῦ σώματος. Ἐκεῖνοι ὅμως δὲν τὸ κατ- ἐνόησαν καὶ τί λέγουσιν; Ἐ «Ἐχρημάσθησαν σαράντα ἔξ ἡμέρας διὰ νῦν κτισθῆν ὁ ναὸς αὐτὸς καὶ σὺ θὰ τὸν ἀνοικο- δομήσῃς εἰς τρεῖς ἡμέρας»⁸ ὁμιλοῦντες διὰ τὸν Ἰουδαί- κὸν ναὸν, πού εἶχε κτισθῆν μὲ λίθους. Διότι ἐκεῖνος ἐκτί- σθη εἰς διάστημα τριακοντα ἔξ ἡμῶν μετὰ τὴν ἐπάνο- δον ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, διότι ἠμποῦντο οἱ κτίσται ἀπὸ

7. Ἰωάν. 2, 15.
8. Ἰωάν. 2, 18.
9. Ἰωάν. 2, 19.
10. Ἰωάν. 2, 20.

τὴν βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν καὶ ἔπαυσε πολὺς χρόνος εἰς ὅτου ἀποπερατωθῆ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ὡμίλει διὰ τὸ σῶμα του, ἐνοῶν τὸν σταυρικὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστα- σιν. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ κρημνίσατε τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω». Ἐκεῖνοι ὅμως ὑπεψήφιστον τὸν Ἰουδαϊκὸν ναὸν καὶ δι' αὐτὸ ἔλεγον: «Ἐχρημάσθησαν σαράντα ἔξ ἡμέρας διὰ νῦν κτισθῆν ὁ ναὸς αὐτὸς καὶ σὺ θὰ τὸν ἀνοικοδομήσῃς μέσα εἰς τρεῖς ἡμέ- ρας»⁹ Ἄ Πρόσεχε πῶς ὁ εὐαγγελιστὴς δὲν τὸ παρέ- κεινεν αὐτὸ, ἀλλὰ προσέθεσε τὴν διόρθωσιν λέγων: «Ἄλλ' ὁ ναὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἐκεῖνος ὡμίλει ἦτο τὸ σῶμα του»¹⁰. Καὶ δὲν εἶπε «κρημνίσατε τὸ σῶμα αὐτό», ἀλλὰ εἶπε «τὸν ναὸν», διὰ νῦν δειξῆν τὸν Θεὸν πού κατοικεῖ (εἰς αὐτόν). Κρημνίσατε τὸν ναὸν πού εἶναι παλὸ καλῦτερος ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊκόν. Διότι ἐκεῖνος μὲν εἶχε τὸν νόμον μέ- σο του, ἐνῶ αὐτὸς εἶχε τὸν νομοθέτην. Ἐκεῖνος μὲν εἶχε τὸ γράμμα πού φονεύει, ἐνῶ αὐτὸς ἐδῶ εἶχε τὸ πνεῦμα πού ζωοποιεῖ. Ἐκεῖνος μὲν εἶχε τὴν ράβδον τοῦ Ἀαρῶν, αὐτὸς δὲ τὴν ράβδον τοῦ Ἰεσοῦ.

Ἄλλο πάλιν, ὅταν ἔκαμε τὸ θαῦμα μὲ τοὺς ἄρτους, ἀφοῦ σηκώθη μὲ τοὺς μαθητὰς του, διέβη εἰς τὴν ἀντί- περαν ὄχθην καὶ τοὺς ἔλεγε: Β «Ἄνοιξατε τὰ μάτια σας ἀπὸ τὸ προθύμι τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων»¹¹. Ἐκεῖνοι ὅταν ἤκουσαν «ὄχθη», ἐνόμιζον τοὺς ἄρτους. Ἐ- νῶ αὐτὸς δὲν ὡμίλει περὶ ἄρτων, ἀλλὰ περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Φαρισαίων. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἄλλα εἶπεν ἐκεῖνος, καὶ ἄλλα ἠνόησαν ἐκεῖνοι, προσέει- πὲς διαρῶσαι αὐτὸ λέ- γων: «Ἀκόμη καὶ σὺ εἶπα ἀνόητοι; Δὲν ἐνθυμίσατε τοὺς πέντε ἄρτους καὶ πῶσα κοφίνια ἐθήρατε (περισσεύ- ματα); καὶ τοὺς ἐπὶ ἄρτους καὶ πῶσα κοφίνια ἐθήρατε (περισσεύματα); Πῶς δὲν καταλαβαίνετε ὅτι δὲν σὰς ὡ- μίλησα διὰ τοὺς ἄρτους (τοὺς ὀλίκους), ἀλλὰ διὰ τὴν δι- δασκαλίαν τῶν Φαρισαίων, ὥστε νῦν προσέχετε»¹². Βλέ- πεις πῶς ὁ εὐαγγελιστὴς διαρῶσαι ὁ ἴδιος καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ναοῦ καὶ ἐδῶ τὴν ὑπόψιν τῶν πεπλανη- μένων;

Ἐ Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ εἰς τὸ ὅτι κάνει τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ἰσὺν πρὸς τὸν Θεόν, ἐὰν αὐτὸς δὲν ἔκανε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ἰσὺν πρὸς τὸν Θεόν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑπεψήφια-

11. Ἰωάν. 2, 21.
12. Μάρκ. 8, 15.
13. Ματθ. 14, 17 19 καὶ 16, 9.

ζοντο αυτό από τὰ λεγόμενα του, ὁ εὐγγελιστὴς θὰ διόρθωνε τὴν ὑπόψιν αὐτὴν καὶ θὰ ἔλεγε, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζαν, ὅτι ἔκανε τὸν ἑαυτὸν του ἴσον πρὸς τὸν Θεόν, ἐνῶ αὐτὸς δὲν ἔκανε αὐτὸ οὔτε τὸ ἡνῶει. Διὰ τὴν κατανοήσῃς ὁμῶς αὐτὸ ἀπὸ τοῦς ἰδίους τοῦς λόγους του, ὅτι, αὐτὸ κυρίως ἤθελε νὰ ἀποτυπῶσῃ εἰς τὰς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ ἀνωτέρω καὶ ὡς μάθωμεν διατὶ κατηγορεῖτο κάποτε ἀπελογούμενος αὐτὰ. Ποῖο ἦτο λοιπὸν ἐκεῖνο κάποτε διὰ τὸ ὅποιον ἀκριδῶς κατηγορεῖτο; Διότι ἐργάζεται τὸ Σάββατον. Δ «Καὶ δι' αὐτὸ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι: κατεδίδικον τὸν Ἰησοῦν, διότι ἔκανε αὐτὰ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου».¹⁴ Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὐτὰ; Διότι ἐσταθεροποίησε τὸν παραλυτικὸν καὶ τὸν διέταξε νὰ λάβῃ τὸ κρεβάτι του καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Διὰ τοῦτο, καὶ ὅταν τὸν ἤρώτων, τοῦ ἔλεγον ποῖος εἶναι αὐτὸς πού τὸν διέταξε νὰ κάμῃ αὐτὰ ἡμέραν Σάββατον. Κ' ἐκεῖνος ἀπήντησε: «Αὐτὸς πού με ἔκαμεν ὄγιη αὐτὸς μοῦ εἶπε: Πάρε τὸ κρεβάτι σου καὶ πήγαινε εἰς τὴν οἰκίαν σου».¹⁵ Δι' ἅλα αὐτὰ δυσανασχετοῦντες τὸν κατεδίδικαν, διότι διέταξε ἅλα αὐτὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, πρᾶγμα πού ἐθεωρεῖτο παράβασις καὶ κατάλυσις τοῦ νόμου. Τί λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἀπολογούμενος λέγει: «Ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται πάντοτε. Καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι».¹⁶ Ἄν καὶ ἀσφαλῶς ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα πού ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ἐὰν ἤθελε μόνον νὰ ἀπολογηθῇ καὶ νὰ μὴ δεῖξῃ τὴν ἰσότητά (πρὸς τὸν Πατέρα). Ἐ Διότι πολλὰς φορές κατελύθη τὸ Σάββατον καὶ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰεριχουτιῶν. Ὅταν δηλαδὴ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν τεχνῶν, ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας μεταχειριζόμενοι σάλπιγγας καὶ περιήρχοντο τὰ τεῖχη καὶ ἔτσι ἔπεσε ἡ πόλις. Τώρα, ὅτι μέσα εἰς τὰς ἑπτὰ ἡμέρας κατ' ἀνάγκην περιλαμβάνεται καὶ τὸ Σάββατον ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν ἀρχίσωμεν, εἶναι φανερὸν ἀσφαλῶς εἰς τὸν καθένα. Ὅποτε γίνεται φανερόν, ὅτι κατελύθη τὸ Σάββατον.

Πάλι διέτασε τὸν ἄνθρωπον νὰ κάμῃ περιτομὴν τὴν ὄγδοην ἡμέραν. Καὶ ἐδῶ κατ' ἀνάγκην παραβιάζεται τὸ Σάββατον. Διότι ἐκεῖνον πού γεννήθηκε ἡμέραν Σάββατου κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ τὸν περιτάμουν τὸ ἄλλο Σάββατον. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἱερεῖς παρεδίδον τὸ Σάββατον μὲ

14. Ἰωάν. 5, 16.
15. Ἰωάν. 5, 11.
16. Ἰωάν. 5, 17.

μεγαλύτεραν εὐχέρειαν, ¹⁷ διότι διέτασσοντο νὰ προσφέρουν πάλιν θυσίαν τὸ Σάββατον. Ἀλλὰ ὅπου (προσφέρεται) θυσία, κατ' ἀνάγκην θὰ γίνῃ ἡ ἐκδορά (τοῦ ζώου), ἀνάμμα τῆς φωτιάς, τοποθετήσεις (τοῦ σφραγίου) ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, μεταφορὰ ὕδατος, θραύσις ξύλων, μεταφορὰ τέφρας καὶ πολλὰ ἄλλα. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ Σάββατον καταλύεται. Ἀλλὰ ἐκτὸς τούτων καὶ ἡ ἰδία ἡ κτίσις κατέλυε τὸ Σάββατον. Καὶ διότι, ὁ ἥλιος ἐργάζεται τὸ Σάββατον, καὶ ἡ σελήνη ἔχει, καὶ ὁ ποικίλος χορὸς τῶν ἀστρῶν φέγγει καὶ οἱ ἀνεμοὶ πνέουν, καὶ αἱ πηγαὶ τρέχουν, καὶ οἱ ποταμοὶ ρέουν, καὶ ἡ θάλασσα κινεῖται, καὶ ὁπόροι παράγονται καὶ φυτὰ, καὶ ἡ γῆ γεννᾷ καὶ ἅλα τὰ ζῶα, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Διότι, οὐδέποτε ὅταν γυναικα ἐπρόκειτο νὰ γεννήσῃ τὸ Σάββατον, ἡ φύσις ἐπερίμενε τὸν νόμον, Β καὶ ἐδέχθη ἀφ' οὗ περᾶση τὸ Σάββατον καὶ μετὰ νὰ ἀρχίσουν αἱ ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ, ἀλλὰ ἔκανε τὸ ἔργον τῆς καὶ ὅταν ἦτο Σάββατον. Καὶ αἱ αὐράναι δυνάμεις ὑπηρετοῦν καὶ τὸ Σάββατον καὶ δὲν παύουν καθόλου νὰ ἐκπληρῶνουν τὴν διακονίαν των. Εἰπέ μου λοιπὸν, διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ ἔχει τούτους τρόπους ν' ἀπολογηθῇ, δὲν χρησιμοποιοῖ κανένα ἀπὸ αὐτούς, οὔτε λέγει, διότι μὲ κατηγορεῖτε ὅτι παραβαίνω τὸ Σάββατον; Διότι καὶ οἱ ἱερεῖς εἰς τὴν Ἱερικὴν τὸ κατέλυσαν καὶ εἰς τὸν ναὸν τὸ καταλύσαν. Διὰ τὴν μὲ κατηγορεῖτε ὅτι καταλύω τὸ Σάββατον; Διότι τὸ καταλύει καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες καὶ ἅλα ἡ κτίσις, καὶ ἡ ἀνα καὶ ἡ κάτω. Ἀλλὰ ἅλα αὐτὰ τὰ ἔφησε κατὰ μέρος καὶ προσέφυγεν εἰς τὸν Πατέρα λέγων: Ὁ «Ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται πάντοτε καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι».¹⁷ Διότι δὲν ἤθελε λοιπὸν μόνον νὰ ἀπολογηθῇ, ἀλλὰ νὰ δεῖξῃ καὶ τὴν ἰσότητιαν (μὲ τὸν Πατέρα). Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε: ἐργάζομαι, διότι καὶ ἡ κτίσις ἐργάζεται; διότι δὲν ἤθελε εἰς τὴν κτίσιν (κτίσματα) ἀλλ' ἐργάζομαι διότι καὶ ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται. Διότι ἦτο ἀπὸ τὴν ἰδίαν οὐσίαν καὶ εἶχε τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν.

Διὰ τοῦτο δὲν ἀπολογεῖται ὡσάν νὰ προήρχετο ἀπὸ τὴν κτίσιν. ἀλλὰ ὡς γνήσιος υἱὸς ἔκεινον. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι αὐτὰ πού λέγω δὲν ἀποτελοῦν μόνον σκέψιν, κατέλυσαν κάποτε καὶ οἱ μαθηταὶ τὸ Σάββατον ὅταν ξεφλουδίζαν στάγαια καὶ ἔτριψαν ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς κατηγοροῦν καὶ ἔλεγον: Δὲν θάλέτε τί κάμουν αὐταὶ τῆς

17. Ἰωάν. 5, 17.

ἡμέραν τοῦ Σαββάτου; Ἐκεῖ δὲν ἀναφέρεται καθόλου εἰς τὸν Πατέρα, Ὡ ἀλλὰ τί λέγει; «Δὲν ἀνεγνώσατε τί ἔκαμιν ὁ Δαυὶδ, ὅταν ἐπειύασεν; Πῶς δηλαδὴ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ ἔφαγε τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως τοὺς ὁποίους δὲν ἐπετρέπετο νὰ φάγῃ αὐτὸς καὶ οἱ ἰσικοὶ του; Δὲν ἀνεγνώσατε ὅτι οἱ ἱερεῖς εἰς τὸν ναὸν μολύνουν τὸ Σάββατον καὶ εἶναι ὀδώοι;»¹⁸ Ἐλέπεις πῶς ἄλλοτε μὲν ὁμιλεῖ διὰ δούλους, ἀσχολεῖται μὲ τοὺς δούλους, τὸν Δαυὶδ καὶ τοὺς ἱερεῖς, ἄλλοτε δὲ ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, (ἀναφερόμενος) εἰς τὸν Πατέρα. Ἐάν δὲ ἀσφαλῶς χρησιμοποιοῖ καὶ ἄλλας ἀπολογίας, ὅπως ὅταν λέγῃ: «Ἐάν λοιπὸν ἕνας ἄνθρωπος περιτέμνεται (διὰ νὰ τηρηθῇ τὸ Σάββατον) τὸ Σάββατον, γιατί ὀργίζεσθε ἐναντίον μου, διότι ὀλόκληρον ἄνθρωπον ἐθεράπευσα κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου;»¹⁹ Ἐ «Ποῖος ἀπὸ σᾶς δὲν λύνει τὸ πρόβατον ἢ τὸ ὄωδι του τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου;»²⁰ Τίποτε δὲν εἶναι παράδοξον. Διότι δὲν ὁμιλεῖ πάντοτε ὡς Θεός, ἀλλὰ κάποτε καὶ ὡς ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἦτο καὶ Θεός καὶ ἄνθρωπος. Ἐδῶ ὁμιλεῖ κατὰ τὴν ἄξιαν του καὶ λέγει: ³⁸⁷ Ἄ «Ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται πάντοτε καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι», διὰ τοῦτο λέγει ὁ εὐαγγελιστής, ὅτι τὸν κατεδύκων οἱ Ἰουδαῖοι ὄχι μόνον διότι κατέλυε τὸ Σάββατον, ἀλλὰ καὶ διότι ὠνομάζε τὸν Θεὸν ἰσικὸν του Πατέρα, καὶ ἔκανε τὸν ἑαυτὸν του ἴσον μὲ τὸν Θεόν.

Ἐγὼ δὲ εὐχαριστώσας θὰ ἔλεγον εἰς τὸν αἰρετικὸν καὶ τοῦτο. Ἐλεγε τὸν Θεὸν ἰσικὸν του Πατέρα ἢ δὲν ἔλεγε; Τοῦτο ἦτο (ἐπιπόνημα) τῆς Ἰουδαϊκῆς ὑποψίας ἢ γνώμης τοῦ Χριστοῦ; Καὶ ἂν φανῇ μυριακὴ ἀδιάντροπος, θὰ ἐλεγχθῇ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν (τῶν πραγμάτων). Ἐλεγεν ὅτι «Ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται πάντοτε καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι». Παρέβαινε τὸ Σάββατον ἢ δὲν τὸ παρέβαινε; Εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ κατέλυε. Ἐργάζομαι, λέγει, καὶ ἐκεῖνος ἐργάζεται. Ὅστε κανένα ἐκ τῶν δύο δὲν ἦτο (ἔργον) τῆς Ἰουδαϊκῆς ὑποψίας, ἀλλὰ δημιούργημα καὶ γνώμη τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ ὅτι τὸ Σάββατον καταλύει καὶ τὸ ὅτι ὠνομάζει ἰσικὸν του Πατέρα τὸν Θεόν. Πῶς λοιπὸν ἐνῶ λέγεις, ὅτι αὐτὰ εἶναι γνώμη τοῦ Χριστοῦ (ὑποστηρίζεις) ὅτι ἐκεῖνο εἶναι (ἐφεύρημα) τῆς Ἰουδαϊκῆς ὑποψίας, πού εἶναι συνέχεια ἐκείνου καὶ ἀναφέρεται κατὰ τὸν ἴδιον τρό-

18. Ματθ. 12, 8-9.
19. Ἰωάν. 7, 23.
20. Λουκ. 13, 15.

πον ἀπὸ τὸν εὐαγγελιστὴν; Ὡ Διότι ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἀφήγησιν τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὁ ὁποῖός ἐρμηνεύει αὐτὰ πού ἐλέχθησαν ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν κατηγοροῦν, ἔλεγε ὅτι τὸν κατεδύκων ὄχι μόνον διότι κατέλυε τὸ Σάββατον, ἀλλὰ διότι ἀπεκάλεε ἰσικὸν του Πατέρα, τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἔκανε τὸν ἑαυτὸν του ἴσον πρὸς τὸν Θεόν.

Ἀλλὰ ὁ ἔλεγχος τῶν αἰρετικῶν ἄρκει ἔως ἐδῶ γιὰ νὰ τελειώσῃ. Τώρα ἐάν θέλατε νὰ μάθετε ποία εἶναι ἡ ἐργασία τὴν ὁποῖαν ἐκτελεῖ ὁ Πατὴρ, καὶ ποῖαν ὁ Υἱός, δύναμαι νὰ σᾶς εἴπω, τὴν πρόνοιαν τῶν δημιουργημάτων, τὴν διατήρησιν, τὴν φροντίδα. Διότι ὅλα ὅσα φαινόνται, ἐδημιουργήθησαν εἰς ἕξ ἡμέρας. «Καὶ ἀνεπαύθη κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ὁ Θεός».²¹ Ἀλλὰ ἡ πρόνοια δι' αὐτὰ δὲν ἐσταμάτησε. Αὐτὴν τὴν πρόνοιαν ὠνομάζει ὁ Χριστὸς ἐργασίαν, ὅταν λέγῃ: Ἐ «Ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι» προῶν, φροντίζων, διατηρῶν, λέγει, καὶ συγκρατῶν (τὸ σύμπαν), χωρὶς νὰ ἀφίηθαι τίποτε νὰ καταρρεῖσθαι.

Ἀφοῦ λοιπὸν δεχθῶμεν τὴν ἀπόδειξιν τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἀπὸ ὅσα εἴπαμε, ἄς προσθέσωμεν ὀρθὴν συμπεριφορὰν καὶ σύμφωνον μὲ τὰ δόγματα. Ἐπειδὴ δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν μας μόνη ἡ γνώσις τῶν ὀρθῶν δογμάτων, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ ἀρίστη συμπεριφορὰ, ὥστε νὰ ἀναπέμφωμεν δι' ὅλα (αὐτὰ) δόξαν εἰς τὸν Θεόν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ πού μᾶς ὑποσχέθη. Εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

21. Γεν. 2, 2.